

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5
The 7th National and 5th International Conference 2025

อีสานเปลี่ยนโลก

พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power
เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

*"Isan: Changing The World: Buddhist Innovations for
Developing Soft Power Toward
a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"*

วันที่ 25 กรกฎาคม 2568

DATE : 25 JULY 2025

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๗ ระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๕

“อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ปรึกษา :	พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระธรรมวชิโรดม, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
	ศ.ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บรรณาธิการ	พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กองบรรณาธิการ		

สาขาศาสนา/ปรัชญา

พระครูภาวนาโพธิคุณ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีคัมภีรญาณ, วิ. รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีพุทธบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จรัส ลีกา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จำรัส บุคตาพงษ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สาขาสังคมศาสตร์

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม
พระมหาวิรุฬ วิโรจน์, ผศ.ดร.
รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
รศ.ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์
รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม
รศ.ดร.วินิจ ฝาเจริญ
รศ.ดร.ปิยะลักษณ์ โพธิวรรณ
รศ.ดร.รภัสสรณ์ คงธนจารุอนันต์
รศ.ดร.อังคณา ตุงคะสมิต
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี
ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์
ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ อาจวิชัย
ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภูมา
ผศ.ดร.คุณากร กรสิงห์
ผศ.ดร.ณัฐชัย นิมนวล
ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์
ผศ. ดร.สุรธัชกุล นุ่นภูบาล
ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์
ผศ.ดร.วรวิทย์ นพแก้ว
ผศ.ดร.สนุก สิงห์มาตร
ผศ.ดร.วรเชษฐ์ โตอิน
อ.ดร.สุธีร์กิตต์ ฝอดสูงเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สาขาการศึกษา

ศ.ดร.กนกอร สมปราชญ์
พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, รศ.ดร.
รศ.ดร.วิทยา ทองดี
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก
รศ.ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สิทธิพล อาจอิน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ณัฐพัชร อนันตธีรกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.จิราพร ผันสว่าง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สาริตา สุขคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.วรวิมล ตัญญูวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.เพชรฤต ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดฮอนด้า วาทสโท, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อ.ดร.สุนทร สายคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาอีสาน

รศ.ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูสุธีพุทธวิมลจิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ระดับนานาชาติ

พระสิทธิวัชรบัณฑิต, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ดิปติ มหันตะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วรวิมล ตัญญูวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ ผกามาต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
คณะทำงานเอกสารวิชาการ รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	พระมหาพิสิฐ วิมลฐปญโญ, ดร.
อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา	อ.จิรวัดน์ สิทธิธรรม
พระมหาปรเมศวร์ ปรมิสโร, ดร.	พระมหาปรีชา เตชธมโม

พิมพ์เมื่อ

กรกฎาคม 2568

บรรณาธิการแถลง

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในวันศุกร์ที่ 25 เดือนกรกฎาคม 2568 โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย รวมถึงการสร้าง พุทธนวัตกรรม ที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ 2) เพื่อให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่ วัด ชุมชน และท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแห่งสันติสุขอย่างยั่งยืน ทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน 3) เพื่อเปิดเวทีในการ เผยแพร่ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต และนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน สู่สาธารณชน 4) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย ระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ และนิสิต จากมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี มีประเด็นการประชุมคือ “อีสานเปลี่ยนโลก พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI” มีประเด็นย่อยในการประชุมคือ 1) พุทธนวัตกรรมด้านศาสนา/ปรัชญา 2) พุทธนวัตกรรมด้านสังคมศาสตร์ 3) พุทธนวัตกรรมด้านการศึกษา 4) พุทธนวัตกรรมด้านอีสาน โดยมีบทความระดับชาติจำนวน 117 บทความ ระดับนานาชาติจำนวน 20 บทความ

บทความทั้งหมดได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review) เรียบร้อยแล้ว อีกทั้งเจ้าของบทความจะต้องนำเสนอในเวทีประชุมวิชาการรูปแบบปากเปล่า (Oral Presentation) จากนั้นจะนำบทความทั้งหมดไปตีพิมพ์ในรูปแบบรายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding) เพื่อตีพิมพ์บทความสมบูรณ์ (Full Paper) โดยมีคณะผู้ทรงคุณวุฒิหรือคณะกรรมการคัดเลือกบทความซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ ทำหน้าที่คัดสรรกลั่นกรอง รวมถึงตรวจสอบความถูกต้อง การใช้ภาษา และแก้ไขถ้อยคำ หรือรูปแบบการนำเสนอที่ถูกต้องก่อนการเผยแพร่ในหนังสือประมวลบทความในการประชุมทางวิชาการ (proceedings) ที่มาจากการประชุมโดยสมาคมวิชาการ ซึ่งในครั้งนี้มี 3 สมาคมคือ สมาคมเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ สมาคมนักวิชาการและนักวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในนามมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นขอขอบพระคุณพระพรหมวัชรธีรารจารย์, ศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้เมตตาเดินทางมาเป็นประธานเปิดงาน และเป็นองค์ปาฐกถาตลอดถึงวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลามาร่วมงานครั้งนี้ ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ร่วมมือกันขับเคลื่อนการจัดงานครั้งนี้ ทั้งด้านกำลังคน กำลังความคิด ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายมหาวิทยาลัยด้วยความมั่นคง ภาคภูมิใจ ก้าวหน้าต่อไป

(พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง	ก
สารบัญ	ค
บทความระดับชาติด้านการศึกษา ห้องประชุมย่อยที่ 10	1026
ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาลโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	
-สุรินทร์ นานาผล สัมฤทธิ์ กางเพ็ง นฤเบศร์ ลือเรือง	1027
แนวทางการก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา	
-ศักดินันท์ ศรีหาบงค์ พระมหากิตติ กิตติเมธี ธัชพล ยรรยงค์	1039
การเสริมสร้างพฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น	
-พระปลัดนัฐพงศ์ ขนติสมปนโน พระครูวิชิตธรรมาภิบาล พระมหาทองชัย วิลาสินี พระมหาทนต์ วสุนทวาที Soeurng Seam	1054
ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล	
-สุรินทร์ นานาผล ปรัชญวรรณ วณานันท์ จีรัตน์ ชาติสง่า	1067
การพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น	
-พระพรหมวิชิตโรตม อมรรัตน์ เตชะนอก พระมหากิตติ กิตติเมธี	1085
การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย	
-สุแทน โคตรภูเวียง พระปลัดฮอนด้า วาทสพโท	1096
การพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนโดยใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	
-สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง ศิริขวัญ ศรีวิไล ศิรดา พิริยะชัยวรกุล ปราณ ถิ่นเวียงทอง ทองอุ่น มั่นหมาย จตุภูมิ เขตจตุรัส	1107
รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1	
-ศิรดา พิริยะชัยวรกุล สมหวัง บุญสิทธิ์	1120
การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน จังหวัดขอนแก่น	
-จักรินทร์ บุญหลง พันทิพา ทับภูมี วิรัตน์ ทองภู กัญทิชา ศรเสนา	1131
การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการนิเทศการสอน โรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำเภอนาย สังกัดกองการศึกษา	
-สุนทร สมลือแสน	1155
การบริหารงานวิชาการตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	
-พระมหาบรรจง ดิสรณ พระปลัดฮอนด้า วาทสพโท ยิ่งสรรค์ หาพา	1169
การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อบริหารการศึกษา	
-เดชศักดิ์ดา ไสยะอาด พระปลัดฮอนด้า วาทสพโท	1180

บทความระดับชาติ

พุทธนวัตกรรมการทางการศึกษา
สร้างสังคมสันติสุขและความเสมอภาค

ห้องประชุมย่อยที่ 10

อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวนปญฺญมหาเถร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

1. รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก
2. รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนนทจารย์
3. ผศ.ดร.ณัฐพัชร อนันตธีรกุล

ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

The Success Factors in Educational Management Based on Good Governance in General Education Divisions of Phrapariyattidhamma Schools

สุรินทร์ นานาผล¹ สัมฤทธิ์ กางเพ็ง² นฤเบศร์ ลือเรือง³

Surin Numnaphol Samrit Kangphengl Narubet Luerueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด¹³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding Author Email: surin1962n@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยเน้นการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการบริหารจัดการซึ่งประกอบด้วยความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และหลักนิติธรรม ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาเกิดจากการประสานพลังระหว่างผู้นำทางการศึกษา พระสงฆ์ ครู ชุมชน และภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารอย่างมีระบบ โดยมีโครงสร้างการบริหารที่เปิดเผยม ตรวจสอบได้ และส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การมีระบบประเมินผลที่มีความยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการบรรลุเป้าหมายเชิงคุณภาพของโรงเรียน บทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณและจริยธรรมควบคู่กับการบริหารจัดการอย่างมีอาชีพ จึงเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกิดความยั่งยืนทั้งในด้านวิชาการและคุณธรรม

คำสำคัญ : ปัจจัยความสำเร็จ, การบริหารจัดการศึกษา, โรงเรียนพระปริยัติธรรม, หลักธรรมาภิบาล

Abstract

This academic article aims to explore the success factors in educational administration of Buddhist Pariyattham schools (General Education Division) by emphasizing the application of good governance principles as a core framework. These principles include transparency, accountability, participation, equity, and rule of law. The findings reveal that success in educational administration stems from the collaborative efforts of school leaders, monks, teachers, communities, and educational partners. These stakeholders engage systematically through an open and verifiable management structure that fosters sustainable development. Additionally, the presence of flexible and integrated evaluation systems contributes significantly to the achievement of both academic and ethical educational goals. The integration of spiritual and moral leadership with professional management emerges as a crucial mechanism driving the sustainability of Buddhist Pariyattham schools in terms of both academic excellence and moral cultivation.

Keywords : Key Success Factors , Educational administration, Phrapariyattidhamma School, Good Governance

บทนำ

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาพระพุทธศาสนาควบคู่กับการศึกษาทางโลก โดยมุ่งหวังให้พระภิกษุสามเณรและนักเรียนได้พัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านศีลธรรม จริยธรรม และวิชาการ เพื่อเป็นรากฐานในการดำรงตนอย่างมีคุณธรรมและเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม อย่างไรก็ตามจากข้อมูลรายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบล่าสุดโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมหลายแห่งยังคงประสบปัญหาทั้งด้านการบริหารจัดการภายใน การขาดแคลนบุคลากร การเงินและงบประมาณ รวมถึงการขาดกลไกตรวจสอบและมีส่วนร่วมอย่างโปร่งใสในเชิงระบบ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2564)

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งประกอบด้วยหลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความคุ้มค่า และหลักคุณธรรม เป็นกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในวงกว้างว่าเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรภาครัฐและสถานศึกษา การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา เพิ่มความน่าเชื่อถือ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ปัญหาการขาดระบบธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ส่งผลให้เกิดภาวะการบริหารแบบรวมศูนย์ ขาดการมีส่วนร่วมของคณะครู ชุมชน และศิษย์เก่า อีกทั้งยังมีข้อท้าทายด้านการจัดการ

งบประมาณที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ซึ่งไม่เพียงกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน แต่ยังบั่นทอนความศรัทธาและความร่วมมือจากภาคีที่เกี่ยวข้อง

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาทั่วโลกได้เข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญจากบริบทเดิมที่เน้นการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบดั้งเดิม ไปสู่แนวทางที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความยืดหยุ่น ความโปร่งใส และความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการกำกับทิศทางของสถานศึกษา แนวโน้มของโลกที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความหลากหลายทางสังคม และการตื่นตัวในประเด็นคุณธรรมจริยธรรม ได้ผลักดันให้การบริหารการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากระบบราชการแบบเดิมไปสู่ระบบการบริหารที่ยืดหยุ่น ธรรมชาติอย่างแท้จริง (UNESCO, 2020)

ธรรมชาติในการศึกษาไม่ใช่เพียงกรอบแนวคิดเชิงนโยบาย แต่เป็นหลักการพื้นฐานที่มุ่งเน้นการบริหารงานอย่างโปร่งใส มีความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม และสามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) หลักธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษาที่มีพันธกิจด้านคุณธรรมควบคู่กับวิชาการ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งถือเป็นสถาบันเฉพาะทางในระบบการศึกษาของไทย

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีลักษณะเฉพาะทางโครงสร้างบริหารและหลักสูตร กล่าวคือ เป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการวิชาสามัญทางโลกควบคู่กับพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อฝึกฝนพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้คู่คุณธรรม พร้อมเป็นผู้นำทางจิตใจในชุมชนและสังคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563) อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และบทบาทของพระสงฆ์ที่ต้องดำรงสมณเพศควบคู่กับการบริหารสถานศึกษา ทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเหล่านี้ต้องเผชิญกับความท้าทายเฉพาะด้านอย่างต่อเนื่อง

ในระดับนโยบาย ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับหลักธรรมชาติในการบริหารจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาทุกประเภทต้องดำเนินการภายใต้หลักการบริหารที่มีคุณธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) อย่างไรก็ตาม โรงเรียนพระปริยัติธรรมในฐานะสถานศึกษาทางเลือกที่อยู่ภายใต้การกำกับของคณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ยังขาดงานวิจัยเชิงลึกที่ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมชาติกับผลสัมฤทธิ์ของการบริหารจัดการในบริบทเฉพาะของโรงเรียนประเภทนี้

ยิ่งไปกว่านั้น ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามักไม่ได้เกิดจากการกำหนดนโยบายเพียงลำพัง หากแต่เกิดจาก “ผู้นำทางการศึกษา” ซึ่งส่วนใหญ่คือพระผู้ใหญ่ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือพระครูผู้บริหาร ที่มีภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวม และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาศาสนศึกษาให้ทันต่อการ

เปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ อีกทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากครู ชุมชน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายในระดับท้องถิ่น ที่จะต้องมีความเข้าใจบทบาทของโรงเรียนพุทธศาสนาและเข้ามาสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

จากปัจจัยข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) และเสนอแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่สามารถตอบโจทย์ทั้งในด้านประสิทธิภาพการดำเนินงานและคุณภาพของผู้เรียน อันจะเป็นรากฐานสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและคุณธรรมจริยธรรมของชาติไทยในอนาคต

ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษา

การบริหารจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวพันกัน ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็นมิติหลัก ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและผู้บริหาร (Leadership and Administration Factors) ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และมีความสามารถเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้บริหารซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์ต้องมีความเข้าใจทั้งในหลักธรรมะและหลักการบริหารสมัยใหม่ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งสามารถกำหนดทิศทาง สร้างแรงจูงใจ และตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง การมีวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจนจะช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจเป้าหมายและทำงานไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ ความสามารถในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติทั้งทางโลกและทางธรรม ย่อมส่งผลต่อขวัญและกำลังใจของบุคลากร (พวง ผกา ทัพพวิบูล, 2558)

2. ปัจจัยด้านโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการ (Structure and Management System Factors) โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมและการมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบระเบียบย่อมนำไปสู่ประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน การกำหนดสายการบังคับบัญชา และการมีกฎระเบียบที่เข้าใจง่าย และปฏิบัติได้จริง จะช่วยลดความซับซ้อนและความขัดแย้งในการทำงาน รวมถึงเอื้อต่อการดำเนินงานตามภารกิจหลักของโรงเรียน (สุจิต พงษ์สังข์, 2555) ระบบการทำงานที่มีมาตรฐานและกระบวนการที่โปร่งใสจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและสามารถตรวจสอบได้

3. ปัจจัยด้านบุคลากร (Personnel Factors) บุคลากรเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์กร การคัดเลือก การพัฒนา และการรักษาบุคลากรให้มีคุณภาพและมีขวัญกำลังใจในการทำงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ บุคลากรทั้งพระภิกษุสามเณรและครูฆราวาส ควรมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของโรงเรียน และมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง การได้รับการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งด้านความรู้ทางวิชาการและทักษะการบริหารจัดการ รวมถึงการมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและเป็นธรรม ย่อมส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (จีระศักดิ์ เพียรมี, 2561)

4. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์กับชุมชน (Participation and Community Relations Factors) การศึกษาไม่ได้เป็นเรื่องของโรงเรียนเพียงลำพัง การมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการ

สถานศึกษา พระปกครอง ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของโรงเรียน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับภาคีเครือข่ายต่างๆ จะช่วยให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากร ความร่วมมือ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา (นฤมล พุทธิภิมย์, 2560)

5. ปัจจัยด้านทรัพยากรและการเงิน (Resource and Financial Factors) การมีทรัพยากรที่เพียงพอและบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนการศึกษา ทรัพยากรในที่นี้รวมถึงอาคารสถานที่ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี และที่สำคัญคือ งบประมาณ การบริหารจัดการงบประมาณอย่างรอบคอบ โปร่งใส และคุ้มค่า จะช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมกับการใช้จ่าย และการตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุมเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

1. การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

เมื่อพิจารณาปัจจัยความสำเร็จข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่สามารถเข้ามาเสริมสร้างและขับเคลื่อนให้ปัจจัยเหล่านั้นเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม โดยการนำหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จะช่วยยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างยั่งยืน

1) หลักนิติธรรม (Rule of Law): การบริหารจัดการโรงเรียนต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และพระธรรมวินัยที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดและเป็นธรรม ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกคนต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีข้อยกเว้น การมีกติกาที่ชัดเจนจะสร้างความเชื่อมั่นและเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงานช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบและลดความขัดแย้ง

2) หลักคุณธรรม (Morality): ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ควรยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา ความเสียสละ และความยุติธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำและบุคลากรจะสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร และส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมแก่ผู้เรียน (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2558)

3) หลักความโปร่งใส (Transparency): การเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจและการดำเนินงานต่อสาธารณะหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างสม่ำเสมอและเข้าถึงได้ เช่น ข้อมูลการเงิน งบประมาณ โครงการ กิจกรรม และผลการดำเนินงาน จะช่วยสร้างความไว้วางใจ และทำให้ทุกฝ่ายสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งลดโอกาสในการทุจริตและสร้างความร่วมมือ

4) หลักการมีส่วนร่วม (Participation): การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง ชุมชน ศิษย์เก่า และพระภิกษุสงฆ์ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การวางแผน และการ

ประเมินผล จะช่วยให้การบริหารจัดการตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การสนับสนุนและการพัฒนาที่ยั่งยืน (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2550)

5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability): ผู้บริหารและบุคลากรทุกคนต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงรับผิดชอบต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจหรือการกระทำของตน การกำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและกลไกการตรวจสอบภายใน จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้ทันที่

6) หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness): การบริหารจัดการทรัพยากรและการใช้จ่ายงบประมาณต้องเป็นไปอย่างประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุด และคุ้มค่า ไม่มีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือสุรุ่ยสุร่าย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

2. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีภารกิจสำคัญในการจัดการศึกษาที่ผสมผสานทั้งพระพุทธศาสนาและวิชาการเข้าด้วยกัน เพื่อพัฒนาพระภิกษุและสามเณรให้เป็นทั้งนักปราชญ์และมีคุณธรรม การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนประเภทนี้จึงต้องมีแนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร และในขณะเดียวกันต้องยึดหลักธรรมาภิบาลเพื่อให้เกิดความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยึดถือของสังคมแนวทางสำคัญที่ควรยึดถือในการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ได้แก่

1) การส่งเสริมความโปร่งใส (Transparency) ผู้บริหารควรเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงาน เช่น แผนการจัดการเรียนรู้ งบประมาณ และผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้ เช่น ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา รายงานต่อชุมชน หรือเว็บไซต์โรงเรียน เพื่อสร้างความไว้วางใจและตรวจสอบได้ (สำนักงาน ก.พ.ร., 2546)

2) การสร้างกลไกความรับผิดชอบ (Accountability) โรงเรียนควรกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของบุคลากรในแต่ละตำแหน่งอย่างชัดเจน มีระบบติดตามผลและประเมินผลงานเป็นระยะ เพื่อให้บุคลากรสามารถตรวจสอบตนเอง และรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNDP, 1997)

3) การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม (Participation) ควรส่งเสริมให้ครู ชุมชน พระภิกษุผู้ใหญ่ ผู้ปกครอง และนักเรียนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาโรงเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่สะท้อนความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมในองค์กร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

4) การบริหารโดยยึดหลักความเสมอภาคและเป็นธรรม (Equity & Justice) โรงเรียนควรจัดระบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองความหลากหลายของผู้เรียน โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อพระภิกษุหรือสามเณรจากภูมิหลังต่างกัน พร้อมทั้งให้โอกาสในการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้และโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563)

5) ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม (Moral Leadership) ผู้บริหารซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นพระสงฆ์ ควรมีความรู้ด้านการบริหารควบคู่กับการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรม และวินัย เพื่อส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์กรและบ่มเพาะคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546)

6) การจัดระบบประเมินผลที่โปร่งใสและใช้เพื่อการพัฒนา โรงเรียนควรมีทั้งการประเมินภายในและภายนอก โดยเน้นการนำผลประเมินไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่เน้นการลงโทษ แต่ส่งเสริมให้บุคลากรเห็นความสำคัญของคุณภาพและความรับผิดชอบร่วม

3. ปัจจัยที่ต้องอาศัยในการบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายประการ ที่จะช่วยให้หลักธรรมาภิบาลสามารถนำมาใช้ได้อย่างแท้จริงและเกิดผลต่อคุณภาพการศึกษาอย่างรอบด้าน ปัจจัยสำคัญที่ควรพิจารณามีดังนี้

1) ภาวะผู้นำที่ยึดหลักคุณธรรม ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำที่ไม่เพียงมุ่งเน้นการบริหารจัดการเชิงเทคนิค แต่ต้องเป็นผู้นำเชิงคุณธรรมที่สามารถเป็นแบบอย่างในด้านวินัย ความซื่อสัตย์ และความเสียสละ เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณธรรมและความโปร่งใส

2) การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครู ชุมชน ผู้ปกครอง และศิษย์เก่า เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน การสร้างพื้นที่และกลไกสำหรับการมีส่วนร่วมจะช่วยเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมกัน

3) การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ครูและผู้บริหารต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านวิชาชีพและจริยธรรม เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้กรอบของธรรมาภิบาล การอบรมเชิงระบบเกี่ยวกับธรรมาภิบาลควรเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาบุคลากรประจำปี

4) ระบบข้อมูลและการประเมินที่โปร่งใส การจัดระบบข้อมูลด้านการบริหาร การเงิน และผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ จะช่วยให้สามารถประเมินคุณภาพของการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

5) การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย โรงเรียนพระปริยัติธรรมควรสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มูลนิธิการศึกษา วัด หรือองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างยั่งยืน

6) การจัดระบบบริหารงานแบบกระจายอำนาจ ควรลดการรวมศูนย์การตัดสินใจเฉพาะในผู้บริหาร และเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษาได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางการพัฒนา ซึ่งจะทำให้เกิดความคล่องตัวและการมีส่วนร่วมในทุกระดับ

7) การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งธรรมาภิบาล การสร้างบรรยากาศองค์กรที่ส่งเสริมคุณธรรม ความเท่าเทียม ความร่วมมือ และการตรวจสอบ จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกของธรรมาภิบาลในหมู่คณะครูและนักเรียนอย่างยั่งยืน

4. องค์ประกอบด้านบุคลากรที่ส่งเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

1) ผู้บริหารสถานศึกษา / พระผู้ปกครองโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรเป็นผู้นำที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม มีความเข้าใจในบทบาทของตนทั้งในด้านการบริหารวิชาการ การจัดการทรัพยากร และการนำพาองค์กรสู่ความยั่งยืน ภาวะผู้นำที่เหมาะสมในบริบทของโรงเรียนลักษณะนี้ ต้องสามารถประสานความรู้ทางโลกกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน มีความกล้าตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและหลักธรรม พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความซื่อสัตย์ ความเมตตา และความเสียสละ นอกจากนี้ยังต้องเปิดกว้างในการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และสามารถบริหารงานอย่างมีส่วนร่วม โปร่งใส และตรวจสอบได้

2) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมไม่ได้มีหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นผู้นำด้านคุณธรรมที่สามารถปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมที่ดีแก่ผู้เรียน ครูควรมีความเข้าใจในจิตวิญญาณของการศึกษาพระปริยัติธรรม มีความอดทน รอบคอบ และมีความสามารถในการสื่อสารเชิงพุทธศาสนาอย่างเข้าใจง่าย นอกจากนี้ยังต้องเปิดรับการเรียนรู้ใหม่ ๆ มีความสามารถในการปรับตัวกับเทคโนโลยีหรือวิธีการสอนที่ทันสมัย และพร้อมทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยจิตวิญญาณของการให้และการเป็นผู้รับใช้สังคมทางการศึกษา

3) พระสงฆ์และคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง พระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนในฐานะผู้บริหาร ผู้สอน หรือผู้สนับสนุน ควรมีความรู้ทั้งด้านพระธรรมวินัยและการจัดการศึกษา เข้าใจในหลักธรรมาภิบาลและสามารถนำมาปรับใช้ในการดูแลโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม ท่านควรเป็นผู้นำที่สงบ เยือกเย็น และมีความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน โดยเฉพาะสามเณรที่ยังอยู่ในวัยศึกษา ท่านควรมีเมตตาธรรม มีใจเสียสละ และสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมทางศาสนากับเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างกลมกลืน

4) ผู้เรียน (สามเณร) สามเณรซึ่งเป็นผู้เรียนในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม ควรมีคุณลักษณะพื้นฐานของความใฝ่รู้ ใฝ่ธรรม และความตั้งใจในการเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม ควรมีความเคารพในครูอาจารย์ มีวินัยในตนเอง และพร้อมพัฒนาตนให้เป็นทั้งนักปราชญ์และผู้มีศีลธรรม นอกจากนี้ยังควรเปิดใจรับฟังคำสอน และพร้อมมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนหรือชุมชน เพื่อเติบโตเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ

5) ผู้ปกครอง / ญาติโยม แม้ผู้ปกครองในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมอาจไม่ได้มีบทบาทใกล้ชิดในชีวิตประจำวันของสามเณรเหมือนโรงเรียนทั่วไป แต่ยังมีหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนด้านจิตใจ ทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ผู้ปกครองควรมีความเข้าใจในธรรมชาติของการเรียนในระบบพระปริยัติธรรม มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาในวัด และให้ความร่วมมือกับครูและผู้บริหารในการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้เรียน

6) ชุมชนและภาคีเครือข่าย ชุมชนและองค์กรเครือข่ายมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากร กำลังคน และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ผู้มีส่วนร่วมในภาคส่วนนี้ควรมีจิตสาธารณะ เห็นความสำคัญของ

การศึกษาทางธรรมควบคู่กับทางโลก และพร้อมเปิดพื้นที่ ความคิด และทรัพยากรเพื่อสนับสนุนโรงเรียน พระสงฆ์ และสามเณรให้เติบโตเป็นพลังเชิงคุณภาพของชุมชน

5. สรุป

สำหรับผู้เขียน หลังจากที่ได้วิเคราะห์เนื้อหาในบทความข้างต้นแล้ว จึงขอสรุปได้ว่า การบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาลถือเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยหลักธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความเสมอภาค เป็นหลักการที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ ความชัดเจนในโครงสร้างการบริหาร และการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังในแนวทางสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ การมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม การส่งเสริมบทบาทของครู พระสงฆ์ ชุมชน และภาคีเครือข่าย รวมถึงการวางโครงสร้างการบริหารที่เปิดกว้าง ตรวจสอบได้ และพัฒนาระบบประเมินผลที่เน้นการนำไปใช้เพื่อการปรับปรุงอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ยังต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายประการ เช่น การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งคุณธรรม และการประสานความร่วมมือระหว่างภายในและภายนอกองค์กรแม้จะมีข้อจำกัดในบางด้าน เช่น ขาดทรัพยากร ความรู้เฉพาะทาง และกรอบนโยบายที่ไม่ยืดหยุ่น แต่หากมีการปรับใช้แนวทางตามหลักธรรมาภิบาลอย่างเหมาะสม ยึดหยุ่นตามบริบท และสร้างความร่วมมืออย่างมีพลัง จะสามารถยกระดับโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้เป็นสถาบันการศึกษาที่หล่อหลอมทั้งวิชาการและคุณธรรมได้อย่างแท้จริง

6. องค์ความรู้ใหม่

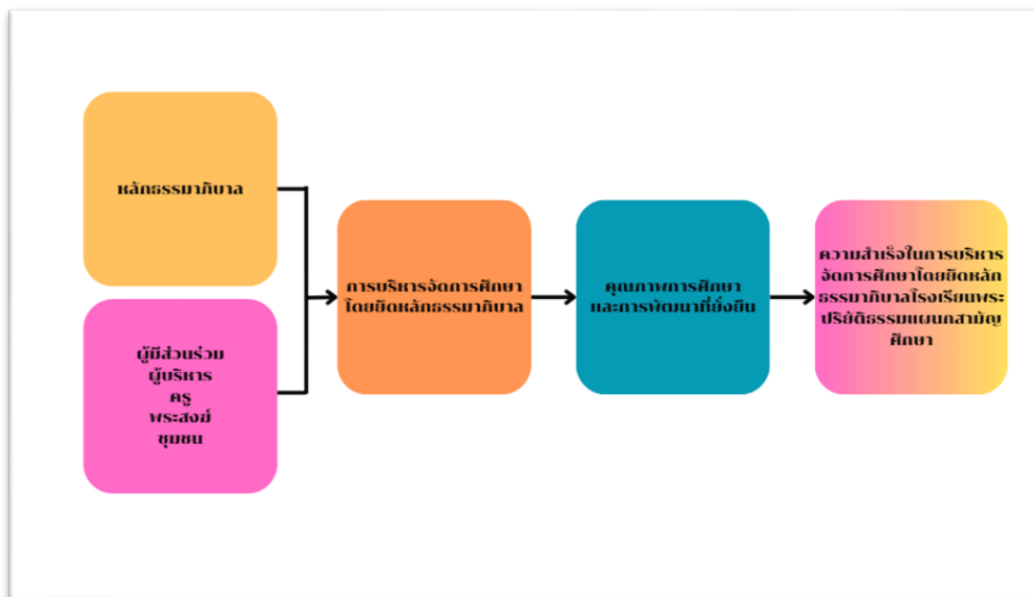
สำหรับงานวิชาการฉบับนี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับแนวในการบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยสามารถอธิบายเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ม.จ.ร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ภาพที่ 1 แนวในการบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักสูตรแกนกลางในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบที่นำไปสู่การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยเริ่มต้นจาก “หลักสูตรแกนกลาง” ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของระบบการบริหารที่ดี โดยประกอบด้วยหลักการสำคัญ เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความมีส่วนร่วม และความเสมอภาค ซึ่งหลักการเหล่านี้ไม่ได้มีอยู่เพียงในเชิงนโยบาย แต่จะต้องแทรกซึมอยู่ในทุกระบวนการบริหารของโรงเรียน ทั้งในระดับการวางแผน การตัดสินใจ และการประเมินผลควบคู่กันนั้น “ผู้มีส่วนร่วม” ก็เป็นอีกกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของระบบการจัดการศึกษา โดยกลุ่มผู้มีส่วนร่วมนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู พระสงฆ์ และชุมชน ซึ่งต่างก็มีบทบาทเฉพาะที่แตกต่างกัน แต่เมื่อประสานกันอย่างกลมกลืน ก็จะทำให้เกิดพลังร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำเชิงคุณธรรม มีวิสัยทัศน์ในการกำกับทิศทางของโรงเรียน ครูต้องมีทั้งความรู้ความสามารถและความเข้าใจในธรรมชาติของนักเรียน สามารถอบรมสั่งสอนนักเรียนได้ทั้งทางวิชาการและศีลธรรม พระสงฆ์ในฐานะพี่เลี้ยงทางจิตวิญญาณของโรงเรียน จะทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน ส่วนชุมชนมีบทบาทในการสนับสนุน ทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การบริหารจัดการศึกษาโดยยึดหลักสูตรแกนกลางในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ที่ต่างมีบทบาทเสริมกันและมีเป้าหมายร่วมกันในการยกระดับคุณภาพการศึกษา กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้การดำเนินงานในโรงเรียนเป็นระบบ มีทิศทาง และตรวจสอบได้เท่านั้น แต่ยังทำให้โรงเรียนกลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีจิตวิญญาณของพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าว คือ “คุณภาพการศึกษา” ที่มีได้หมายถึงเพียงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเท่านั้น หากแต่หมายถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม มีวินัย และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่าในสังคม และในระยะยาวย่อมนำไปสู่ “คุณธรรมและการพัฒนาที่

ยั่งยืน” ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กล่าวคือ เป็นการพัฒนาเยาวชนทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติและเกื้อกูลกัน

ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น ครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและผู้บริหาร ปัจจัยด้านโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์กับชุมชน และปัจจัยด้านทรัพยากรและการเงิน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญและส่งเสริมซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม การที่จะทำให้ปัจจัยเหล่านี้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นต้องมีการนำ หลักธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาเป็นกรอบและแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ และความเป็นธรรมในกระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและบรรลุลวิสัยทัศน์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จิระศักดิ์ เพียรมี. (2561). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นฤมล พุทธิภิมย์. (2560). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- พวงผกา ทัพพวิบูล. (2558). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. (2550). ธรรมาภิบาลกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิสาธารณสุขกับการพัฒนา.
- วรภัทร์ ภูเจริญ. (2558). ธรรมาภิบาลกับการพัฒนาองค์กรการศึกษา. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 9(1), 123-135.
- สุจิต พงษ์สังข์. (2555). รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). คู่มือธรรมาภิบาลสำหรับหน่วยงานภาครัฐ. กรุงเทพฯ: ก.พ.ร.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2563). รายงานสถิติโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2564). รายงานผลการประเมิน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

คุณภาพภายนอกของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: สมศ.
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.). (2562). รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก
รอบสี่. กรุงเทพฯ: สมศ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13.
กรุงเทพฯ: สศช.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579. กรุงเทพฯ: สกศ.
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). ธรรมนูญการปฏิรูปการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.

OECD. (2021). Education at a Glance 2021: OECD Indicators. OECD Publishing.

UNESCO. (2020). Education for Sustainable Development: A Roadmap. UNESCO.

UNESCO. (2020). Good Governance in Education: Guiding Principles. UNESCO.

แนวทางการก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา Guidelines for Educational Institution Administrators to Become Digital Leaders

ศักตินันท์ ศรีหาบงค์ พระมหากิตติ กิตติเมธี ธีชพล ยรรยงค์
sakthinant srihabonk Phramaha kitti kittimatee Thatchaphon Yanyong.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkomrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
Corresponding Author, Email: mahakitti2017@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความพร้อมในการนำองค์กรการศึกษาไทยสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัล การวิจัยในประเด็นนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายของบริบทสถานศึกษาในประเทศไทย ทั้งในเขตเมืองและชนบท รวมถึงความแตกต่างของระดับการศึกษาและขนาดของสถานศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การศึกษาแนวทางการก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษายังต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้ทักษะและความรู้ด้านดิจิทัลมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การวิจัยจึงควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนากรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่ยืดหยุ่น และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและบริบททางสังคม

การพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลยังเกี่ยวข้องกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้บุคลากรในสถานศึกษาเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ การวิจัยจึงควรให้ความสำคัญกับการศึกษาแนวทางการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในสถานศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะและความรู้ของผู้บริหาร ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรได้รับการพิจารณาในการศึกษาแนวทางการก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลคือ การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ในการพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเข้าถึงทรัพยากร ความรู้ และแนวปฏิบัติที่ดีในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ: แนวทางสู่ความเป็นผู้นำ, ผู้นำยุคดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The development of digital leadership for educational administrators is therefore an urgent issue that needs to be studied and developed so that educational administrators are ready to lead Thai educational organizations to success in the digital age. Research on this issue needs to take into account the diversity of educational contexts in Thailand, both in urban and rural areas, as well as differences in educational levels and sizes, in order to obtain appropriate development guidelines that can be applied in practice in different contexts. In addition, the study of approaches to becoming digital leaders for educational administrators must also take into account the rapid changes in technology, which result in the need for continuous development of digital skills and knowledge. Therefore, research should focus on developing flexible conceptual frameworks and practices that can be adapted to changes in technology and social contexts. Developing digital leadership also involves creating an organizational culture that is conducive to the use of technology and innovation. Educational administrators must not only have knowledge and skills in technology, but also be able to inspire and motivate personnel in the educational institution to see the importance of and participate in using technology to develop teaching and learning and management. Therefore, research should focus on studying approaches to creating a digital culture in educational institutions alongside developing the skills and knowledge of administrators. Another important issue that should be considered in studying approaches to becoming digital leaders is the creation of collaboration and networks between educational institutions, government agencies, and the private sector to develop and exchange knowledge in educational technology and innovation. The establishment of this collaborative network will provide school administrators with access to resources, knowledge and best practices in integrating technology into teaching and learning management.

Keywords: Pathways to Leadership, Digital Leadership, School Administrators

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นส่วนสำคัญและหลอมรวมเข้ากับชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างแยกไม่ออก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรม วิถีชีวิต และระบบต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การพัฒนาศักยภาพของบุคคลทุกช่วงวัยเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้คนไทยสามารถปรับตัวและพัฒนาทักษะให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ของโลกดิจิทัล ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและไม่อาจคาดเดาได้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของผู้คนทั่วโลกเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการจัดการสถานศึกษาและระบบการศึกษาโดยรวม ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด กระบวนทัศน์ และวิธีการบริหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การบริหารจัดการในรูปแบบเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดและมีความไม่แน่นอนสูง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนี้อาจเป็นสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบการศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย สถานการณ์ดังกล่าวได้กระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะและความสามารถในการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เช่น การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์ การจัดการทรัพยากรเพื่อรองรับการเรียนทางไกล และการดูแลสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา สถานการณ์นี้ได้ตอกย้ำถึงความสำคัญของภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลที่ต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จและความอยู่รอดของสถานศึกษา โดยจำเป็นต้องมีคุณลักษณะความสามารถ และทักษะที่แตกต่างจากอดีตอย่างสิ้นเชิง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ซึ่งไม่เพียงแต่หมายถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเข้าใจในผลกระทบของเทคโนโลยีต่อสังคมและการศึกษา ความสามารถในการประเมินและเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ตลอดจนการมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องมีความสามารถในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media) เพื่อการสื่อสาร การสร้างเครือข่าย และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษา รวมถึงการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพสูงสุด (Garland, V. E. & Tadeja, C., 2013) ความสำคัญของภาวะผู้นำในการจัดการศึกษาได้รับการยืนยันจากงานวิจัยหลายชิ้นในระดับนานาชาติ Kaplan, L. S. & Owings, W. A. (2017) ได้ทำการศึกษาและพบว่าภาวะผู้นำมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนถึงร้อยละ 25 ของปัจจัยทั้งหมดที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นั่นหมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสนับสนุนครูในการพัฒนาการเรียนการสอน และการกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ Marzano, R. J. et al. (2005) ซึ่งได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำในช่วงเวลา 30 ปี และพบว่าการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ค่า 0.25 ซึ่งถือว่าเป็นค่าที่สูงเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น พื้นฐานทางครอบครัวของนักเรียน คุณภาพของครูผู้สอน และหลักสูตรการเรียนการสอน นอกจากนี้ นักวิชาการด้านการบริหารและภาวะผู้นำอย่าง Burn, J. M. (2010) และ Dubrin, A. J. (2010) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ ชักจูงโน้มน้าวบุคลากรให้มีพฤติกรรมและปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญในการริเริ่ม นำพา

กระตุ้น สร้างแรงจูงใจ และเสริมแรงให้บุคลากรในองค์กรร่วมมือรวมพลังในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำต้องสามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นเพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ ในบริบทของประเทศไทย

เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในทุกภาคส่วนของสังคม การศึกษาไม่อาจหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 แนวคิดเรื่องภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีจึงเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างมากในวงการศึกษากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในอนาคต ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีวิสัยทัศน์และความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ

1. ความหมายของผู้นำสถานศึกษา

ผู้นำสถานศึกษา เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรทางการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จ ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำสถานศึกษาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะและความสามารถที่หลากหลาย เพื่อรับมือกับความท้าทายและโอกาสในการจัดการศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ธนกุล พราหมณ์นก (2560) ได้ศึกษาองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่าผู้นำสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรโชติ หล่ายไท้ (2560) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาผู้นำเชิงเทคโนโลยีต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาการศึกษา สามารถวางแผนและกำหนดนโยบายด้านเทคโนโลยี ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังต้องมีความสามารถในการประเมินและเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาสมรรถนะการบริหารจัดการ นุชนรา รัตนศิริประภา (2557) ได้ศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากล พบว่าผู้นำสถานศึกษาต้องมีสมรรถนะหลายด้าน เช่น การบริหารจัดการองค์กร การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือสมรรถนะเหล่านี้ช่วยให้ผู้นำสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานสากล การปรับตัวในยุคดิจิทัล ปกรณ์ ลีสกุล (2561) กล่าวถึงภาวะผู้นำในโลกดิจิทัลว่า ผู้นำสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการปรับตัวและนำองค์กรในยุคดิจิทัล ซึ่งหมายถึงการเข้าใจถึงผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการศึกษา และสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเหล่านี้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เปิดรับนวัตกรรมใหม่ๆ และสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในองค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทางไกล ปิยฤทธิ์ จตุรทิศ ในฐานะผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีและการสื่อสาร ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษาทางไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบปกติได้ ผู้นำสถานศึกษาต้องมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ทางไกล สามารถจัดหาและบริหารจัดการทรัพยากรทางเทคโนโลยีเพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดการนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียน สุกัญญา แซ่มซ้อย (2558) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีในการนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นว่าผู้นำสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ผู้นำต้องสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลให้กับนักเรียน นอกจากนี้ ยังต้องสามารถประเมินผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการของผู้เรียนการบริหารสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยี สุนันทา สมใจ และคณะ (2560) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีพบว่าผู้นำสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการซึ่งรวมถึงการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร การใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารและประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร การใช้เทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และการใช้เทคโนโลยีในการประเมินผลการปฏิบัติงานการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2562) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ผู้นำสถานศึกษาจึงต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย การส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning การบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันการบริหารวิชาการและส่งเสริมการเรียนรู้ ลือชัย ชูนาครา และวิทยา จันทร์ศิลา (2559) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าผู้นำสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา ผู้นำต้องสามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

นอกจากนี้ ศรสวรรค์ พานซ้าย (2563) ยังเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) ในการพัฒนาผู้นำสถานศึกษาให้มีคุณลักษณะและความสามารถดังกล่าว สมาน อัครภูมิ (2561) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ในการสร้างและทดสอบรูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้นำสถานศึกษาในยุคปัจจุบันต้องมีคุณสมบัติหลากหลายเพื่อรับมือกับความท้าทายและโอกาสใหม่ๆ ในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี สมรรถนะการบริหารจัดการ ความสามารถในการปรับตัวในยุค

ดิจิทัล และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทางไกล นอกจากนี้ ยังต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียน สามารถบริหารสถานศึกษาด้วยเทคโนโลยี พัฒนาการศึกษให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และมีความสามารถในการบริหารวิชาการและส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาผู้นำสถานศึกษาให้มีคุณสมบัติเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้วิธีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

2. ความหมายของผู้นำยุคดิจิทัล

ผู้นำยุคดิจิทัลเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เนื่องจากโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ความหมายของผู้นำยุคดิจิทัลจึงครอบคลุมหลากหลายมิติที่สะท้อนถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนองค์กรในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561) ความสามารถนี้ไม่เพียงแต่หมายถึงการใช้งานเทคโนโลยีพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าใจแนวโน้มเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT), และ blockchain เป็นต้น ผู้นำต้องสามารถประเมินศักยภาพของเทคโนโลยีเหล่านี้และพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในองค์กรได้อย่างไรวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี: ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อพัฒนาองค์กร สามารถมองเห็นโอกาสและความท้าทายที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (ชีวิน อ่อนลออ และคณะ, 2563) วิสัยทัศน์นี้หมายถึงการมองภาพอนาคตขององค์กรที่จะถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี และสามารถวางแผนกลยุทธ์ระยะยาวเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายนั้น ผู้นำต้องสามารถคาดการณ์ว่าเทคโนโลยีจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจหรือหน่วยงานอย่างไรในอนาคต และเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องสามารถสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีในองค์กร กระตุ้นให้บุคลากรเห็นความสำคัญและประโยชน์ของเทคโนโลยีในการทำงาน (ปกรณ ลีสกุล, 2561) การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลไม่ใช่เพียงแค่นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในองค์กรเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรให้เปิดรับและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ผู้นำต้องสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการทดลองและการเรียนรู้จากความผิดพลาด เพื่อให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรการบริหารจัดการข้อมูล: ผู้นำต้องมีความสามารถในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการตัดสินใจและวางแผนกลยุทธ์ (ธนกฤต พราหมณ์นก, 2560) ในยุคดิจิทัล ข้อมูลคือทรัพยากรที่มีค่ามหาศาล ผู้นำต้องเข้าใจถึงความสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลและการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลการสร้างนวัตกรรม: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในองค์กร โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการทำงานใหม่ๆ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2558) การสร้างนวัตกรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับปรุงกระบวนการทำงานภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยี ผู้นำต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการทดลอง

สิ่งใหม่ๆ รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร: ผู้นำต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชุดิรัตน์ กาญจนธนชัย, 2562) การพัฒนาทักษะดิจิทัลไม่ใช่เพียงแค่การฝึกอบรมการใช้งานซอฟต์แวร์หรือแอปพลิเคชันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการคิดเชิงดิจิทัล (Digital Mindset) การวิเคราะห์ข้อมูล และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี ผู้นำต้องสนับสนุนให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสร้างโอกาสให้บุคลากรได้นำทักษะดิจิทัลมาใช้ในการทำงานจริงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้รวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Duickert, 2016) ความสามารถในการปรับตัวนี้ไม่เพียงแต่หมายถึงการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และโมเดลธุรกิจให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้นำต้องสามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและกล้าที่จะทำการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อจำเป็นการสร้างเครือข่ายดิจิทัล: ผู้นำต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างและรักษาเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กร (สุนันทา สมใจ และคณะ, 2560) การสร้างเครือข่ายดิจิทัลหมายถึงการใช้เทคโนโลยีในการเชื่อมโยงผู้คน องค์กร และทรัพยากรเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจและความร่วมมือใหม่ๆ ผู้นำต้องสามารถใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มดิจิทัลต่างๆ เช่น สื่อสังคมออนไลน์ หรือแพลตฟอร์มความร่วมมือออนไลน์ เพื่อขยายเครือข่ายและเพิ่มโอกาสทางธุรกิจการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางไซเบอร์และมีมาตรการในการป้องกันข้อมูลและระบบขององค์กร (จุฬาลักษณ์ อักษรณรงค์ และกุลลาบ บุริสาร, 2561) ในยุคที่ภัยคุกคามทางไซเบอร์มีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น ผู้นำต้องมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์และสามารถกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมในการปกป้ององค์กร นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางไซเบอร์ในองค์กร โดยให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคลากรทุกระดับการสร้างสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและมนุษย์: ผู้นำต้องสามารถสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีและการรักษาคุณค่าของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร (กนกอร สมปราษฎ, 2562) แม้ว่าเทคโนโลยีจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร แต่ผู้นำยุคดิจิทัลต้องไม่ลืมว่ามนุษย์ยังคงเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์กร ผู้นำต้องสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมศักยภาพของมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อทดแทนมนุษย์ทั้งหมด การสร้างสมดุลนี้รวมถึงการพิจารณาว่าเมื่อใดควรใช้เทคโนโลยีและเมื่อใดควรให้มนุษย์เป็นผู้ดำเนินการ โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพ คุณภาพ และความพึงพอใจของทั้งพนักงานและลูกค้าการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเป็นฐาน: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อประกอบการตัดสินใจ (รัตนารณ วัชรอติยาพล, 2563) ในยุคที่มีข้อมูลมหาศาล ผู้นำต้องสามารถแยกแยะข้อมูลที่สำคัญและมีประโยชน์ออกจากข้อมูลที่ไม่จำเป็น และใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงเพื่อหาข้อมูลเชิงลึกที่จะช่วยในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเป็นฐานช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรการส่งเสริมความร่วมมือแบบดิจิทัล: ผู้นำต้องสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร (สาธิต ทรัพย์รวงทอง, 2557) การส่งเสริมความร่วมมือแบบดิจิทัลหมายถึงการใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด การทำงานร่วมกัน และการแบ่งปันความรู้ระหว่าง

ทีมและองค์กร ผู้นำต้องสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เปิดกว้างและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดอุปสรรคในการสื่อสาร และการทำงานร่วมกันการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการดิจิทัล: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการดิจิทัล และสามารถนำองค์กรในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าในยุคดิจิทัล (นุชนรา รัตนศิริประภา, 2557) การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการดิจิทัลไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงประสบการณ์ของผู้ใช้ ความปลอดภัย และการเชื่อมต่อกับระบบอื่นๆ ผู้นำต้องสามารถบริหารจัดการทีมพัฒนาที่มีความหลากหลายทั้งด้านทักษะและความเชี่ยวชาญการสร้างแบรนด์ในยุคดิจิทัล: ผู้นำต้องเข้าใจถึงความสำคัญของการสร้างแบรนด์ในโลกดิจิทัลและสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างและรักษาภาพลักษณ์ขององค์กร (ปิย ฤทธิ์ จตุรทิศ, 2565) การสร้างแบรนด์ในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การโฆษณาออนไลน์ แต่ยังรวมถึงการสร้างประสบการณ์ดิจิทัลที่ดีให้กับลูกค้า การจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าผ่านช่องทางดิจิทัล และการใช้ข้อมูลเพื่อปรับแต่งการสื่อสารให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายการจัดการความเสี่ยงดิจิทัล: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการระบุ ประเมิน และจัดการความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีในองค์กร (พิสนุ พงศ์ศรี, 2553) ความเสี่ยงดิจิทัลอาจรวมถึงการละเมิดข้อมูล การหยุดชะงักของระบบ การปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านเทคโนโลยี และความเสี่ยงที่เกิดจากการพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป ผู้นำต้องสามารถพัฒนากลยุทธ์การจัดการความเสี่ยงที่ครอบคลุมและยืดหยุ่น เพื่อรับมือกับภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการส่งเสริมความหลากหลายและการมีส่วนร่วมในยุคดิจิทัล: ผู้นำต้องตระหนักถึงความสำคัญของความหลากหลายและการมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมและการเติบโตในยุคดิจิทัล (สำนัก ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2562) การส่งเสริมความหลากหลายไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อความคิดเห็นที่แตกต่างและการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดอุปสรรคในการเข้าถึงโอกาสต่างๆการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล: ผู้นำยุคดิจิทัลต้องสามารถนำพาองค์กรผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) อย่างมีประสิทธิภาพ (Duickert, 2016) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร และโมเดลธุรกิจให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ผู้นำต้องสามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงผู้นำยุคดิจิทัลจึงไม่เพียงแต่ต้องมีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยี แต่ยังต้องมีทักษะที่หลากหลายและซับซ้อน ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การสร้างวิสัยทัศน์ การพัฒนาบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเติบโตในยุคดิจิทัล ความสามารถในการบูรณาการทักษะเหล่านี้เข้าด้วยกันและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คือกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จของผู้นำในยุคดิจิทัล

ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีทักษะที่หลากหลายและซับซ้อนเพื่อนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จในโลกที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ความสำคัญประกอบด้วยการใช้เทคโนโลยีอย่างชำนาญ ไม่เพียงแค่การใช้งานพื้นฐาน แต่ต้องเข้าใจแนวโน้มเทคโนโลยีใหม่ๆ และสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม การมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีที่ชัดเจนช่วยให้ผู้นำสามารถมองเห็นโอกาสและความท้าทายที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ผู้นำ

ต้องสามารถสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กร ซึ่งรวมถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ก็เป็นทักษะที่จำเป็น รวมถึงการสร้างนวัตกรรมโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวเป็นคุณสมบัติสำคัญ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำต้องสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และโมเดลธุรกิจให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนั้น การสร้างเครือข่ายดิจิทัลและการส่งเสริมความร่วมมือแบบดิจิทัลก็เป็นทักษะที่จำเป็น รวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางไซเบอร์และการจัดการความเสี่ยงดิจิทัลท้ายที่สุด ผู้นำยุคดิจิทัลต้องสามารถนำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัลในองค์กร ซึ่งรวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร และโมเดลธุรกิจให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล ความสามารถในการบูรณาการทักษะเหล่านี้และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรคือกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จของผู้นำในยุคดิจิทัล

3. ความหมายของแนวทางการเป็นผู้นำยุคดิจิทัล

ในยุคปัจจุบันมีความหมายที่ครอบคลุมหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษาและเทคโนโลยี ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล ผู้นำต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อพัฒนาองค์กรโดยเฉพาะในสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีทักษะในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการเรียนการสอน (จิณณวัตร ปะโคทั้ง, 2561) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี ผู้นำต้องมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จุฬาลักษณ์ อักษรณรงค์ และกุลลาป ปุริสาร, 2561)

ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับมาตรฐานการเรียนการสอน (กนกอร สมปราชญ์, 2562) ผู้นำต้องส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและการเรียนรู้ในองค์กร โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะของบุคลากรและนักเรียน (ธีรโชติ หล่ายไท้, 2560) ผู้นำต้องมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว และนำพาองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงนั้น (ชีวิน อ่อนลออ และคณะ, 2563) การบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอน: ผู้นำต้องสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียนและโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2558)การพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยี ผู้นำต้องมีการพัฒนาสมรรถนะของตนเองและบุคลากรในด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล (ชุตีรัตน์ กาญจนธนะชัย, 2562) การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กร ผู้นำต้องสามารถสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการเรียนรู้ (ปกรณ ลีสกุล, 2561) การบริหารจัดการข้อมูลและสารสนเทศ: ผู้นำต้องมีทักษะในการจัดการข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อใช้ในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาองค์กร (ธนกฤต พรหมณันท์, 2560) การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ: ผู้นำต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สุนันทา สมใจ และคณะ, 2560) โดยสรุปภาวะผู้นำในยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนและท้าทายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการศึกษาและเทคโนโลยี ผู้นำต้องมีทักษะหลากหลายเพื่อนำพาองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกดิจิทัล ประการแรก ภาวะผู้นำในยุค

ดิจิทัลเรียกร้องให้ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาการเรียนการสอน ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ ผู้นำยังต้องมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและการเรียนรู้ในองค์กร โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะของทั้งบุคลากรและนักเรียน การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญ ผู้นำต้องสามารถนำพาองค์กรให้ก้าวทันและใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอนเป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่สำคัญ ผู้นำต้องสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในห้องเรียนและโรงเรียนอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิผล ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของตนเองและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กรเป็นอีกบทบาทสำคัญของผู้นำ โดยต้องส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีอย่างแพร่หลายและมีประสิทธิภาพในทุกระดับขององค์กร นอกจากนี้ ทักษะในการบริหารจัดการข้อมูลและสารสนเทศก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ท้ายที่สุด การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือ ก็เป็นอีกหนึ่งบทบาทสำคัญของผู้นำในยุคปัจจุบัน เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ชิตจำกัฏชนกฤต พรหมณีก (2560) ได้ศึกษาองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อีริชโติ หล่ายไท้ (2560) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีสูงมักมีทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมที่ดีด้วย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล นุชนรา รัตนศิริประภา (2557) ได้ศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นหนึ่งในสมรรถนะสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานสากล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ปกรณ์ ลีสกุล (2561) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำในโลกดิจิทัล (Leadership in digital era) โดยเน้นย้ำว่าผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว มีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร และสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นประเด็นที่ท้าทายและมีความสำคัญอย่างยิ่ง สุกัญญา แซ่มซ้อย (2558) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีในการนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเสนอว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถวางแผนและกำหนดนโยบายด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา

ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา สมใจ และคณะ (2560) ที่ศึกษาการบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสามารถส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้และการทำงานในอนาคตรัตนภรณ์ วัชรอติยาพล (2563) ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพฯ พบว่า ตัวบ่งชี้สำคัญประกอบด้วย วิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การบริหารจัดการด้านเทคโนโลยี และการพัฒนาวิชาชีพด้านเทคโนโลยี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของทักษะและความสามารถที่ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมี

นอกจากนี้ สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2562) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัลไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้แก่ผู้เรียน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ Duickert (2016) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Digital leadership: Changing paradigms for changing times ซึ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว และมีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างไรก็ตาม การก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษานั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ปิยฤทธิ์ จตุรทิศ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีและการสื่อสาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ได้ให้ความเห็นในการสัมภาษณ์ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหลายท่านยังขาดความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีที่จำเป็น ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน โดยอาจต้องมีการจัดอบรม พัฒนาหลักสูตร และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา พิสนุ พองศรี (2553) ได้เสนอแนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาได้ โดยเน้น

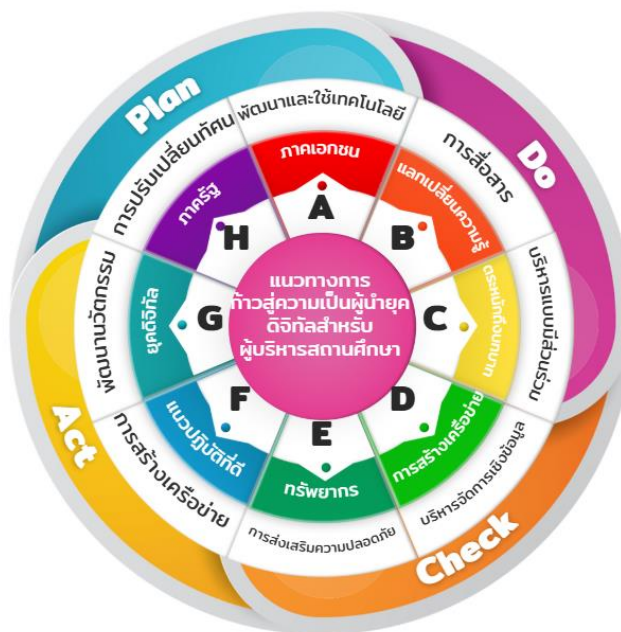
4. บทสรุป

สรุปผู้นำยุคดิจิทัลเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ความหมายของผู้นำยุคดิจิทัลครอบคลุมหลากหลายมิติที่สะท้อนถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนองค์กรในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญ ประการแรก ผู้นำยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชำนาญ ไม่เพียงแต่การใช้งานพื้นฐาน แต่ต้องเข้าใจแนวโน้มเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) และ blockchain เพื่อประเมินศักยภาพและนำมาประยุกต์ใช้ใน

องค์กรได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี สามารถมองเห็นโอกาสและความท้าทายที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และวางแผนกลยุทธ์ระยะยาวเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายในอนาคต การสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กรเป็นอีกบทบาทสำคัญของผู้นำยุคดิจิทัล ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ แต่ยังหมายถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรให้เปิดรับและพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ ผู้นำต้องสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการทดลองและการเรียนรู้จากความผิดพลาด เพื่อให้เกิดนวัตกรรมในองค์กรในยุคที่ข้อมูลมีความสำคัญ ผู้นำต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการตัดสินใจและวางแผนกลยุทธ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและการใช้เครื่องมือวิเคราะห์ขั้นสูงเพื่อหาข้อมูลที่มีคุณค่าจะช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการดำเนินงานการสร้างนวัตกรรมเป็นอีกบทบาทสำคัญของผู้นำยุคดิจิทัล โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการทำงานใหม่ๆ ผู้นำต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดสร้างสรรค์และการทดลองสิ่งใหม่ๆ รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรเป็นความรับผิดชอบสำคัญของผู้นำยุคดิจิทัล ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การฝึกอบรมการใช้งานซอฟต์แวร์หรือแอปพลิเคชัน แต่ยังรวมถึงการสร้างความเข้าใจในเรื่องของการคิดเชิงดิจิทัล (Digital Mindset) การวิเคราะห์ข้อมูล และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำยุคดิจิทัล เนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำต้องสามารถปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และโมเดลธุรกิจให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป และกล้าที่จะทำการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อจำเป็นการสร้างเครือข่ายดิจิทัลและการส่งเสริมความร่วมมือแบบดิจิทัลเป็นทักษะสำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้นำต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการเชื่อมโยงผู้คน องค์กร และทรัพยากรเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจและความร่วมมือใหม่ๆ ในขณะเดียวกัน ผู้นำยุคดิจิทัลต้องตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางไซเบอร์และการจัดการความเสี่ยงดิจิทัล ต้องมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์และสามารถกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมในการปกป้ององค์กร นอกจากนี้ ผู้นำยุคดิจิทัลต้องสามารถสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีและการรักษาคุณค่าของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ต้องใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมศักยภาพของมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อทดแทนมนุษย์ทั้งหมด การสร้างแบรนด์ในยุคดิจิทัลเป็นอีกบทบาทสำคัญ ผู้นำต้องเข้าใจถึงความสำคัญของการสร้างประสบการณ์ดิจิทัลที่ดีให้กับลูกค้า การจัดการความสัมพันธ์กับลูกค้าผ่านช่องทางดิจิทัล และการใช้ข้อมูลเพื่อปรับแต่งการสื่อสารให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย สุดท้าย ผู้นำยุคดิจิทัลต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (Digital Transformation) สามารถนำพาองค์กรผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน วัฒนธรรมองค์กร และโมเดลธุรกิจให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล

5. สรุปองค์ความรู้

จากการศึกษาสามารถเขียนเป็นภาพแสดงองค์ความรู้แนวทางการก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการก้าวสู่ความเป็นผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2562). ภาวะผู้นำกับคุณภาพการศึกษา. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จุฬาลักษณ์ อักษรณรงค์ และกุหลาบ ปุริสาร. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตหนองหานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 จังหวัดอุดรธานี. วารสารบัณฑิตเอเชีย, 8(2), 178-188.
- ชีวิน อ่อนละอ และคณะ. (2563) ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล สำหรับนักบริหารการศึกษา. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, 10(1); 108-119.
- ชุตีรัตน์ กาญจนชนชัย. (2562). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย).

- ชนกฤต พรหมณีนก. (2560). การศึกษาองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 17(1); 43-53.
- ธีรโชติ หล่ายไต้. (2560). “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านบริหาร การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นุชนรา รัตนศิริประภา (2557) สมรรถนะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อคุณลักษณะโรงเรียน มาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. การบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : www.educ.su.ac.th/images/journal/web/57-1/16.pdf.
- ปกรณ์ ลีสกุล. (2561). Leadership in Digital Era : ภาวะผู้นำในโลกดิจิทัล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2563. จาก <https://today.line.me/th/pc/article/Leadership+in+Digital+Era>.
- พิสนุ พองศรี. (2553). เทคนิควิธีประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่7. กรุงเทพฯ .
- รัตนารณวัชรอติยาพล. (2563). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหาร. สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพฯ. ดุษฎีนิพนธ์ศษ.ด. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ลือชัย ชูนาคา และวิทยา จันทร์ศิลา. (2559). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการบริหารวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสาร ศึกษาสาส์ตรมหาวิทยาลัยนเรศวร, 18 (2), 72 - 80.
- ศรสวรรค์ พานซ้าย. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมาน อัครภูมิ. (2561). ทบทวนแนวคิดและวิธีวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ.วารสารบริหารการศึกษาบัณฑิต, 18 (1), 1-10.
- สาธร ทรัพย์รวงทอง. (2557). วิธีการวิจัยทางการศึกษา. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2562). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560). สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2565 จาก [http://opec.go.th/ckfinder/userfiles/files/general/123\(2\).pdf](http://opec.go.th/ckfinder/userfiles/files/general/123(2).pdf).
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2558). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี: การนำเทคโนโลยีสู่ห้องเรียนและโรงเรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ 16 ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม, 216-224.
- สุนันทา สมใจ, และคณะ. (2560). การบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี. 12(1): 350-363.
- Burn, J. M. (2010). Leadership. in Hickman, G. R. (Editor). Leading Organizations: Perspectives for A New Era. Los Angeles: SAGE.

- DuBrin, A. J. (2010). Principle of leadership.(6th ed.). International Edition: South-Western.
- Duickert, J. (2016). Digital leadership: Changing paradigms for changing times. New Jersey: Prentice-Hall.
- Garland, V. E. & Tadeja, C. (2013). Educational Leadership and Technology: Preparing School Administrators for a Digital Age. New York: Routledge.
- Kaplan, L. S. & Owings, W. A. (2017). Organizational Behavior for School Leadership: Leveraging your school for success. New York: Routledge
- Marzano, R. J. et al. (2005). School Leadership That Work: from research to results. Alexandria, Virginia: ASCD publications.

การเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอน

ของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น

The Strengthening participation behavior in the management of the Office of Religious Education in Khon Kaen Province

พระปลัดนัฐพงศ์ ขนติสมปนโน พระครูวชิรธรรมาวาส

พระมหาธงชัย วิลาสินี พระมหาวสันต์ วสันตเวที Soeurng Seam

PhraPaladNatthaphong Khantisampanno Phrakhruwachiraatthawathi

PhraMahaThongchai Wilasini PhraMahaVasant Vasantavithi Soeurng Seam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Corresponding Author E-mail: jerrynewlife2022@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันสำนักศาสนศึกษา จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประชากรเชิงปริมาณ จำนวน 1,885 รูป/คน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 106 รูป/คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับสำรวจสภาพปัจจุบันสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.70) 2) ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.87) 3) ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่าด้านแผนกนักรธรรม การเรียนการสอนในระดับ นักรธรรมตรี นักรธรรมโท และนักรธรรมเอก แผนกบาลี ได้มีการเรียนการสอนในระดับ เปรียญธรรมประโยค 1-2 ถึง เปรียญธรรม 9 ประโยค และพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยยึดตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ด้าน แผนกด้านบาลี ระกิกษุ สามเณร มีความรู้ ความเข้าใจภาษาบาลี อย่างถ่องแท้ กว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้าน

แผนกโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลีสนามหลวงและธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม (กศป.) เป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและมาตรฐานสถานศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ควบคุมดูแลและกำกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง ; พฤติกรรมการมีส่วนร่วม ; สำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น

Abstract

This research aims to 1) survey the current condition of the Office of Religious Education in Khon Kaen Province, 2) analyze the management of teaching and learning in the Office of Religious Education in Khon Kaen Province, and 3) study the process of strengthening participatory behavior in the management of teaching and learning within the Office of Religious Education in Khon Kaen Province. This research employed a mixed-methods approach (Mixed Method), combining both Quantitative research and Qualitative research. The quantitative aspect was conducted through survey research, while the qualitative aspect involved in-depth interviews with key informants. The quantitative population consisted of 1,885 monks/individuals, with a sample group of 106 monks/individuals, and 21 key informants were selected for the qualitative data collection. The study found that:

1) The survey results on the current condition of the Buddhist Educational Institutes in Khon Kaen Province revealed a moderate level of performance ($\bar{x} = 2.70$). 2) The analysis of the management of teaching and learning in the Buddhist Educational Institutes in Khon Kaen Province indicated that, overall, it was at a high level ($\bar{x} = 3.87$). 3) The analysis of teaching and learning management found that in the Dhamma Studies Division, instruction is provided at the Elementary, Intermediate, and Advanced Dhamma levels (Nak Tham Tri, Nak Tham Tho, and Nak Tham Ek). In the Pali Studies Division, teaching is conducted from Pali Levels 1–2 up to Level 9 (Parian Tham levels). In the General Education Division of the Buddhist institutes, education is provided at the lower and upper secondary levels, following the Act on the Education of Buddhist Scriptures, B.E. 2562 (2019). In the Pali Studies Division, it was found that monks and novices possess profound, broad, and deep

understanding of the Pali language, as Pali is regarded as the key to unlocking the Tipitaka and accessing the teachings of the Lord Buddha. Regarding the General Education Division of the Buddhist institutes, it was observed that temple-based Buddhist educational institutions offer a curriculum that integrates both the Pali and Dhamma studies from the ecclesiastical examination system (Sanam Luang) with the national basic education curriculum under the Ministry of Education. The Committee on Buddhist Scripture Education is responsible for setting the policies, education plans, and institutional standards for the General Education Division. This committee supervises and oversees the management of Buddhist scripture education to ensure it aligns with its objectives, under the guidance of the Office of Buddhist Scripture Education – General Education Division.

Keywords: Enhancement; Participatory Behavior; Buddhist Educational Institutes in Khon Kaen Province

1. บทนำ

การศึกษาเป็นการสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะ นิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม ให้มีความพร้อมที่จะประกอบกิจการงาน อาชีพ การศึกษายังช่วยให้คนเจริญงอกงามทั้งทางด้านสติปัญญาและจิตใจ ทำคุณภาพสังคมให้ดีขึ้น การศึกษาจึง เป็นความจำเป็นของชีวิตอีกประการหนึ่ง นอกเหนือไปจากปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เป็นปัจจัยที่ 5 ของการดำรงชีวิตเพราะเป็นการเพิ่มพูนปัญญาที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาทุก ๆ ด้านของชีวิตให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ในปัจจุบันโลกมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบให้วิถีชีวิตของผู้คนต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน การศึกษาจึงมีบทบาทและความจำเป็นมากยิ่งขึ้นไปด้วย เพื่อความอยู่รอดของชีวิต

ความสำคัญทางการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบันแนวโน้มความสนใจการศึกษาของพระสงฆ์ ทั้งด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีมากขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพของพระภิกษุสามเณรให้มีบทบาทสำคัญใน การอบรมสั่งสอนชี้นำประชาชนให้ตั้งอยู่ในหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเป้าหมายแรกของพระสงฆ์ที่จะต้องชวนช่วยในการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและการศึกษาฝ่ายสามัญให้มี ความรอบรู้ในทุก ๆ ด้านเพราะในอนาคตข้างหน้านั้นฆราวาสเมื่อออกบวชเป็นพระภิกษุแล้วย่อมอยู่ ภายใต้หลักธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าและมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ดวงใจของชาวโลก และสามารถนำหลักธรรมวินัยมาบูรณาการเข้ากันกับหลักบริหารปกครองคณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่อย่างผาสุก ดังนั้น การศึกษาของพระสงฆ์จึงมีความสำคัญมากเพราะเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถให้รู้ตามหลักธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วยังจรโลงและนำออกด้วยการสั่งสอนประชาชน

ให้เข้าใจได้อย่างถูกต้องในคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและประพฤติปฏิบัติตามได้อย่างดียิ่ง นอกจากนั้นยังสามารถเชื่อมโยง บูรณาการกับนโยบายของรัฐบาลด้านการแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน สังคมให้ดียิ่งขึ้นไปอีกด้วย ลักษณะเช่นนี้เองจะส่งผลให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถอีกจำนวนมากจะได้แสดงบทบาทได้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของประชาชนและสังคม และถือเป็นความร่วมมือระหว่างฝ่ายพุทธจักรและฝ่ายอาณาจักรในการพัฒนาประเทศในด้านศีลธรรมตามหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รูปแบบการศึกษาของคณะสงฆ์ในอดีตนั้นแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ 1) คันถธุระ ได้แก่การศึกษา หลักธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ พระธรรมและวินัย 2) วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การศึกษาที่วัดด้วยการฝึกจิตของตนให้ผ่องใสปราศจากกิเลส จากการศึกษาในระดับข้างต้นได้มีการรักษาปฏิบัติสืบทอดเรื่อยมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวก และทั่วถึงอันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สมาปฏิบัติตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรไทยแต่โบราณมานิยมศึกษาเป็นภาษาบาลี ที่เรียกว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้กันมา อย่างต่อเนื่องสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไปจึงปรากฏว่ามีพระภิกษุสามเณรที่ทรงความรู้ในพระธรรมวินัย อย่างทั่วถึงจึงเป็นเหตุให้สังคมชนชาติไทยที่มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระพุทธศาสนาทั้งในด้านการศึกษา การปกครอง การเผยแผ่และการสั่งสอนประชาชนได้อย่างทั่วถึง (วิ.ม. ไทย) ปัจจุบันมีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาแผนกหนึ่งของคณะสงฆ์ที่ให้โอกาสแก่ศาสนทายาทให้มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมคือ นักธรรม-บาลี ควบคู่ไปกับวิชาการสามัญคือหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ จัดขึ้นโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่กำหนดไว้ว่านอกเหนือจากรัฐเอกชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนสถาน ประชานิคมและสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงโดยคณะสงฆ์ได้ดำเนินการเพื่อให้ออกเป็นกฎกระทรวงเมื่อปี พ.ศ.2548 (ภัทรพร สิริกาญจน, 2545 : 52)

ในโลกที่มีกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบให้วิถีการดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษามีบทบาทและความจำเป็นมากขึ้นเพราะการศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบกิจการงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม การศึกษาจึงเป็นความจำเป็นของชีวิตอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากความจำเป็นด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ 5 ของชีวิตเป็นปัจจัยที่จะช่วยแก้ปัญหาทุกๆด้านของชีวิตและเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิต (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2548)

ปัจจุบัน ภาครัฐมีนโยบายที่จะส่งเสริมการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุก ด้านเป็นที่สงบจิตใจเป็นที่พักผ่อนของชุมชน โดยการปรับปรุงสภาพวัด และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดโดยมีแนวทางการพัฒนาวัดที่สร้าง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้นว่า วัดเป็นของตน เกิด ความรู้สึกหวงแหน รักและช่วยกันดูแลรักษา จัดสภาพวัดให้มีความพร้อม สามารถเชื่อมโยงกิจกรรม ของวัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ยึดหลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้ประชาชนเห็นคุณค่าและประโยชน์ขององค์พระพุทธรูปศาสนา คือ พระสงฆ์ วัด เป็นแกนสำคัญในการหล่อหลอมปลูกฝังและพัฒนาวัดตรงตามหลักการของ พระพุทธศาสนา โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่ได้รับสนองนโยบาย ดังกล่าวนี โดยนัยนี้ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการ พิจารณาคัดเลือกอุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่น พร้อมทั้งได้มีการพิจารณาร่วมกับเจ้าคณะจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด เพื่อคัดเลือกและ ประกาศผลการคัดเลือกอุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงาน ดีเด่น เป็นประจำทุกปี จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ควรพัฒนาวัดให้เป็น “วัดพัฒนา” และการพัฒนาโดย ต่อเนื่องนั้นพึงครอบคลุมภารกิจใดบ้าง ดังกล่าวนี ผู้เขียนจะเริ่มต้นด้วยการนำเสนอประเด็น ข้อเท็จจริงต่างๆ อย่างรอบด้าน ก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นเป็นฐานในการวิเคราะห์ต่อไป (สุนทร สุนันท์ชัย, 2554)

การที่พระพุทธเจ้าทรงได้ตั้งสังคมคณะสงฆ์ขึ้นมานั้น ก็เพื่อให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา จะต้องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาบทยเพราะต้องมา ปฏิบัติ ฝึกฝนและพัฒนาตนเองอยู่มากในอดีตจึงมีประเพณีไทยที่เรียกว่า “บวชเรียน” คือบวชแล้วจะต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองสู่ความเป็นบัณฑิตมีปัญญาที่สามารถพึ่งได้ ซึ่งประเพณีการบวชเรียนนี้เป็นสิ่งที่ชาวไทยยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แต่ปัจจุบันนี้บทบาททางด้านการศึกษาของวัดโดยเฉพาะศาสนธรรมคำสอนว่าด้วยหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ บุญสิกขา คือ ทาน ศีล ภาวนา และหลักความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป นรกสวรรค์ และนิพพาน เป็นต้น หลักศาสนธรรมเหล่านี้ (ชนิดาภา มงคลเลิศพล, 2559 : 1)ได้รับการจารึกบันทึกไว้ในรูปแบบของสัญลักษณ์ต่างๆ ยากที่จะเข้าใจได้ในแง่ภูมิปัญญาและภูมิธรรม เช่น องค์พระปฐมมา เสมาธรรมจักร พุทธศิลป์ จิตรกรรมและสถาปัตยกรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งแห่งองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งต้องมีการศึกษาด้วยวิธีการที่เรียกว่า Hermeneutics ศาสตร์ว่าด้วยการตีความ ยิ่งไปกว่านั้น ศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี พุทธศิลป์ ฯลฯ เป็นรากแก้วของวัฒนธรรมไทย หากมีการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม (ทัศนียภาพ ภูมิทัศน์และไฮสโคตทัศนวัตถุ เป็นต้น) ได้ ก็จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ผู้สนใจใคร่เยี่ยมชม-ศึกษา เพื่อคุณภาพและสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิต นอกจากนั้นวัดกับบ้านต้องเป็นสถาบันคู่กัน ดังนั้นบ้าน/ชาวนบ้าน ต้องได้รับการดูแลรักษา พัฒนา เกื้อกูลต่อกัน เพื่อสวัสดิภาพของทั้ง 2 ฝ่าย สารัตถะดังกล่าว จัดว่าเป็นจุดแข็งของวัดเจติยภูมิที่จะต้องได้รับการวิจัยศึกษาและพัฒนา

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เป็นการศึกษาดั้งเดิมที่คณะสงฆ์ ดำเนินการมาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน มีระบบการศึกษาที่รัดกุมเป็น การศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชน โดยทั่วไปไม่มีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่ง และถือเป็นการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาเพื่อให้บริการพระศาสนา นอกจากนี้การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลียังเป็นหัวใจของการศึกษาของ

คณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คำสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการรักษาและสืบทอดกันมาในรูปแบบของภาษาที่คนยุคปัจจุบันเรียกว่า "ภาษาบาลี" คำสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบภาษาบาลีนี้ ชาวพุทธในประเทศต่างๆ ได้ศึกษาและแปลเป็นภาษาท้องถิ่นของตนเรื่อยมา ในบางครั้งมีการแปลผิดพลาดได้ และคำสอนของพระพุทธเจ้าที่แปลเป็นภาษาท้องถิ่นนั้น ความหมายอาจจะแปรเปลี่ยนไปและไม่ตรงกับความเป็นจริงดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ ทั้งนี้เพราะความนิยมทางภาษาของคนในท้องถิ่นนั้นๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนไปอยู่เสมอๆ แต่ถ้ามีต้นฉบับภาษาบาลีไว้ คนยุคต่อไปจะสามารถศึกษา และตรวจทานกับต้นฉบับภาษาบาลีได้เสมอ ทำให้ความรู้ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนามีความมั่นคงและแน่นอนกว่าการรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยภาษาท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว และประการสำคัญ พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทซึ่งถือเป็นคัมภีร์สำคัญที่สุด ซึ่งบรรจุคำสอนทางพระพุทธศาสนาถูกจารึกไว้ด้วยภาษาบาลี ฉะนั้น การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะรักษาศาสนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541)

แม้ว่าพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จะจัดว่าเป็นการศึกษาระดับสูงสุดที่คณะสงฆ์ให้การยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีมาช้านาน ซึ่งพระภิกษุสามเณรที่บรรพชาอุปสมบทเข้ามาในพระพุทธศาสนาควรจะต้องศึกษาเล่าเรียนให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งเพื่อที่จะได้นำความรู้ความสามารถไปศึกษาพระไตรปิฎกซึ่งถือเป็นคัมภีร์ที่บรรจุคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญได้อย่างถูกต้อง เพื่อจะได้นำคำสอนที่ถูกต้องไปอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนต่อไป การบริหารจัดการการเรียนการสอนภายในสำนักเรียนเอง ก็เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มีสถิติลดลงทั้งผู้เข้าสอบและผู้สอบได้ ก็เพราะปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ได้เปิดกว้างให้โอกาสแก่ผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามใจชอบ ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้เรียนด้านพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจึงลดลงและผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีนี้เท่าที่ควร รวมถึงระบบการเรียนการสอนภายในสำนักเรียนที่ไม่เต็มที่ และไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ก็มีส่วนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ปรากฏออกมาในแต่ละปีการศึกษาค่อนข้างต่ำ ดังนั้น ภารกิจสำคัญทางการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ต้องทำคือคณะสงฆ์จะต้องสร้างบุคลากรทางการศึกษาขึ้นมาให้มีคุณภาพด้วยการปฏิรูปการศึกษา เพราะสภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในฝ่ายพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มักจะประสบปัญหาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันในหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาที่เกิดจากมาตรฐานของหลักสูตร ครูผู้สอนกระบวนการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การสอน และการวัดผลและประเมินผล ทั้ง 5 ด้านเป็นกระบวนการที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้การบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เป็นไปในทางที่ดีขึ้นและเจริญก้าวหน้าขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อการจรจรพระพุทธศาสนาสืบต่อไป (พระครูวิสุทธิธรรมานุวัตร (สมเกียรติ วิสุทธิโส), 2561; พระมหาวรวิทย์ชาการ วชิรสิทธิเมธี, 2563; พระปิยปราชญ์ อาจารย์สุโก, 2561)

จากปัญหาในส่วนของจังหวัดขอนแก่นนั้น มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในยุคปัจจุบัน การใช้ภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษา และกำกับการสอนอย่างใกล้ชิดด้วยเมตตาธรรม การจัดการกระบวนการเรียนการสอนอย่างเข้มข้น ทั้งวิธีการเรียน วิธีการสอน การทดสอบในห้องเรียนขาดความต่อเนื่อง และการอบรมก่อนสอบ

สนามหลวง อีกทั้งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ประกอบด้วยเจตนาและศรัทธาอันแรงกล้าของเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูผู้สอน ความพากเพียรพยายามของผู้เรียน แต่การขาดเงินทุนที่เพียงพอรวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน เหล่านี้มีน้อย เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาในสำนักศาสนศึกษาของจังหวัดขอนแก่น ให้ประสบความสำเร็จ ด้วยรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักศาสนศึกษา ถือเป็นสิ่งที่ต้องหาทางออกเพื่อให้การศึกษาของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งสำหรับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักศาสนศึกษาอื่นๆ ที่มีความตั้งใจที่จะดำเนินการหรือที่ได้ดำเนินการจัดการศึกษา โดยเลือกนำเอายุทธศาสตร์และวิธีการไปประยุกต์ใช้ตามบริบทและภูมิประเทศของสำนักศาสนศึกษานั้นๆ

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงต้องการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในจังหวัดขอนแก่น ในยุคปัจจุบัน การใช้ภาวะผู้นำของเจ้าสำนักศาสนศึกษา และกำกับการสอนอย่างใกล้ชิดด้วยเมตตาธรรม การจัดการกระบวนการเรียน การสอนอย่างเข้มข้น ทั้งวิธีการเรียน วิธีการสอน ตลอดจนการเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สำนักศาสนศึกษาของจังหวัดขอนแก่นของคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่นสร้างบุคลากรทางการศึกษาขึ้นมาให้มีคุณภาพด้วยการปฏิรูปการศึกษา สืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันสำนักศาสนศึกษา จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษา จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร ได้แก่ ได้แก่ พระภิกษุ-สามเณร และศิษย์วัด ประจำปีพุทธศักราช 2566 อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ภาค 9 สำรวจ เมื่อวันที่ 2 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 ได้แก่ 1) พระภิกษุในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1,258 รูป 2) สามเณรในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 494 รูป และ 3) ชี ในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 27 คน และ 4) ศิษย์วัด ในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 106 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 1,885 รูป/คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) พระภิกษุในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2) สามเณรในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และ 3) ชี ในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และ 4) ศิษย์วัด ในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 รูป/คน ได้จากสูตรคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยหลักการคำนวณสูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane)

1.3 เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire)

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 316 ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน 316 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อิงไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ

2. การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (In-depth interview) ได้แก่ 1) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 2) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 รูป 3) รองเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 รูป 4) เจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน 1 รูป 5) รองเจ้าคณะอำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน 2 รูป 6) นักวิชาการศาสนา จำนวน 3 คน 7) ผู้บริหาร จำนวน 1 รูป 8) พระอาจารย์ผู้สอน จำนวน 3 รูป 9) นักเรียน จำนวน 5 รูป/คน จำนวน 21 รูป/คนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview)

2.3 การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์จากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview)

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น และเรียบเรียงเฉพาะประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยบูรณาการกับแบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Techniques) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

4. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า

1) เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันสำนักศาสนศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าระดับสภาพปัจจุบันสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางด้าน จำนวน 4 ด้าน และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการติดตามและการประเมินผล ($\bar{x} = 3.48$) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{x} = 2.96$) ด้านการมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงาน ($\bar{x} = 2.64$) ด้านส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ($\bar{x} = 2.60$) ด้านการนำผลประโยชน์ไปปรับปรุงพัฒนางานและเผยแพร่ ($\bar{x} = 2.11$) โดยมีค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนแต่ละด้านมีรายละเอียดของแต่ละด้าน

2) เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น (การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษา) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการวัดผลประเมินผลและงบประมาณ ($\bar{X} = 3.90$) รองลงมา คือ ด้านการใช้สื่อและกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.88$) รองลงมา ด้านครูผู้สอน ($\bar{X} = 3.87$) และ ด้านหลักสูตร ($\bar{X} = 3.82$)

3) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ด้านแผนกนักธรรม การเรียนการสอนในระดับ นักธรรมตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก แผนกบาลี ได้มีการเรียนการสอนในระดับ เปรียญธรรมประโยค 1-2 ถึง เปรียญธรรม 9 ประโยค และพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยยึดตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ด้าน แผนกด้านบาลี ระกิกษุ สามเณร มีความรู้ ความเข้าใจ ภาษาบาลี อย่างถ่องแท้ กว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้านแผนกโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลีสถาปนาลงและธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม (กศป.) เป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและมาตรฐานสถานศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ควบคุมดูแลและกำกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญ “การเสริมสร้างพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น” มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1) ระดับสำรวจสภาพปัจจุบันสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยา คั่นพิาบ (แสงอินตา) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานิกายในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานฝ่ายวิชาการ ผู้บริหารต้องมีการปรับพื้นฐานการเรียน การสอน สำหรับผู้เรียนให้เหมาะสมและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม และใช้สื่อให้ทันสมัย 2) การบริหารงานงบประมาณ มีจำนวนจำกัดต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้มีจิตศรัทธาและชุมชน

ตลอดถึงเครือข่ายโรงเรียน 3) การบริหารงานบุคคล โรงเรียนต้องพัฒนาครูผู้สอนเพื่อให้ความพร้อมในการสอนและเพิ่มครูสอนให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ 4) การบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารได้มีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ระหว่างบุคลากรและผู้เรียนเพื่อช่วยเหลือกันมีการบริหารงาน 4 ฝ่าย ตามหลักพุทธบริหารการศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการดำเนินงาน 4) หลักพุทธบริหารการศึกษาและ 5) ประเมินผลโดยการบูรณาการหลักพุทธบริหารการศึกษา ดำเนินการได้ดังนี้ (1) การบริหารฝ่ายวิชาการ ผู้บริหารใช้หลักธรรม โยนิโสมนสิการ, อิทธิบาท 4 (2) การบริหารฝ่ายงบประมาณใช้หลักกุศลมูล 3, (3) การบริหารงานฝ่ายบุคคลใช้หลักทศพิธราชธรรม, พรหมวิหารธรรม 4 (4) การบริหารงานฝ่ายทั่วไปใช้หลักธรรมกัลยาณมิตตตา, พละ 5 และใช้กระบวนการการพัฒนาด้วยการส่งเสริมการศึกษาดูงานนอกสถานที่ อบรมและศึกษาต่อเพื่อพัฒนางานทุกด้านให้มีคุณภาพ (ชนิดาภา มงคลเลิศพล, 2562)

2) ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) ซึ่งนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านแผนกนักระรม การเรียนการสอนในระดับ นักระรมตรี นักระรมโท และนักระรมเอก แผนกบาลี ได้มีการเรียนการสอนในระดับ เปรียญธรรมประโยค 1-2 ถึง เปรียญธรรม 9 ประโยค และพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยยึดตามพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ด้าน แผนกด้านบาลี ระกิกษุ สามเณร มีความรู้ ความเข้าใจภาษาบาลี อย่างถ่องแท้ กว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้าน แผนกโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลีสนาทและธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม (กศป.) เป็นผู้กำหนดนโยบาย แผนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและมาตรฐานสถานศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ควบคุมดูแลและกำกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุพล สุพล (สุขดา) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา: สมัยพุทธกาลนั้นการศึกษาคณะสงฆ์ดำเนินตามแนวไตรสิกขาโดยยึดถือพุทธพจน์ เป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนและเผยแผ่พรหมจรรย์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย ต่อมาแบ่งออกเป็นฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ครั้นพระพุทธศาสนาเผยแผ่มายังประเทศไทยการจัดการศาสนศึกษาพระสงฆ์ได้วิวัฒนาการตามลำดับจนถึงปัจจุบันการจัดการศาสนศึกษาออกเป็น 3 คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาการจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี: แบ่งออกเป็น 3 ได้แก่ 1) แผนกนักระรม มีหลักสูตรนักระรมและธรรมศึกษา ตลอดทั้งพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) แผนกบาลี มีหลักสูตรบาลีและหลักสูตรบาลีศึกษา ซึ่งนักระรมและบาลีนั่นจะเป็นระบบที่สอนน้องการวัดผลประเมินผลเป็นไปตามที่แม่กองธรรม-บาลีกำหนด 3) แผนกปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หลักสูตรเป็นไปตามกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ครูผู้สอนเป็นครูอัตราจ้างและครู

จิตอาสารูปแบบการจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี: แผนกนันทกรรมและแผนกบาลีนั้นควรมีหลักสูตรระยะสั้นสำหรับไวยาวัจกร ภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป และมีการเรียนออนไลน์ การวัดผลประเมินผลควรมีการสอบข้อได้สำหรับนันทกรรมและมีการจัดสอบบาลีเป็นสองรอบ ตลอดทั้งมีทุนการศึกษาให้นักเรียนได้ศึกษาต่อ ส่วนแผนกสามัญศึกษานั้นควรจัดหลักสูตรที่ฆราวาสสามารถเข้ามาเรียนได้ มีหลักสูตรสายอาชีพครูผู้สอนควรมีการบรรจุและมีสวัสดิการให้ ทั้งมีทุนการศึกษาให้เรียนต่อในระดับอุดมศึกษา (พระมหาสุพล สุพล, 2567)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1. 1 นำผลวิจัยไปพัฒนาเป็นแผนกลยุทธ์หรือแผนปฏิบัติการของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัด เพื่อกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

เสนอผลวิจัยต่อองค์กรบริหารระดับจังหวัด เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือคณะกรรมการศาสนศึกษา เพื่อสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่

1. 2 เสนอผลวิจัยต่อองค์กรบริหารระดับจังหวัด เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือคณะกรรมการศาสนศึกษา เพื่อสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

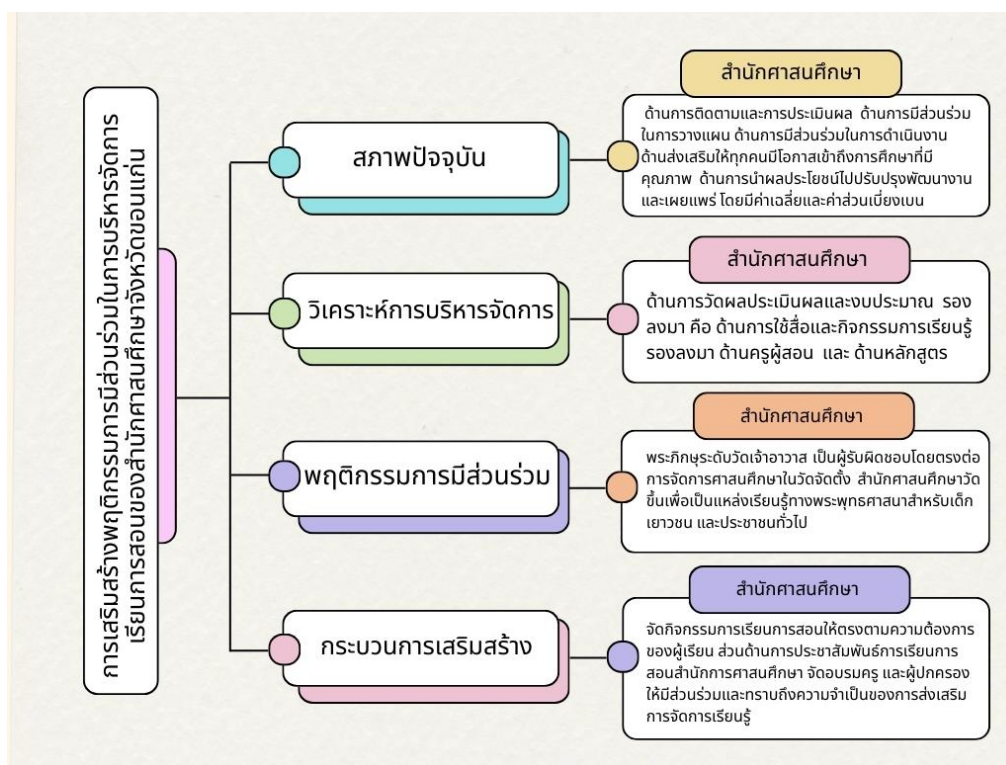
2. 1 การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ทดสอบแนวทางหรือโมเดลการมีส่วนร่วมที่ออกแบบขึ้นเพื่อวัดผลลัพธ์ที่ชัดเจน

2. 2 การวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสถิติที่สนับสนุนการสรุปผล

2. 3 การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Study) ศึกษาพฤติกรรมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

7. องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

ภัทรพร สิริกาญจน .(2545). หน้าที่พระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2545.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/19 สิงหาคม 2542.

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2548). คิดเป็นการศึกษา. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช. 2548

สุนทร สุนันท์ชัย. (2514).เทคนิคและวิธีสอน วิชาสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : สหบัณฑิต

สิริวัฒน์ คาวินัส .(2544). เอกสารประกอบกรฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมสร้างความรู้ถวาย พระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย. สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาสุริยา คั่นฟ้าบ .แสงอินตา. (2562) การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มหานานในประเทศไทย. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พระมหาสุพล สุพล. (2567). รูปแบบการจัดการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา

โดยยิตหลักธรรมาภิบาล

Success Factors in Carbon Credit Management in Educational Institutions Based on Good Governance Principles

สุรินทร์ นานาผล¹ ปรัชญวรรณ วนานันท์² จีรัตน์ ชาติสง่า³

Surin Numnaphol Pruchyawon Vananan Jareerat Chatsa-nga

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด¹³

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Buddhist College

Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education

Corresponding Author Email: surin1962n@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสำรวจ ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา โดยยึดหลักธรรมาภิบาล ท่ามกลางวิกฤตการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทวีความรุนแรงขึ้นทั่วโลก แนวคิดการลดก๊าซเรือนกระจกผ่านกลไกคาร์บอนเครดิตได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่หลายภาคส่วนนำมาประยุกต์ใช้เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายความเป็นกลางทางคาร์บอน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในภาคการศึกษา ซึ่งเป็นทั้งแหล่งผลิตองค์ความรู้และผู้บ่มเพาะบุคลากรแห่งอนาคต ยังคงต้องการแนวทางการบริหารจัดการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ บทความนี้จะวิเคราะห์ถึงความสำคัญของคาร์บอนเครดิตสำหรับสถานศึกษา แหล่งที่มาและลักษณะสำคัญของคาร์บอนเครดิต การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตภายในสถานศึกษา การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือ และนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตอย่างยั่งยืนในสถานศึกษา บทความนี้ตอบย้ว่า การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต ไม่เพียงแต่จะช่วยให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ ตระหนักรู้ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในระดับโลกอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การจัดการคาร์บอนเครดิต, ธรรมาภิบาล, สถานศึกษา

Abstract

This article aims to explore the success factors in carbon credit management within educational institutions based on good governance principles amidst the escalating global climate crisis. The concept of reducing greenhouse gas emissions through carbon credit mechanisms has become an essential tool adopted by various sectors to achieve carbon neutrality. However, the education sector, as both a knowledge hub and a training ground for future professionals, still requires clear and effective management approaches. This article analyzes the significance of carbon credits for educational institutions, the sources and key characteristics of carbon credits, the management of carbon credits within educational settings, and the integration of good governance principles to enhance efficiency and credibility. It also presents policy recommendations to promote sustainable carbon credit management in educational institutions. This article emphasizes that integrating good governance with carbon credit management will not only help educational institutions achieve environmental goals but also create informed and engaged citizens who actively participate in addressing global challenges.

Keywords : Carbon Credit Management, Good Governance, Educational Institutions

บทนำ

วิกฤตการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ที่เกิดจากการสะสมของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคมทั่วโลก อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่สูงขึ้น ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงและถี่ขึ้น ระดับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น ล้วนเป็นสัญญาณเตือนที่ชัดเจนถึงความเร่งด่วนในการดำเนินการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gas Emissions) การประชุมระดับโลกและข้อตกลงระหว่างประเทศ อาทิ พิธีสารเกียวโต (Kyoto Protocol) และความตกลงปารีส (Paris Agreement) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันของทุกประเทศในการกำหนดและบรรลุเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ปัญหาโลกร้อน ที่เกิดจากการสะสมของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศได้ทวีความรุนแรงขึ้น ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างทั้งต่อระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม ทำให้การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกกลายเป็นวาระสำคัญระดับโลกที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง SDG 13: Climate Action ที่มุ่งเน้นการดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น ในบริบทนี้ คาร์บอน

เครดิต จึงถือกำเนิดขึ้นในฐานะกลไกทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่สำคัญ เพื่อจูงใจให้องค์กรต่าง ๆ ตระหนักและลงมือลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และนำสิทธิ์ที่ลดได้ไปซื้อขายได้ในตลาดคาร์บอน ในบริบทนี้ คาร์บอนเครดิต (Carbon Credit) ได้ถือกำเนิดขึ้นในฐานะเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญ เพื่อเป็นกลไกในการสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก หรือเพิ่มการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกจากบรรยากาศ โดยเปลี่ยนการลดการปล่อยให้เป็นสินทรัพย์ที่สามารถซื้อขายได้ ก่อให้เกิด "ตลาดคาร์บอน" ทั้งในรูปแบบภาคบังคับและภาคสมัครใจ แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นการผลักดันให้เกิดการลงทุนในเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

สถานศึกษา ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์องค์ความรู้ การวิจัย และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้นำและเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาโลกร้อน ไม่ใช่เพียงแค่การเรียนการสอน แต่ยังรวมถึงการดำเนินงานภายในองค์กรที่ส่งผลต่อปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ไม่ว่าจะเป็นการใช้พลังงาน การจัดการของเสีย หรือการเดินทาง ดังนั้น การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาจึงไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตามข้อกำหนด แต่เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Corporate Social Responsibility - CSR) และเป็นโอกาสในการสร้างคุณค่าเพิ่มเติมให้กับองค์กร รวมทั้งในฐานะสถาบันที่บ่มเพาะองค์ความรู้ พัฒนาบุคลากร และเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำ การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาจึงไม่ใช่แค่เรื่องของการปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือการแสวงหารายได้เท่านั้น แต่เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม การเป็นแบบอย่างที่ดี และการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษา อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับต้องอยู่บนรากฐานของ หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งประกอบด้วยหลักสำคัญต่างๆ เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความคุ้มค่า

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาเผชิญกับ ความท้าทายในการบริหารจัดการ ที่ซับซ้อน อาทิ การขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับกลไกและประโยชน์ของคาร์บอนเครดิต การขาดข้อมูลและระบบการติดตามการปล่อยก๊าซที่แม่นยำ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงการบูรณาการเข้ากับพันธกิจหลักของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญ ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง กำหนดนโยบาย และจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถสร้างและบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต การยึดมั่นใน หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) จึงเป็นหัวใจสำคัญและเป็น ความจำเป็นของการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล หลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วยหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต การมีส่วนร่วม ประสิทธิภาพ และการยึดหลักนิติธรรม จะช่วยให้กระบวนการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตของสถานศึกษามีความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม สร้างความมั่นใจให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่คาร์บอนเครดิตเป็นสินทรัพย์ที่สามารถสร้างรายได้ การกำกับดูแลที่ดีจะช่วยป้องกันการทุจริต การใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของสถานศึกษาและสังคมโดยรวม

กรณีศึกษาจากงานวิจัยต่างประเทศ เช่น โครงการ Eco-Schools ในยุโรป หรือ Green School Program ในออสเตรเลีย แสดงให้เห็นว่าเมื่อสถานศึกษานำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม จะส่งผลให้เกิดการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของโรงเรียนในการเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างแนวปฏิบัติที่ดี เป็นต้นแบบให้องค์กรอื่น ๆ ได้นำไปปรับใช้ และร่วมขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศต่อไป และบทความวิชาการนี้จึงมุ่งที่จะสำรวจและวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา โดยเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นแกนกลาง เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยั่งยืน รวมถึงนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวปฏิบัติด้านนี้ในอนาคต

1. คาร์บอนเครดิต

แหล่งที่มาและลักษณะสำคัญของคาร์บอนเครดิต

คาร์บอนเครดิต เปรียบเสมือนใบอนุญาตในการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (tCO₂e) จำนวน 1 ตัน ที่เกิดจากการลดหรือการดูดซับก๊าซเรือนกระจกที่ผ่านการรับรอง โดยมีแหล่งที่มาและลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. แหล่งที่มาของคาร์บอนเครดิต

คาร์บอนเครดิตสามารถเกิดขึ้นได้จากโครงการประเภทต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ในการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศ โดยสามารถแบ่งแหล่งที่มาหลักๆ ได้ดังนี้:

โครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Emission Reduction/Avoidance Projects): เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ โดยตรง ตัวอย่างเช่น:

การเปลี่ยนมาใช้พลังงานหมุนเวียน (Renewable Energy): การลงทุนติดตั้งโซลาร์เซลล์ กังหันลม หรือพลังงานน้ำ เพื่อผลิตไฟฟ้าใช้ทดแทนการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดก๊าซเรือนกระจกหลักในภาคการผลิตไฟฟ้า

การปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้พลังงาน (Energy Efficiency): การนำเทคโนโลยีหรือวิธีการที่ช่วยลดการใช้พลังงานในกระบวนการผลิต การขนส่ง หรืออาคาร เช่น การเปลี่ยนอุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นแบบประหยัดพลังงาน การปรับปรุงระบบทำความเย็นในอาคาร หรือการใช้พลังงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การจัดการของเสีย (Waste Management): การนำของเสียมาใช้ประโยชน์หรือจัดการอย่างเหมาะสมเพื่อลดการปล่อยก๊าซมีเทน (Methane) ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่มีศักยภาพในการกักเก็บความร้อนสูงกว่าคาร์บอนไดออกไซด์หลายเท่า เช่น การนำขยะอินทรีย์ไปผลิตก๊าซชีวภาพ หรือการจัดการบ่อบำบัดน้ำเสียแบบปิด

การปรับปรุงกระบวนการอุตสาหกรรม (Industrial Process Improvement): การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยตรงจากกิจกรรมทางอุตสาหกรรม

โครงการดูดซับก๊าซเรือนกระจก (Carbon Sequestration/Removal Projects): เป็นโครงการที่เน้นการนำก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกจากชั้นบรรยากาศและกักเก็บไว้ในแหล่งกักเก็บตามธรรมชาติหรือด้วยเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น:

โครงการป่าไม้และการเกษตร (Forestry and Agriculture): การปลูกป่าใหม่ (Afforestation) การฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม (Reforestation) การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน (Sustainable Forest Management) หรือการปรับปรุงแนวทางการทำการเกษตรที่ช่วยเพิ่มการกักเก็บคาร์บอนในดินและชีวมวล

เทคโนโลยีการดักจับคาร์บอน (Carbon Capture and Storage/Utilization - CCS/CCU): การพัฒนาและติดตั้งเทคโนโลยีเพื่อดักจับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากแหล่งกำเนิด เช่น โรงไฟฟ้าหรือโรงงานอุตสาหกรรม ก่อนที่จะถูกปล่อยสู่บรรยากาศ และนำไปกักเก็บใต้ดินอย่างถาวร หรือนำไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอื่น

ลักษณะสำคัญของคาร์บอนเครดิต

คาร์บอนเครดิตที่ได้รับการรับรองจะต้องมีลักษณะเฉพาะที่ทำให้สามารถซื้อขายและนำไปใช้ชดเชยการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้อย่างน่าเชื่อถือ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ถูกกำหนดโดยมาตรฐานและกลไกการรับรองต่างๆ:

สามารถวัดผลได้ (Measurable): การลดหรือดูดซับก๊าซเรือนกระจกจะต้องสามารถคำนวณและวัดปริมาณได้อย่างเป็นรูปธรรมและแม่นยำ โดยอาศัยวิธีการและมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับ

สามารถตรวจสอบได้ (Verifiable): ข้อมูลและวิธีการคำนวณจะต้องได้รับการตรวจสอบจากบุคคลที่สามที่เป็นอิสระและมีความเชี่ยวชาญ (Third-Party Verifier) เพื่อให้มั่นใจในความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

เป็นส่วนเพิ่มเติม (Additional): การลดหรือดูดซับก๊าซเรือนกระจกที่เกิดขึ้นจากโครงการจะต้องเป็น "ส่วนเพิ่มเติม" จากสิ่งที่ปกติจะเกิดขึ้นหากไม่มีโครงการนั้นๆ (Business as Usual) กล่าวคือ โครงการต้องไม่ใช่ว่าผู้ดำเนินโครงการจะทำอยู่แล้วโดยธรรมชาติ หรือเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายที่บังคับใช้อยู่แล้ว

ถาวร (Permanent): การลดหรือดูดซับคาร์บอนจะต้องมีความถาวรและไม่ย้อนกลับมาถูกปล่อยสู่บรรยากาศอีกครั้งในอนาคต โดยเฉพาะในโครงการป่าไม้จะต้องมีการวางแผนจัดการความเสี่ยง เช่น ไฟป่า การโค่นล้ม

ไม่มีการนับซ้ำ (No Double Counting): คาร์บอนเครดิตที่ถูกสร้างขึ้นจะต้องไม่ถูกนับซ้ำโดยหลายฝ่ายหรือจากหลายโครงการ เพื่อป้องกันการโอ้อวดเกินจริงถึงผลการลดก๊าซเรือนกระจก

สามารถระบุเฉพาะเจาะจงได้ (Unique): คาร์บอนเครดิตแต่ละหน่วยจะต้องมีรหัสเฉพาะและสามารถติดตามได้ เพื่อให้มั่นใจว่าถูกใช้เพียงครั้งเดียวในการชดเชยการปล่อยก๊าซ

โปร่งใส (Transparent): กระบวนการทั้งหมดตั้งแต่การพัฒนาโครงการ การวัดผล การตรวจสอบ และการออกเครดิต จะต้องดำเนินการอย่างโปร่งใสและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสาธารณะ

คุณลักษณะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความน่าเชื่อถือและมูลค่าของคาร์บอนเครดิตในตลาด โดยเฉพาะในตลาดคาร์บอนภาคสมัครใจ ซึ่งผู้ซื้อต้องการความมั่นใจว่าการลงทุนของตนนำไปสู่การลดก๊าซเรือนกระจกที่เกิดขึ้นจริง และเป็นประโยชน์ต่อโลกอย่างแท้จริง

2. การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา

การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาเป็นการบูรณาการแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับการดำเนินงานประจำวันและการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ของสถาบันการศึกษา ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การประเมินผล การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามผล เพื่อให้สถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นแบบอย่างให้กับสังคม

ความจำเป็นในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา

ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม: สถานศึกษาในฐานะสถาบันทางสังคม มีภาระผูกพันที่จะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการมีส่วนร่วมในตลาดคาร์บอนเครดิตเป็นการแสดงเจตจำนงที่ชัดเจน

การเป็นแบบอย่างและศูนย์กลางการเรียนรู้: สถานศึกษามีศักยภาพที่จะเป็นต้นแบบให้กับภาคส่วนอื่นๆ และเป็นศูนย์กลางในการสร้างความตระหนักรู้ สร้างองค์ความรู้ และพัฒนาทักษะด้านความยั่งยืนให้กับนักเรียนนักศึกษา บุคลากร และชุมชน การลงมือปฏิบัติจริงในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตจะช่วยเสริมการเรียนรู้ภาคทฤษฎีให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน: โครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การลดต้นทุนการดำเนินงานในระยะยาวของสถานศึกษา

การสร้างโอกาสในการสร้างรายได้และพันธมิตร: หากสถานศึกษาสามารถสร้างคาร์บอนเครดิตได้ การขายคาร์บอนเครดิตสามารถเป็นแหล่งรายได้เพิ่มเติมเพื่อนำไปพัฒนาการศึกษา หรือลงทุนในโครงการสีเขียวอื่นๆ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสในการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน ภาครัฐ และองค์กรสิ่งแวดล้อม

การเสริมสร้างภาพลักษณ์และคุณค่าของสถาบัน: สถานศึกษาที่ให้ความสำคัญและลงมือปฏิบัติจริงในเรื่องความยั่งยืน จะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ดึงดูดนักเรียนนักศึกษาที่มีความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับประเทศและนานาชาติ

การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยการบูรณาการแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันและการเรียนการสอน โดยเน้นการสร้างความรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรและนักเรียนให้เกิดความยั่งยืน

1. การลดการใช้พลังงาน (Energy Consumption Reduction)

การลดการใช้พลังงานเป็นหัวใจสำคัญของการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในสถานศึกษา ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี:

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

- การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน: ติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้าประหยัดพลังงาน เช่น หลอดไฟ LED เครื่องปรับอากาศประสิทธิภาพสูง ติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) หรือปรับปรุงอาคารให้มีการระบายอากาศที่ดีขึ้น ลดการพึ่งพาเครื่องปรับอากาศ
- การวางแผนและติดตามการใช้พลังงาน: กำหนดนโยบายการใช้พลังงานอย่างชัดเจน เช่น ปิดไฟและเครื่องปรับอากาศเมื่อไม่ใช้งาน ถอดปลั๊กอุปกรณ์ที่ไม่จำเป็น ตรวจสอบและบำรุงรักษาอุปกรณ์ไฟฟ้าเป็นประจำ เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
- การสร้างพฤติกรรมร่วม: สร้างวินัยการใช้พลังงานอย่างประหยัดในหมู่บุคลากรและนักเรียน

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมลดการใช้พลังงาน:

- โครงการ "ปิดไฟ 1 ชั่วโมง ลดโลกร้อน": กำหนดช่วงเวลาหนึ่งในแต่ละสัปดาห์ (เช่น พักกลางวัน) ที่นักเรียนและบุคลากรร่วมกันปิดไฟในห้องเรียนและพื้นที่ส่วนกลางที่ไม่จำเป็น จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและรายงานผลการปิดไฟ
- การแข่งขัน "ห้องเรียนประหยัดพลังงาน": แข่งขันระหว่างห้องเรียนหรืออาคารเรียนเพื่อลดการใช้ไฟฟ้าและน้ำ โดยมีการติดตั้งมิเตอร์แยกและแสดงผลการใช้พลังงานในแต่ละวันหรือสัปดาห์ ห้องเรียนที่ทำได้ดีที่สุดจะได้รับรางวัลหรือประกาศเกียรติคุณ
- กิจกรรม "นักสืบพลังงาน": ให้นักเรียนสำรวจการใช้พลังงานในโรงเรียนและที่บ้าน ค้นหาจุดที่เกิดการสิ้นเปลืองพลังงาน และนำเสนอแนวทางการแก้ไข พร้อมจัดทำโปสเตอร์ณรงค์
- บูรณาการในวิชาเรียน: สอดแทรกความรู้เรื่องพลังงานและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยให้นักเรียนได้คำนวณการใช้พลังงานและผลกระทบจากการใช้พลังงานอย่างฟุ่มเฟือย

2. การลดขยะและการจัดการของเสีย (Waste Reduction and Management)

การลดปริมาณขยะและการจัดการของเสียอย่างถูกวิธีช่วยลดการปล่อยก๊าซมีเทนจากขยะ ซึ่งเป็นหนึ่งในก๊าซเรือนกระจกที่สำคัญ

- การคัดแยกขยะ: จัดตั้งจุดคัดแยกขยะที่ชัดเจนสำหรับขยะรีไซเคิล ขยะอินทรีย์ และขยะอันตราย
- การนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และรีไซเคิล (Recycle): ส่งเสริมการใช้สิ่งของซ้ำ เช่น กระบอกน้ำ กล่องข้าว หรือนำวัสดุเหลือใช้มาประดิษฐ์เป็นของใช้ใหม่ และจัดหาช่องทางกำจัดขยะประเภทต่าง ๆ
- การทำปุ๋ยหมัก: นำเศษอาหารและขยะอินทรีย์มาทำปุ๋ยหมักสำหรับใช้ในแปลงเกษตรของโรงเรียน
- ลดการใช้พลาสติก: รณรงค์ลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง เช่น ถุงพลาสติก แก้วพลาสติก

3. การเพิ่มพื้นที่สีเขียว (Green Space Enhancement)

ต้นไม้มีส่วนช่วยในการดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ และยังช่วยให้สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาดีขึ้น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

- โครงการปลูกต้นไม้: จัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ในบริเวณสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแล
- สวนแนวตั้ง/แปลงผักปลอดสารพิษ: ใช้พื้นที่ว่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ทำสวนแนวตั้ง หรือแปลงผักปลอดสารพิษ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และผลิตอาหาร

4. การส่งเสริมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและการรณรงค์

- บูรณาการในหลักสูตร: สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับภาวะโลกร้อน คาร์บอนเครดิต การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมในวิชาต่าง ๆ
- กิจกรรมรณรงค์: จัดกิจกรรมรณรงค์อย่างต่อเนื่อง เช่น วันสิ่งแวดล้อมโลก สัปดาห์ประหยัดพลังงาน จัดประกวดผลงานด้านสิ่งแวดล้อม
- สื่อประชาสัมพันธ์: ใช้บอร์ดประชาสัมพันธ์ ป้าย สื่อออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ข่าวสาร และผลการดำเนินงาน
- คุณลักษณะที่พึงประสงค์และคะแนนสะสม: กำหนดให้มีการมีพฤติกรรมรักษาสภาพแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน และอาจมีระบบคะแนนสะสมสำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมหรือแสดงพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแรงจูงใจและสร้างความต่อเนื่อง

ขั้นตอนและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 1: การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (Carbon Footprint Assessment)

การรวบรวมข้อมูล: เริ่มต้นด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้พลังงาน (ไฟฟ้า, น้ำมันเชื้อเพลิง), การใช้น้ำ, การจัดการของเสีย, การเดินทางของบุคลากรและนักเรียน, และการจัดซื้อจัดจ้าง ภายในขอบเขตของสถานศึกษา

การคำนวณคาร์บอนฟุตพริ้นท์: ใช้มาตรฐานการคำนวณก๊าซเรือนกระจกที่ได้รับการยอมรับ เช่น GHG Protocol หรือมาตรฐานของ อบก. เพื่อคำนวณปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมดของสถานศึกษา (Scope 1, 2, และ 3) ซึ่งจะช่วยระบุแหล่งปล่อยหลักที่สำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล: วิเคราะห์ผลการคำนวณเพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และระบุโอกาสในการลดการปล่อย

ขั้นตอนที่ 2: การวางแผนและกำหนดเป้าหมาย (Planning and Goal Setting)

การกำหนดเป้าหมาย: กำหนดเป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจกที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และสามารถวัดผลได้ (SMART Goals) เช่น ลดการปล่อยก๊าซลง 10% ภายใน 3 ปี หรือการมุ่งสู่การเป็นสถานศึกษาคาร์บอนเป็นกลาง (Carbon Neutral Campus) ภายในระยะเวลาที่กำหนด

การพัฒนากลยุทธ์และมาตรการ: วางแผนมาตรการและโครงการที่จะดำเนินการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในแต่ละแหล่งที่มา ตัวอย่างเช่น:

ด้านพลังงาน: ติดตั้งระบบโซลาร์เซลล์, เปลี่ยนหลอดไฟเป็น LED, ปรับปรุงระบบปรับอากาศให้มีประสิทธิภาพ, รณรงค์การประหยัดพลังงาน

ด้านของเสีย: ส่งเสริมการคัดแยกขยะ, จัดทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหาร, ลดการใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว

ด้านน้ำ: ติดตั้งอุปกรณ์ประหยัดน้ำ, รณรงค์การใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า

ด้านการเดินทาง: ส่งเสริมการใช้จักรยาน, การเดิน, การใช้บริการขนส่งสาธารณะ

การปลูกป่า/เพิ่มพื้นที่สีเขียว: การเพิ่มพื้นที่สีเขียวภายในสถานศึกษา หรือการเข้าร่วมโครงการปลูกป่านอกพื้นที่
การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร: พิจารณาจัดสรรงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับแต่ละโครงการ

ขั้นตอนที่ 3: การดำเนินการและบริหารโครงการ (Implementation and Project Management)

การแต่งตั้งคณะทำงาน: จัดตั้งคณะทำงานหรือหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน โดยอาจประกอบด้วยตัวแทนจากฝ่ายบริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักเรียนนักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก

การดำเนินโครงการ: ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เช่น การติดตั้งอุปกรณ์ประหยัดพลังงาน การจัดกิจกรรมรณรงค์ การปลูกต้นไม้

การอบรมและสร้างความตระหนัก: จัดการอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรและนักเรียนนักศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลกระทบ และบทบาทของแต่ละบุคคลในการลดก๊าซเรือนกระจก

การติดตามและประเมินผล: กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs) และจัดให้มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินความก้าวหน้าและประสิทธิภาพของมาตรการที่ใช้

ขั้นตอนที่ 4: การขอรับรองคาร์บอนเครดิตและการซื้อขาย (Carbon Credit Certification and Trading)

การเลือกมาตรฐานและกลไก: พิจารณาเลือกมาตรฐานการรับรองคาร์บอนเครดิตที่เหมาะสมกับประเภทของโครงการและความพร้อมของสถานศึกษา เช่น โครงการ T-VER ของ อบก. ในประเทศไทย หรือมาตรฐานสากลอย่าง Verified Carbon Standard (VCS)

การจัดทำเอกสารและยื่นขอการรับรอง: เตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องตามข้อกำหนดของมาตรฐานที่เลือก เช่น เอกสารโครงการ (Project Design Document - PDD) และรายงานการติดตามผล

การตรวจสอบโดยผู้ตรวจสอบอิสระ (Validation and Verification): โครงการจะต้องผ่านการตรวจสอบโดยผู้ตรวจสอบอิสระที่ได้รับการขึ้นทะเบียน เพื่อรับรองว่าโครงการเป็นไปตามหลักเกณฑ์และสามารถสร้างคาร์บอนเครดิตได้จริง

การขึ้นทะเบียนและการออกเครดิต: หากผ่านการตรวจสอบ หน่วยงานรับรองจะออกคาร์บอนเครดิตให้

การซื้อขายคาร์บอนเครดิต: หากสถานศึกษามีคาร์บอนเครดิตเหลือจากการลดการปล่อยที่เกินเป้าหมาย สามารถนำไปเสนอขายในตลาดคาร์บอน (เช่น แพลตฟอร์มของ อบก. หรือตลาดสากล) หรือหากต้องการชดเชยการปล่อยก๊าซที่ยังไม่สามารถลดได้ ก็สามารถซื้อคาร์บอนเครดิตจากตลาดได้

ขั้นตอนที่ 5: การสื่อสารและการรายงานผล (Communication and Reporting)

การรายงานผล: จัดทำรายงานผลการดำเนินงานและปริมาณการลดก๊าซเรือนกระจกของสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

การสื่อสารและประชาสัมพันธ์: สื่อสารความสำเร็จและผลการดำเนินงานให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างความตระหนักและแรงบันดาลใจการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมและต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสถาบัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้านความยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. คาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล

การที่สถานศึกษาจะสามารถบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับความน่าเชื่อถือ และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน หัวใจสำคัญคือการยึดมั่นใน หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หลักการเหล่านี้จะช่วยให้กระบวนการทั้งหมดตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ไปจนถึงการรายงานผล มีความโปร่งใส ยุติธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

หลักนิติธรรม (Rule of Law) ในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต สถานศึกษาต้องยึดมั่นในกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด:

ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อกำหนด สถานศึกษาต้องศึกษาและปฏิบัติตามกฎหมาย นโยบาย และข้อกำหนดของหน่วยงานกำกับดูแล เช่น ข้อกำหนดขององค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) หรือ อบก. ในการขึ้นทะเบียนโครงการ การวัดผล การตรวจสอบ และการขอรับรองคาร์บอนเครดิต รวมถึงกฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษา

การจัดทำสัญญาและข้อตกลงที่ยุติธรรม หากมีการซื้อขายคาร์บอนเครดิต หรือการร่วมมือกับองค์กรภายนอก สถานศึกษาควรมีสัญญาและข้อตกลงที่เป็นธรรม ชัดเจน และโปร่งใส เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของทุกฝ่าย

การบังคับใช้กฎระเบียบภายใน กำหนดระเบียบและแนวปฏิบัติภายในสถานศึกษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับการลดการใช้พลังงาน การจัดการของเสีย และการดำเนินการโครงการคาร์บอนเครดิต เพื่อให้บุคลากรและนักเรียนนักศึกษาสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

หลักคุณธรรม (Morality/Ethics) การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตควรอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต และจริยธรรม:

ความซื่อสัตย์ในการรายงานข้อมูล: สถานศึกษาต้องรายงานข้อมูลการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการลดก๊าซเรือนกระจกอย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือนข้อมูลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ หรือโอ้อวดเกินจริงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI
"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ความรับผิดชอบทางจริยธรรม: พิจารณาผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการอย่างรอบด้าน ไม่เพียงแต่การมองหาประโยชน์จากคาร์บอนเครดิตเท่านั้น เช่น การปลูกป่าควรเลือกชนิดพันธุ์ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศและไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน

การปลูกฝังจิตสำนึก: ส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนนักศึกษาที่มีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ไม่ใช่แค่การทำตามกฎระเบียบ แต่เกิดจากความเข้าใจและการตระหนักรู้ที่แท้จริง

หลักความโปร่งใส (Transparency) ความโปร่งใสเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่น:

การเปิดเผยข้อมูล: สถานศึกษาควรเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตอย่างสม่ำเสมอและเข้าถึงได้ง่าย เช่น รายงานคาร์บอนฟุตพริ้นท์, แผนการลดก๊าซเรือนกระจก, ความคืบหน้าของโครงการ, และปริมาณคาร์บอนเครดิตที่ได้รับหรือซื้อขายไป

กระบวนการที่ชัดเจน: กำหนดกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินงานในทุกมิติของโครงการคาร์บอนเครดิตให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าใจและติดตามได้

ช่องทางในการตรวจสอบ: จัดให้มีช่องทางหรือกลไกในการตรวจสอบการดำเนินงาน เช่น การจัดทำรายงานประจำปี การประชุมชี้แจง หรือการเปิดให้ผู้สนใจเข้าถึงข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของสถานศึกษา

หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจะช่วยให้โครงการประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับ:

การมีส่วนร่วมของบุคลากรและนักเรียนนักศึกษา: เปิดโอกาสให้คณาจารย์ บุคลากร และนักเรียนนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลโครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดก๊าซเรือนกระจกและคาร์บอนเครดิต

การมีส่วนร่วมของชุมชน: หากโครงการมีผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับชุมชนโดยรอบ ควรมีการสื่อสารและรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน เพื่อให้โครงการเป็นที่ยอมรับและสร้างประโยชน์ร่วมกัน

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ: สถานศึกษาควรร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้เชี่ยวชาญภายนอก เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต

หลักความรับผิดชอบ (Accountability) สถานศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานและผลกระทบที่เกิดขึ้น:

การรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน: ผู้บริหารและคณะทำงานที่รับผิดชอบต้องมีความพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากโครงการคาร์บอนเครดิต ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว

การแก้ไขปรับปรุง: หากพบข้อผิดพลาดหรือปัญหาในการดำเนินงาน ต้องมีการตรวจสอบสาเหตุและดำเนินการแก้ไขปรับปรุงอย่างทันท่วงทีและจริงจัง

การรายงานผลอย่างสม่ำเสมอ: จัดให้มีการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของโครงการต่อผู้บริหาร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสาธารณะอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ

หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness/Economy) การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด: จัดสรรงบประมาณและใช้ทรัพยากรต่างๆ (พลังงาน, น้ำ, วัสดุดิบ) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการลดก๊าซเรือนกระจกและคาร์บอนเครดิตอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

การประเมินความคุ้มค่า: ก่อนการลงทุนในโครงการต่างๆ ควรมีการประเมินความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบ เพื่อให้มั่นใจว่าการลงทุนนั้นก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

การสร้างมูลค่าเพิ่ม: ไม่เพียงแต่การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่ควรพิจารณาถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้น เช่น การพัฒนาทักษะของนักเรียนนักศึกษา การสร้างนวัตกรรม หรือการยกระดับภาพลักษณ์ของสถาบัน การนำหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการนี้มาประกอบในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับความไว้วางใจจากทุกฝ่าย และสามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา

เพื่อให้การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรมีการกำหนดและผลักดันนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาคการศึกษา ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างกรอบการทำงานที่เอื้ออำนวย การพัฒนาขีดความสามารถ และการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสม

การกำหนดนโยบายและเป้าหมายระดับชาติที่ชัดเจน

นโยบายส่งเสริมการลดก๊าซเรือนกระจกในภาคการศึกษา: กระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรออกนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนให้สถานศึกษาทุกระดับมีส่วนร่วมในการลดก๊าซเรือนกระจกและพิจารณาการสร้างคาร์บอนเครดิต โดยอาจกำหนดเป็นเป้าหมายเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพที่ท้าทายแต่สามารถทำได้

การบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาการศึกษา: กำหนดให้การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน โดยเฉพาะการลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์และการสร้างคาร์บอนเครดิต เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษาในระดับชาติและระดับสถาบัน

การสร้างกลไกสนับสนุนและส่งเสริม

การจัดตั้งหน่วยงานหรือศูนย์ประสานงาน: ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือศูนย์ประสานงานกลางในระดับกระทรวงหรือภูมิภาค เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ และเป็นพี่เลี้ยงให้กับสถานศึกษาในการดำเนินการด้านคาร์บอนเครดิต ตั้งแต่การประเมิน การวางแผน ไปจนถึงการขอรับรอง

การสนับสนุนด้านงบประมาณและแหล่งเงินทุน: ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณ หรือสร้างช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ หรือเงินกู้สีเขียว (Green Loan) สำหรับสถานศึกษาที่ต้องการลงทุนในโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและโครงการสร้างคาร์บอนเครดิต เช่น การติดตั้งโซลาร์เซลล์ การปรับปรุงอาคารประหยัดพลังงาน

การพัฒนาฐานข้อมูลและแพลตฟอร์ม: พัฒนาแพลตฟอร์มกลางสำหรับสถานศึกษาในการบันทึกข้อมูลคาร์บอนฟุตพริ้นท์ การรายงานผลการดำเนินงาน และอาจรวมถึงการเชื่อมโยงกับตลาดคาร์บอนเครดิต เพื่ออำนวยความสะดวกในการซื้อขาย

การให้แรงจูงใจและรางวัล: กำหนดระบบการให้รางวัลหรือการยกย่องสถานศึกษาที่มีผลงานโดดเด่นในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและสร้างแรงผลักดันให้เกิดการดำเนินงานที่กว้างขวางขึ้น

การพัฒนาองค์ความรู้และขีดความสามารถ

การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้: บูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับคาร์บอนเครดิต การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และธรรมาภิบาล เข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนในทุกระดับ โดยอาจพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและน่าสนใจ

การฝึกอบรมบุคลากร: จัดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณคาร์บอนฟุตพริ้นท์ การพัฒนาโครงการลดก๊าซเรือนกระจก การขอรับรองคาร์บอนเครดิต และการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล

การส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรม: สนับสนุนทุนวิจัยและส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสีเขียว การจัดการสิ่งแวดล้อม และแนวทางการลดก๊าซเรือนกระจกที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน

การสร้างความร่วมมือและเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายสถานศึกษาสีเขียว: ส่งเสริมให้สถานศึกษาต่างๆ สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต

การเชื่อมโยงกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคม: สนับสนุนให้สถานศึกษาทำงานร่วมกับภาคเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านพลังงานสะอาด การจัดการของเสีย หรือองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อนำเทคโนโลยีและแนวปฏิบัติจากภายนอกมาปรับใช้

การร่วมมือกับหน่วยงานรับรองคาร์บอนเครดิต: สร้างช่องทางให้สถานศึกษาเข้าถึงข้อมูลและคำแนะนำจาก อบก. หรือหน่วยงานรับรองอื่นๆ เพื่อให้กระบวนการขอรับรองเป็นไปอย่างราบรื่น

การเสริมสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้

การกำหนดแนวทางการรายงานที่ชัดเจน: กำหนดมาตรฐานและแนวทางปฏิบัติในการรายงานผลการดำเนินงานด้านคาร์บอนเครดิตของสถานศึกษาให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และเป็นที่น่าเชื่อถือ

การส่งเสริมการประเมินและการตรวจสอบอิสระ: สนับสนุนให้มีการประเมินและตรวจสอบการดำเนินงานโดยผู้ตรวจสอบอิสระ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสให้กับกระบวนการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต การนำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเหล่านี้ไปปฏิบัติ จะเป็นการวางรากฐานที่แข็งแกร่งให้สถานศึกษาสามารถมีบทบาทในการลดก๊าซเรือนกระจกและบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นเข็มทิศนำทาง

6. สรุป

การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญและมีความท้าทาย แต่เต็มไปด้วยโอกาสในการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และการศึกษา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้สร้างแรงกดดันให้ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสถานศึกษาก็มีศักยภาพที่โดดเด่นในการเป็นทั้งผู้ลงมือปฏิบัติและผู้บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งความยั่งยืน บทความนี้ได้ฉายภาพให้เห็นถึงความหมายและลักษณะสำคัญของคาร์บอนเครดิต ซึ่งเป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่ช่วยเปลี่ยนการลดก๊าซเรือนกระจกให้เป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่า และได้นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาที่ครอบคลุมตั้งแต่การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ การวางแผน การดำเนินโครงการ การขอรับรองคาร์บอนเครดิต ไปจนถึงการสื่อสารและรายงานผล หัวใจสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับคือ การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า หลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้กระบวนการดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องชอบธรรม แต่ยังเป็นการสร้างที่น่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ และความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักเรียนนักศึกษา ไปจนถึงชุมชนและหน่วยงานภายนอก การประยุกต์ใช้ธรรมาภิบาลจะช่วยป้องกันปัญหาคอร์รัปชัน ความไม่โปร่งใส หรือการดำเนินงานที่บิดเบือนจากเจตนารมณ์หลักของการลดก๊าซเรือนกระจก การที่สถานศึกษาจะสามารถขับเคลื่อนภารกิจนี้ได้อย่างเต็มศักยภาพ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากนโยบายระดับชาติที่ชัดเจน มีการสร้างกลไกสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้ การพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรม รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่นำเสนอในบทความนี้มุ่งหวังที่จะเป็นแนวทางให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถออกแบบนโยบายและมาตรการที่เอื้อต่อการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท้ายที่สุดแล้ว การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ไม่ใช่เพียงแค่การตอบสนองต่อวาระด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น "สถาบันสีเขียว" ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืน และเป็นผู้ผลิตพลเมืองที่มีคุณภาพ ตระหนักรู้ และมีศักยภาพในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อโลกที่ดีขึ้นในอนาคต

7. องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับ การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา โดยเน้นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการและแนวปฏิบัติที่ยังไม่ได้รับการพิจารณาอย่างครอบคลุมในบริบทของภาคการศึกษา

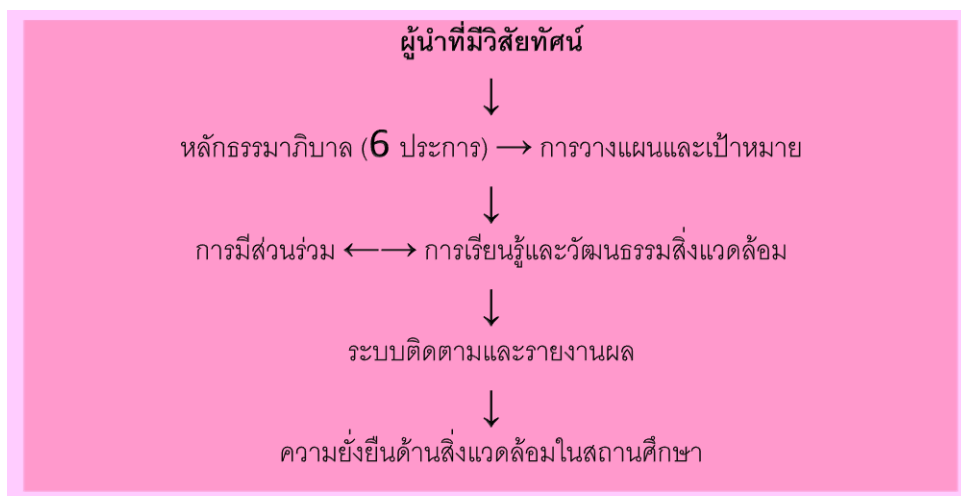
กรอบแนวคิดธรรมาภิบาลเฉพาะสำหรับสถานศึกษาในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิต: บทความนี้ได้พัฒนาและนำเสนอการตีความหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ (นิติธรรม คุณธรรม โปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ

ความคุ้มค่า) ในบริบทที่เฉพาะเจาะจงกับการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษา ซึ่งแตกต่างจากการประยุกต์ใช้ในภาครัฐหรือภาคเอกชนทั่วไป โดยเน้นย้ำถึงมิติของการศึกษา การเรียนรู้ การเป็นแบบอย่าง และการบ่มเพาะเยาวชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา การนำเสนอการประยุกต์ใช้แต่ละหลักอย่างเป็นรูปธรรมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคาร์บอนเครดิต (เช่น การประเมิน การวางแผน การขอรับรอง การซื้อขาย) ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติได้จริง

การระบุปัจจัยความสำเร็จที่เน้นมิติเชิงพฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กร: นอกเหนือจากปัจจัยทางเทคนิคและงบประมาณแล้ว บทความได้เน้นย้ำถึงบทบาทของ "หลักคุณธรรม" และ "การมีส่วนร่วม" ในฐานะปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงมิติเชิงพฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา การสร้างจิตสำนึก ความซื่อสัตย์ในการรายงานข้อมูล และการเปิดโอกาสให้บุคลากร นักเรียนนักศึกษา รวมถึงชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ถือเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถมองข้ามได้ และมักถูกละเลยในการศึกษาหรือแนวปฏิบัติที่เน้นเพียงแค่การบรรลุเป้าหมายทางเทคนิคหรือการเงินของคาร์บอนเครดิต

การเสนอแนะเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงธรรมาภิบาลกับกลไกสนับสนุน: บทความไม่ได้หยุดเพียงแค่การระบุหลักธรรมาภิบาล แต่ได้ขยายผลไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่บูรณาการหลักการเหล่านี้เข้ากับกลไกสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน การสนับสนุนด้านงบประมาณ การพัฒนาแพลตฟอร์มกลาง ไปจนถึงการให้แรงจูงใจและรางวัล โดยยึดหลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ถือเป็นกรอบนโยบายแบบองค์รวมที่คำนึงถึงทั้งปัจจัยภายนอกและภายในของสถานศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจนมากนักในปัจจุบัน

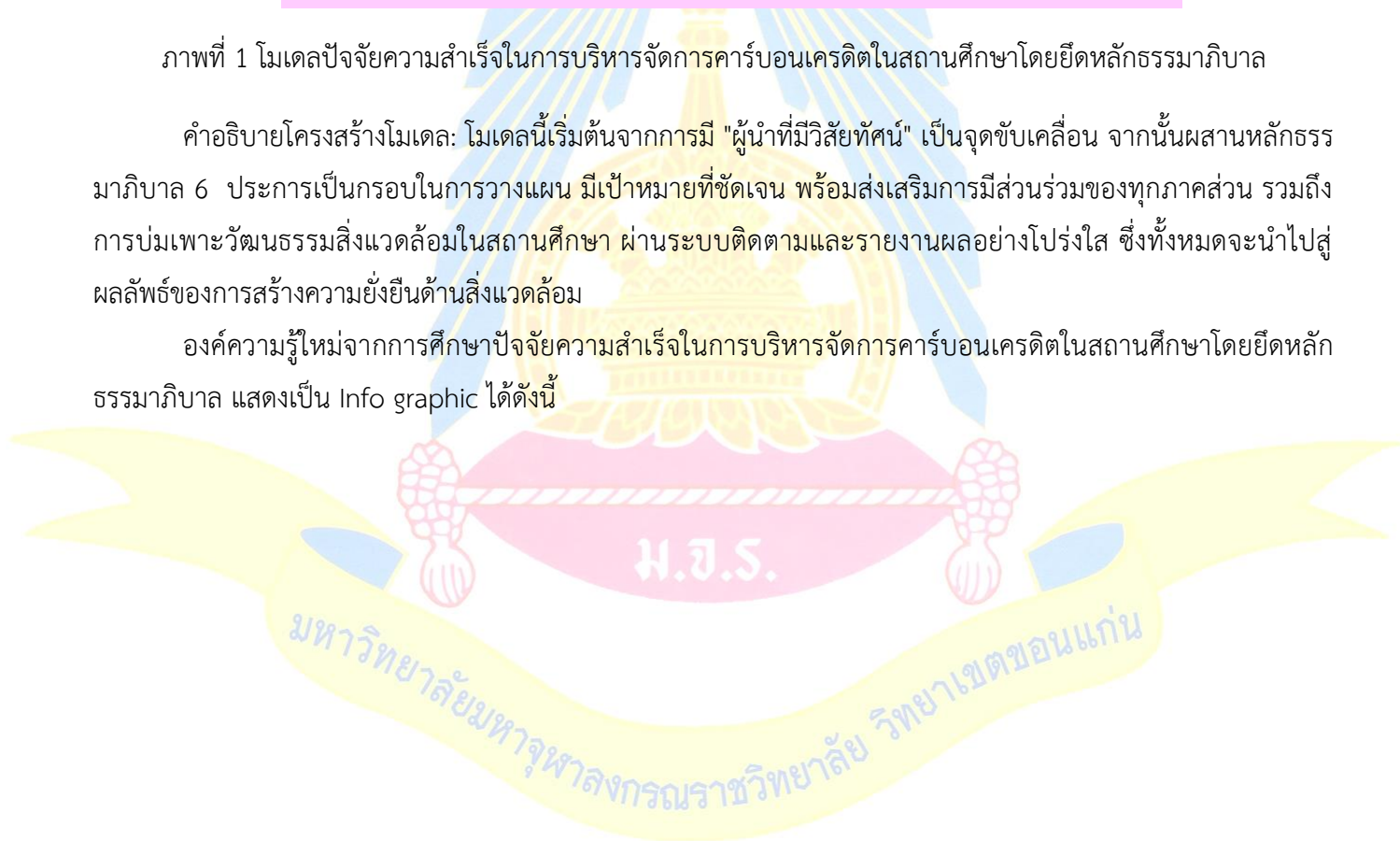
การเน้นย้ำบทบาทของสถานศึกษาในฐานะ "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง": องค์ความรู้ใหม่ที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งคือการต่อยอดบทบาทของสถานศึกษาในฐานะ "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" (Change Agent) ไม่ใช่แค่ผู้ปฏิบัติตามกฎระเบียบ การบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นการยกระดับสถานะของสถาบันการศึกษาให้เป็นผู้บุกเบิกและเป็นแบบอย่างในการสร้างสังคมคาร์บอนต่ำ ผ่านการบ่มเพาะองค์ความรู้ การปลูกฝังคุณธรรม และการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นมิติที่ลึกซึ้งกว่าการเป็นเพียงผู้ลดก๊าซเรือนกระจกทั่วไป องค์ความรู้ใหม่เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย และนักปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนวาระด้านความยั่งยืนและการจัดการสิ่งแวดล้อมในภาคการศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ได้รับความน่าเชื่อถือ และก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 โมเดลปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาโดยยึดหลักการมาภิบาล

คำอธิบายโครงสร้างโมเดล: โมเดลนี้เริ่มต้นจากการมี "ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์" เป็นจุดขับเคลื่อน จากนั้นผสานหลักธรรมาภิบาล 6 ประการเป็นกรอบในการวางแผน มีเป้าหมายที่ชัดเจน พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการบ่มเพาะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ผ่านระบบติดตามและรายงานผลอย่างโปร่งใส ซึ่งทั้งหมดจะนำไปสู่ผลลัพธ์ของการสร้างความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการคาร์บอนเครดิตในสถานศึกษาโดยยึดหลักธรรมาภิบาล แสดงเป็น Info graphic ได้ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารกรุงศรีอยุธยา. (2566). คาร์บอนเครดิต กลไกพิชิตเป้าหมายความยั่งยืน. สืบค้นจาก

<https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/carbon-credit-2023krungsri.com+1ppowersolar.com+1>

สำนักงานบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก. (2566). คาร์บอนเครดิต (Carbon Credit) คืออะไร. สืบค้นจาก

https://www.tei.or.th/th/article_detail.php?bid=129greennetworkthailand.com+6tei.or.th+6ppowersolar.com+6

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2566). คาร์บอนเครดิต กับกระบวนการเปลี่ยนความหมายของธรรมชาติและโลก.

สืบค้นจาก <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/529sac.or.th>

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2566). คู่มืออ้างอิงการพัฒนาโครงการลดก๊าซเรือนกระจก ภาคสมัครใจตามมาตรฐาน T-VER. สืบค้นจาก

https://conference.tgo.or.th/download/TGO_InfoCenter/Section9/Book/TVER_ForestryArgiculture.pdf

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.). (2562). แนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดี

สำหรับบริษัทจดทะเบียน. กรุงเทพฯ: ก.ล.ต. ลิงก์: <https://www.sec.or.th/>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2561). คู่มือการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลภาครัฐ.

กรุงเทพฯ: ก.พ.ร. ลิงก์: <https://www.opdc.go.th/>

การพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น

Role of Thai Buddhist Monks in Promoting Health of Elderly People in North-eastern Region

พระพรหมวชิโรดม อมรรัตน์ เตชะนอก พระมหากิตติ กิตติเมธี

Phraphromvachirodom Amornrat Techanok Phramaha kitti kittimatee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding Author Email: jerrynewlife2022@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เรื่อง 1) ศึกษาแนวคิดเชิงคุณค่าเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 2) ศึกษารูปแบบและกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดในจังหวัดขอนแก่น และ 3) วิเคราะห์ปัจจัยของวัดและชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกตการณ์ (Observation) วัดในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 8 วัด จากกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ เจ้าอาวาสวัด พระสงฆ์ภายในวัด ผู้สูงอายุ และผู้นำชุมชน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 88 รูป/คน แล้วนำข้อมูลจากภาคสนาม มาเขียนพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดเชิงคุณค่าในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการพัฒนากาย (พัฒนาอินทรีย์ 6) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) และการประพฤติธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน และปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ให้ผู้สูงอายุประพฤติปฏิบัติเพื่อความดีความถูกต้องทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถอยู่ในสังคมได้เป็นปกติ สามารถนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างมีความสุขและเหมาะสมกับตนเอง

2) วัดส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ มีความพร้อมในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมความสะอาดให้มีความเป็นสัดส่วน สะดวกสบาย สงบร่มรื่น พระสงฆ์ได้สร้างบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุครบทั้ง 4 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพกาย การส่งเสริมสุขภาพจิต การส่งเสริมสุขภาพสังคม และการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณ โดยการใช้รูปแบบและกระบวนการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น ทั้ง 4 ด้าน คือ การส่งเสริมการปฏิบัติธรรม การส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น การส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการ การส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการและการออกกำลังกาย เป็นกระบวนการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

3) ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น มีทั้งในด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ ด้านความร่วมมือและการสร้างเครือข่าย การให้วัดสร้างเครือข่ายการทำงานแบบพหุภาคี การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนามาส่งเสริมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ เป็นศูนย์ภาคีเครือข่ายประสานงานระหว่างวัดกับชุมชนและหน่วยงานราชการ ให้มีความคล่องตัวและบูรณาการกับหลักการพระพุทธศาสนา มาเพื่อพัฒนาหลักศรัทธาและปัญญา ให้สังคมเกิดความยั่งยืนและเป็นกัลยาณมิตรในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมไทยอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: การพัฒนาวัด ; ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ; ของผู้สูงอายุ

Abstract

This research aims to: 1) study the concept of value-oriented development of temples as centers promoting the quality of life for elderly people based on Buddhist principles, 2) examine the models and processes of enhancing the quality of life for elderly people within temples in Khon Kaen province, and 3) analyze the factors of temples and communities related to promoting the quality of life for elderly people within temples in Khon Kaen province. The researcher employed a mixed-methods approach, combining Qualitative Research and Quantitative Research. The tools used included questionnaires, interviews, and observations. The study was conducted in 8 temples located in Khon Kaen Province. The target population consisted of temple abbots, monks, elderly individuals, and community leaders. A purposive sampling method was used to select a total of 88 participants. The data collected from the field was then analyzed and presented in a descriptive and analytical manner. The research found that:

1) the concept of value-oriented development of temples as centers promoting the quality of life for elderly people based on Buddhist principles involves the development of the body (through the cultivation of the six sense faculties), the development of the mind (through mental cultivation), and practicing moral behavior. These help solve social problems in living together, as well as economic and income issues. Elderly people are encouraged to practice good and proper conduct, both physically and mentally, which improves their quality of life and helps them live normally in society. Buddhist principles can be applied to help elderly people live happily and in a way that suits their individual lives.

2) Temples that promote the health of the elderly are well-prepared in terms of creating a clean, organized, comfortable, peaceful, and shady environment. Monks play a full role in supporting elderly health in all 4 aspects: physical health, mental health, social well-being, and spiritual well-being. They do this through the models and processes of enhancing the quality of life for elderly people within temples in Khon Kaen province. The four main areas of focus are: Promoting Dhamma practice, Supporting the preservation and development of local wisdom, culture, and traditions, Encouraging careers and welfare support, Providing recreational activities and physical exercise. These activities work together as a process to promote the overall health of the elderly.

3) The problems, obstacles, and proposed solutions in developing temples as centers promoting the quality of life for elderly people based on Buddhist principles in Khon Kaen Province include issues related to location and environment, personnel, equipment, budget, cooperation, and network-building. The recommendations include encouraging temples to create multi-sector networks, making use of temple resources as lifelong learning centers, and applying Buddhist knowledge to promote elderly care. A key strategy is to establish Buddhist cultural health promotion centers for the elderly. These centers would serve as network hubs connecting temples, communities, and government agencies, enabling more flexible and integrated operations. By aligning with Buddhist principles, the goal is to develop both faith and wisdom, leading to a sustainable society built on mutual support, peaceful coexistence, and well-being in Thai communities.

Keywords: Temple development, Elderly, Khon Kaen Province

1. บทนำ

ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมประชากรชราภาพ (ageing population) แล้ว จำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว อายุขัยเฉลี่ยของประชากรรวมและผู้สูงอายุก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ และจากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2552 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จากการศึกษาขนาดและแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุจากสำมะโนประชากรประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2503 - 2543 และการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2543-2573 แสดงให้เห็นว่าใน พ.ศ. 2503 ประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีเพียง 1.5 ล้านคน หรือประมาณ ร้อยละ 5.4 ของประชากรทั้งหมดเท่านั้น แต่ขนาดของประชากรตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มเป็น 7 เท่าตัว หรือประมาณ 7.6 ล้านคน ใน พ.ศ. 2552 เป็นปีที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงประเทศไทยมีผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) มากกว่า

ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้ปี พ.ศ.2552 เป็นปีที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึงประเทศไทยมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด การเพิ่มขนาดและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุไทยยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลจากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยใน พ.ศ. 2568 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 14.9 ล้านคนหรือคิดเป็น 2 เท่าของประชากรผู้สูงอายุในปี พ.ศ.2552 และในปี พ.ศ.2573 จะเพิ่มขึ้นประมาณ 17.8 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 25 (ประมาณ 1 ใน 4) ของประชากรไทยทั้งประเทศ (Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI), 2009 : 8)

บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ ได้มีความสำคัญในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยปฏิบัติหน้าที่ตามพุทธบัญญัติและจิตสำนึกที่ได้รับการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 จากฆราวาส ดังนั้น บทบาทพระสงฆ์จึงมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเรื่องการสั่งสอนศาสนธรรม และการปฏิบัติเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชน ทั้งด้านวัตถุและการแก้ปัญหาชีวิตอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน พระสงฆ์เพิ่มภาระหน้าที่เพิ่มอีก คือ

1. ด้านพัฒนาศีลธรรม คือ การอบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมให้พอใจในการทำบุญสร้างกุศล และรู้จักปฏิบัติธรรม เพื่อความพ้นทุกข์ ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักที่สำคัญของพระสงฆ์ และจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิต พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นแบบอย่างของผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ พระสงฆ์จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทำให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ และเลือกประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

3. ด้านสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การสงเคราะห์ด้านจิตใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ของชีวิต และไม่เดือดร้อนใจมากนัก เมื่อเผชิญกับอุปสรรคของชีวิต นอกจากนี้ พระสงฆ์อาจให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิต โดยใช้พุทธธรรมเป็นแนวทาง ในบางกรณีบทบาทการสงเคราะห์ประชาชนทางด้านวัตถุด้วยได้แก่ การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียนต่างถิ่นและผู้มาปฏิบัติธรรมรักษาศีลในวัด และการให้ประชาชนที่ยากจนได้เช่าที่ดินของวัดในราคาถูกเพื่อปลูกสร้างบ้านพักอาศัย เป็นต้น

4. ด้านการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์มีฐานะเป็นผู้นำชุมชน ได้ให้วัดเป็นศูนย์กลางบริการสังคม เช่น เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กวัด เป็นบ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้ขัดสนไร้ที่พึ่ง เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น (Pataraporn Sirikanchana, 1993, P. 21-29)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเชิงคุณค่าเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. เพื่อศึกษาแนวคิดเชิงคุณค่าเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยของวัดและชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของวัดในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Reseach) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อประสานงานในพื้นที่การวิจัย นัดหมายเจ้าอาวาสวัด พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และบุคคลทั่วไป มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. วิจัยเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และแนวคิดเชิงคุณค่าในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา

2. การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ และผู้สูงอายุ ตลอดถึงผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในวัดนั้นๆ

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) สัมภาษณ์เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการสัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัด พระสงฆ์ในวัด ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ผู้นำชุมชน และบุคคลทั่วไป

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการศึกษาแนวคิดเชิงคุณค่าในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดเชิงคุณค่าในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการพัฒนากาย (พัฒนาอินทรีย์ 6) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) และการประพฤติธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในการอยู่ร่วมกัน และปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ ให้ผู้สูงอายุประพฤติปฏิบัติเพื่อความดีความถูกต้องทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถอยู่ในสังคมได้เป็นปกติ สามารถนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างมีความสุขและเหมาะสมกับตนเอง ที่เป็นส่วนย่อยของการดำเนินชีวิต ทั้งการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา นั่นคือการทำให้ผู้สูงอายุรู้จักแก้ไขปัญหา เป็น คือรู้จักวิธีแก้ความทุกข์ในตนเองได้ ด้วยหลักพุทธธรรมทำให้อารมณ์ดี การพูดเป็น สื่อสารเป็น ทำเป็น และรู้จักการรับรู้ ได้แก่ การดูเป็น ฟังเป็น ดมเป็น ลิ้มเป็น สัมผัสเป็น คิดเป็น และทำให้อารมณ์ดีหรือบริโภคนำหลักพุทธธรรมมาใช้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต

2) ผลการศึกษากระบวนการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปผลการศึกษาได้โดยการแจกแบบสอบถามเจ้าอาวาส พระสงฆ์ในวัด ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุ ดังนี้

3) การส่งเสริมการสวดมนต์และปฏิบัติธรรม มีกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง คือ โครงการเข้าวัดทุกวันอาทิตย์เพื่อชีวิตใกล้ชิดพระธรรม การปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และการจัดพระวิทยากรหลักในการจัดกิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรมนอกวัด

3.1) การส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง คือ การทำบุญตามประเพณีฮีต 12 การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน กิจกรรมวันสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ และอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านอีสานการแสดงหมอลำ

3.2) การส่งเสริมด้านอาชีพและการสร้างรายได้ มีกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง คือ มีกลุ่มผู้สูงอายุสตรีและกลุ่มสตรีแม่บ้าน มีการรวมกลุ่มกันรับซื้อผลิตผลที่เหลือจากการจำหน่ายจากเกษตรกร นำมาแปรรูปในรูปแบบต่างๆ เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์อาชีพที่หลากหลาย มีกลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่หลากหลาย กลุ่มอาชีพเสริมผู้สูงอายุ การตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และสวัสดิการชุมชนบนฐานพุทธธรรม

3.3) การส่งเสริมการออมทรัพย์และจัดสวัสดิการ มีกิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง คือ การก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์และปล่อยกู้ให้สมาชิกและนำไปจัดสวัสดิการแก่สมาชิกภายในชุมชน มีทั้งเงินอุดหนุนรายเดือน เช่น กองทุนกิจกรรมผู้สูงอายุ กองทุนออมทรัพย์ กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน การจัดทำถุงบุญสำหรับเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและที่มีปัญหาด้านการครองชีพ

3.4) การส่งเสริมกิจกรรมสันทนาการและการออกกำลังกาย มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องการเสริมสร้างสุขภาพ เช่น โภชนบัญญัติ การดูแลรักษาสุขภาพ การจัดงานมหกรรมหรือกิจกรรมต่าง เช่น กีฬาพื้นบ้านชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมเข้าค่ายผู้สูงวัยในชุมชน และกิจกรรมสันทนาการ

3.5) การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ มีการอบ นวดสมุนไพร รับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การจัดโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลอดสารเคมี และเป็นผักพื้นบ้านลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

3.6) ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

3.6.1) ด้านบุคลากร พระสงฆ์ขาดความรู้เชิงจิตวิทยา และขาดแคลนบุคลากรฝ่ายสนับสนุนของวัดด้านสาธารณสุขในการดูแลผู้สูงอายุ มีผลให้ภารกิจด้านการสร้างเสริมสุขภาพเป็นลักษณะเชิงรับ ขาดการส่งเสริมแบบเชิงรุกที่เข้าถึงครอบครัวและชุมชน ผู้นำชุมชนบางคน ขาดวิสัยทัศน์ มีประสบการณ์น้อย ไม่เข้าใจกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและไม่กำหนดบทบาท ทิศทาง พันธกิจของแต่ละองค์กรให้ชัดเจน

3.6.2) ด้านงบประมาณ พระสงฆ์ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบูรณาการ ทำให้กำลังคนลดน้อยลง ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้ทั้งหมด งบประมาณที่ได้รับได้เกิดจากความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้านบริจาคเงินให้มาสนับสนุนการทำกิจกรรม

3.6.3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ วัดมีข้อจำกัดจากสิ่งปลูกสร้างภายในวัด ทำให้มีปัญหาในการปรับปรุงอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ (Aged Friendly Environment) จึงไม่สามารถสนับสนุนการใช้ชีวิตอย่างพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุได้เต็มรูปแบบ ในขณะที่วัดบางวัดยังไม่สามารถรองรับระบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพราะขาดบุคลากรและเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน ต้องอาศัยกลไกการทำงานร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

3.6.4) ด้านการบริหารจัดการ ขาดการบริหารจัดการฐานข้อมูลด้านสำมะโนประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำให้ทราบภูมิหลังของเพื่อนำฐานข้อมูลเหล่านี้มากำหนดบทบาท แผนงาน โครงการให้ครอบคลุมทั้งประเด็นด้านสุขภาพ และคุณภาพชีวิต อีกทั้ง พระสงฆ์ขาดระบบการประสานงานที่ดีคือต่างคนต่างทำ และที่สำคัญยังขาดความต่อเนื่องทั้งในระดับนโยบายและการปฏิบัติ ไม่ผลักดันให้สังคมเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ จึงก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างแผนกับการปฏิบัติ ประกอบกับการขาดอำนาจในการสั่งการ กลไกการขับเคลื่อนจึงไม่บรรลุเป้าหมาย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือมีการย้ายตำแหน่ง บางโครงการในวัด ก็ไม่ได้ดำเนินการสานต่อ นอกจากนี้ งานสวัสดิการผู้สูงอายุยังกระจายความรับผิดชอบอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือกันในการทำงานไปในแนวทางเดียวกัน

3.7) แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

3.7.1) การสร้างเครือข่ายการทำงานแบบพหุภาคี คือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ของทุกภาคส่วน เริ่มตั้งแต่การระดมความคิดเห็นในการจัดการเพื่อกำหนดเป็นแผนงาน และมาตรการในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุบูรณาการกับการจัดประเพณีในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ตามความถนัดของแต่ละบุคคล เพื่อให้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัดและผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้คณะสงฆ์สามารถพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ที่จะต้องเร่งดำเนินการ เพราะมีทั้งจุดแข็งและโอกาส ซึ่งเป็นปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่สนับสนุน ให้คณะสงฆ์เข้มแข็งเพื่อสู้กับภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.7.2) การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ออกแบบวิธีการทรัพยากรที่มีอยู่ในวัดมาเป็นองค์ความรู้ ในการทำแผนงานการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อจัดทำแหล่งการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ให้เป็นสถานที่ในการศึกษาเรียนรู้การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในขณะเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐก็ควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาระบบสาธารณสุขปึก และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น การคมนาคม ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ป้ายบอกทาง ป้ายประชาสัมพันธ์ข้อมูลของวัดส่งเสริมสุขภาพ รวมถึงการสร้างจุดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อสร้างความดึงดูดใจ

3.7.3) การพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยอาศัยความร่วมมือจากคณะสงฆ์จัดหาปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาและนักสาธารณสุขมาออกแบบวิธีการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อจัดทำแผนงาน โครงการซึ่งสัมพันธ์กับการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ในการจัดการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ชุมชน หรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เพื่อให้คนในท้องถิ่นและผู้สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ประสบการณ์ จากแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างในชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนาวัดเป็นศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีประเด็นมาอภิปรายผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทั้ง 6 ด้าน พอสังเขป คือ (1) การส่งเสริมการสวดมนต์และปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของลัทพร เพลียช่อ (Laddhaporn Pliacho, 2011 : 158) เรื่อง “การปฏิบัติตนทางด้านศาสนาของผู้สูงอายุในชนบท” พบว่า ผู้สูงอายุในชนบทเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาด้วยการนำสิ่งของที่ติดตัวติดมือไปร่วมทำบุญ เพราะมีความเชื่อว่า เมื่อให้ของอย่างใดก็จะได้อย่างนั้นเป็นสิ่งตอบแทน ถ้าไม่สามารถไปวัดได้ก็ทำกิจกรรมที่บ้านด้วยตนเองทดแทนแนวคิดในการปฏิบัติตนทางด้านศาสนาของผู้สูงอายุในชนบท เกิดขึ้นจากความต้องการภายในใจของตนเอง (2) การส่งเสริมภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และคณะ เรื่อง “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ” (Kunwadee Rojpaisarnkit et al. 2017 : 81) พบว่า กิจกรรมการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุประกอบด้วย 7 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมพบกันประจำเดือน กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ กิจกรรมกลุ่มดูแลกันเอง กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางกาย กิจกรรมสวัสดิการผู้สูงอายุและ กิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ (3) การส่งเสริมด้านอาชีพและการสร้างรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นนทยา อิทธิชินบัญชา เรื่อง “แนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ (Nontaya Ittichinbanchon, 2016 : 111) พบว่า ศักยภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปมาน (Inductive Method) พบศักยภาพ 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มช่างและการจักสาน 2) กลุ่มศิลปวัฒนธรรม 3) กลุ่มดูแลสุขภาพ 4) กลุ่มทอผ้าและปักผ้า 5) กลุ่มการทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ 6) กลุ่มประกอบการค้าขายและบริการ ซึ่งผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ มองเห็นคุณค่าตนเองอยู่ในระดับสูงมาก ในด้านภาคภูมิใจในตนเอง มองตนเองในแง่ดี มีความเคารพนับถือตนเอง ปัจจุบันยังมีอะไรที่นាំทำอีกมากมายในชีวิต และตนเองมีคุณค่าเท่าเทียมกับผู้อื่น (4) การส่งเสริมการออมทรัพย์และจัดสวัสดิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิมลญาณ ทุยไธสงค์ (Phramaha wisamanya Tuythaisong, 1999 : 42) เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชน เพื่อสร้างทุนชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี: กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ จังหวัดตราด” พบว่า กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เกิดจากพระสงฆ์ที่รับรู้ปัญหาของชุมชนจึงมีการประยุกต์หลักธรรม และปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วย ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพื่อสร้างทุนชุมชนและการเชื่อใจกันและกัน (5) การส่งเสริมการสันทนาการและการออกกำลังกาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ

เทียม ศรีคำจักร (Tiam SrikamJakra, 2016 : 18) เรื่อง “พุทธธรรมกับปรัชญาการรักษาโดยกิจกรรมบำบัด” พบว่า การรักษาทางกิจกรรมบำบัด สามารถประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ได้ ทั้งในงานบริการโดยตรงและงานบริการโดยอ้อม โดยให้ปฏิบัติต่อทุกสิ่งด้วยความไม่ยึดมั่น ถือมั่น และด้วยใจที่เป็นกลาง จะทำให้ผู้เข้าถึงสามารถปรับตัวอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล เป็นอิสระและขจัดปัญหาได้โดยสิ้นเชิง (6) การส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร สอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย สุรชาติศรี (Somchai Surachatree, 1987 : 30) เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเองของชาวชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า พระสงฆ์สามารถแนะนำการใช้สมุนไพรแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี เป็นผู้ชักนำในการปลูกสวนสมุนไพร และควรมีการเผยแพร่ความรู้ทางสาธารณสุขและการใช้สมุนไพรแก่พระสงฆ์ และเห็นควรใช้สถานที่ของวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในรูปของสหกรณ์ยาหรือคลังสมุนไพร การผลิตบุคลากรทางแพทย์แผนโบราณ

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1) การทำงาน มีการประชุม วิเคราะห์และอภิปรายผลถึงสาเหตุของสภาพและปัญหา เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขอย่างมีระบบ

2) ควรสนับสนุนบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณรวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ เสริมสร้างความคิด และประสานความร่วมมือความช่วยเหลือในการพัฒนาสถาบันอื่น บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นโดยการสร้างเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการจิตอาสา

3) การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุจะต้องอาศัยการพัฒนาแบบองค์รวมทั้งด้านนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล และการปรับเปลี่ยนบริการทางสาธารณสุข ทั้งนี้ ก็ควรเน้นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นอันดับแรก จึงควรมีการกระตุ้นหนุนเสริมให้ชุมชนเกิดความตระหนักสามารถหาแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ และมีการบริหารจัดการที่ดีและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

1) คณะสงฆ์และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาแบบส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและวัดต้นแบบส่งเสริมสุขภาพในเชิงบูรณาการ ทั้งการแพทย์แนววิถีพุทธ การแพทย์สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ทั้งนี้ ควรพิจารณาอย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และสอดคล้องกับพระธรรมวินัย

2) คณะสงฆ์ควรทบทวนบทเรียนจากกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ระหว่างบุคคลต่อบุคคล และบุคคลกับกลุ่ม ทำให้เห็นพัฒนาการของการทำงาน เห็นปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาได้เห็นคุณค่าของการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ว่าอำนวยความสะดวกอย่างยิ่งต่อการดำรงวิถีชีวิตของมนุษย์

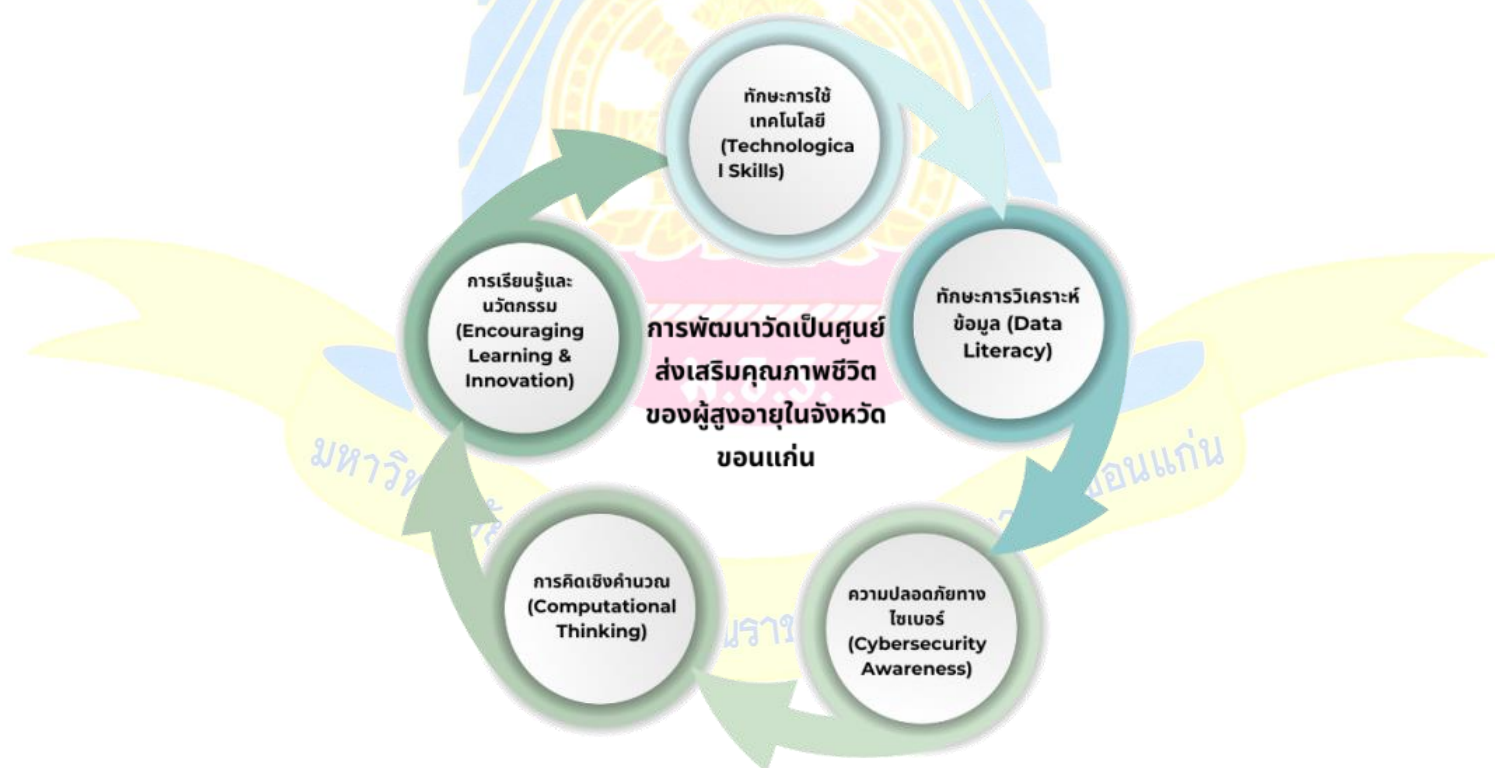
3) การดูแลและการพัฒนาผู้สูงอายุในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นบทบาทของสถาบันครอบครัว กลไกภายนอก เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน กลุ่มอาสาสมัคร วัด ควรทำงานแบบพหุภาคีเครือข่ายและขับเคลื่อนงานในรูปของ คณะกรรมการ หรืออาจพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุให้เป็นกลไกในการทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเชิงลึกให้ครอบคลุมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดูแล ผู้สูงอายุแบบองค์รวม ภายใต้อาณัติต่างๆ ในชุมชน หรือทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการเครือข่าย ความร่วมมือในระดับชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) ควรศึกษาพัฒนาต่อยอดจากการศึกษาวิจัยนี้ เป็นแบบเชิงลึกครอบคลุมมิติหรือเนื้อหาสาระเพิ่มเติมจาก ข้อค้นพบที่ได้จากผลการวิจัย อาทิ การเฝ้าระวังภาวะสุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้าเชิงพุทธ การวิจัยและพัฒนาแนวทางในการสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุโดยชุมชนและวัด การวิจัยและพัฒนาแนวทางพัฒนา สภาพแวดล้อมทั้งในชุมชนและวัดที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุ

7. องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- Kunwadee Rojpaisarnkit et al. (2017). Development of Guidelines for Implementation of the Community for Developing Well-being of the Elderly .Journal of the Association of Researchers ,The 22nd Year, Vol 1 .January – April .
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development institute (TGRI) .(2009) . Situation of the Thai Elderly .2009Bangkok : TGRI ,
- Tiam SrikamJakra) .2016 (Buddhadhamma and philosophy of Treatment by Occupational Therapy. Graduate School : Chiangmai University.
- Nontaya Ittichinbanchon ,(2016). OCCUPATIONAL APPROACH FOR INCREASING ECONOMIC VALUE TO ELDERLY PEOPLE OF SISAKET PROVINCE . Panyapiwat Journal ,8 St year ,Vol.1 January – April.
- Phramahawisamanya Tuythaisong) ,1999 .(The Buddhist Monk's Role in Promoting Community Organization to Make the Fund in Community : Case Study Satyasasomthup Trad Province . Graduate School : Dhammasat University.
- Sirikanchana, Pataraporn) ,1993(. The Buddhist Monk's Duty According to Buddha Rules : The Concept and Role of Phra Khamkhian uvanho in Community Development .Graduate School : Dhammasat University.
- Laddhaporn Pliacho) ,2011 .(Religious Practice of Rural Elderly .Graduate School : Chiangmai University.
- Somchai Surachatree) ,1987 .(The Buddhist Monk's Role in Promoting Herb for Self Help of Rural People : Case Study Ubon Ratchathani Province .Graduate School : Mahidol University.

การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย

The Development of Human Resources in the Digital Era Based on the Threefold Training (Tri-Sikkhā) of Mahamakut Buddhist University

สุแทน โคตรภูเวียง พระปลัดยอนด้า วาสทโท

Suthan khotphuwang phrapaladhonda vattasatdho

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, khonkaen Campus

Corresponding Author E-mail:honda608@gmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบในทุกมิติของสังคมการพัฒนาทุนมนุษย์จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการอยู่รอดขององค์กรอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาบุคลากรในยุคปัจจุบันไม่สามารถอาศัยเพียงทักษะด้านเทคโนโลยีหรือความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การรู้จักควบคุมตนเอง และการมีวิจารณญาณในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และมีสติบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลโดยอาศัยหลัก "ไตรสิกขา" ซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ศีล (วินัยและจริยธรรม), สมาธิ (ความมั่นคงทางจิตใจ), และปัญญา (ความรู้และการคิดวิเคราะห์อย่างรอบด้าน) โดยศึกษากรณีของมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัยซึ่งนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานิสิต คณาจารย์ และบุคลากร เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความสมดุลทั้งด้านกาย วาจา ใจ และปัญญา ผลจากการประยุกต์ใช้ไตรสิกขาในการพัฒนาทุนมนุษย์ของมหาวิทยาลัยพบว่า บุคลากรมีแนวโน้มที่จะใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม มีสติในการรับรู้ข่าวสาร มีสมาธิในการทำงาน และสามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักไตรสิกขาจึงไม่เพียงเป็นหลักธรรมทางศาสนา หากยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาคนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: ไตรสิกขา, การพัฒนาบุคลากร, ยุคดิจิทัล, มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

In the digital age, where information technology is rapidly evolving and influencing every aspect of society, human resource development (HRD) has become a critical factor in enhancing organizational competitiveness and long-term sustainability. However, the development of personnel today cannot rely solely on technological skills or academic knowledge. It must also integrate ethical

values, self-discipline, and the ability to exercise sound judgment in the use of technology mindfully and creatively. This article aims to propose an approach to HRD in the digital era based on the principle of Tri-Sikkhā, a foundational concept in Buddhism comprising Sīla (moral conduct), Samādhi (mental concentration), and Paññā (wisdom). The study explores the case of Mahamakut Buddhist University (MBU), which applies Tri-Sikkhā in the development of its students, faculty, and staff to cultivate individuals who are holistically balanced in behavior, mind, and intellect.

Findings from the university's implementation indicate that personnel tend to use technology more ethically, maintain mindfulness in processing digital information, sustain concentration in their work, and continuously improve themselves in response to a rapidly changing world. Tri-Sikkhā is therefore not only a religious teaching, but also a practical and sustainable framework for human resource development in the digital era.

Keywords: Tri-Sikkhā, Human Resource Development, Digital Era, Mahamakut Buddhist University

1. บทนำ

ยุคดิจิทัล (Digital Era) เป็นยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทอย่างสูงในการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ และระบบการทำงานในองค์กรต่าง ๆ (Tapscott, 2015) ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีจึงกลายเป็น ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในศตวรรษที่ 21 (World Economic Forum, 2020) อย่างไรก็ตาม ทักษะเชิงเทคนิค เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง หากปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรม การรู้จัก ตนเอง และการใช้ปัญญาในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็น สถาบันอุดมศึกษาทางพระพุทธศาสนา ยึดถือแนวทางการพัฒนาคนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ “ไตรสิกขา” ซึ่งประกอบด้วย สีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นหลักการฝึกฝนตนเองเพื่อพัฒนาทั้งกาย วาจา ใจ และ สติปัญญาให้สมบูรณ์ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561) บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา บุคลากรในยุคดิจิทัลตามแนวทางไตรสิกขา อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สมดุลทั้งด้านโลกและธรรม

1. สีล: วินัยและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี สีล คือ การควบคุมกายและวาจาให้อยู่ในกรอบของความดีงาม ใน ยุคดิจิทัล บุคลากรจำเป็นต้องมีวินัยในการใช้เทคโนโลยี ไม่ใช่เพื่อการเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ละเมิดลิขสิทธิ์หรือความเป็น ส่วนตัว และไม่เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นเท็จ Floridi & Taddeo, 2016) มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัยส่งเสริมจริยธรรม ดิจิทัล (Digital Ethics) ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาบุคลากร โดยเน้นการมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ และ เคารพในสิทธิของผู้อื่นในโลกออนไลน์

2. สมาธิ: การตั้งมั่นของจิตใจในโลกที่เร่งรีบสมาธิ เป็นการฝึกฝนจิตใจให้สงบ มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งยั่วยุในสังคมและสื่อดิจิทัล การฝึกสมาธิช่วยให้บุคลากรมีความสามารถในการจดจ่อ ลดความเครียด และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kabat-Zinn, 2003) แม้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมกิจกรรมการเจริญสติ ฝึกสมาธิ และการพักจิตอย่างสม่ำเสมอในชีวิตประจำวันของบุคลากร ทั้งในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมส่วนบุคคล

3. ปัญญา: ความรู้เท่าทันและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องปัญญา คือ ความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้องตามหลักเหตุและผล ในบริบทของโลกดิจิทัล ปัญญาหมายถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ข้อมูลข่าวสาร วิจารณ์ญาณในการใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (UNESCO, 2015) มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการสร้างบุคลากรที่มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และใช้ปัญญาในการตัดสินใจที่สอดคล้องกับหลักธรรม

บทสรุปการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีความรอบด้าน ไม่ใช่เพียงแค่ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี แต่รวมถึงการมีคุณธรรม มีจิตใจที่มั่นคง และมีปัญญาในการดำเนินชีวิต มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัยได้นำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างมนุษย์ที่พร้อมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการปรับตัวอย่างมีจริยธรรม และสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวมหลักไตรสิกขาจึงมิใช่เพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นแนวทางการพัฒนาคนที่สมดุลและยั่งยืนในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

2. ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัล

ยุคดิจิทัล (Digital Age) เป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในทุกมิติของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา หรือการดำเนินธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), อินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง (IoT), บิ๊กดาต้า (Big Data) และระบบอัตโนมัติ (Automation) ล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อโครงสร้างการทำงาน รูปแบบองค์กร และบทบาทของบุคลากรในทุกภาคส่วน (Brynjolfsson & McAfee, 2014) การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากบุคลากรถือเป็น “ทุนมนุษย์” (Human Capital) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนนวัตกรรม การเรียนรู้ และการปรับตัวขององค์กรให้สามารถดำรงอยู่และเติบโตได้อย่างยั่งยืน ท่ามกลางความไม่แน่นอน (Uncertainty) และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของโลกดิจิทัล (World Bank, 2019; OECD, 2021) นอกจากทักษะด้านเทคโนโลยีแล้ว บุคลากรในยุคนี้อย่างยิ่งต้องมีทักษะด้านอารมณ์และสังคม เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การปรับตัวเร็ว และความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Emotional Agility) รวมไปถึงจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics) เพื่อใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ

อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลควรยึดหลัก “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning) และการส่งเสริมให้เกิด “การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง” (Transformative Learning) ซึ่งไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อปรับตัว แต่เป็นการเรียนรู้ที่เปลี่ยนวิธีคิด วิธีมองโลก และวิธีปฏิบัติเพื่อเติบโตอย่างมีคุณภาพ (Mezirow, 2000;

UNESCO, 2022) การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลมีความสำคัญต่อทั้งระดับบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ขับเคลื่อนนวัตกรรม และสร้างสังคมที่มีคุณธรรมควบคู่กับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า (World Economic Forum, 2023)

กล่าวโดยสรุปความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลมีความสำคัญต่อทั้งระดับบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

3. คุณลักษณะของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในยุคดิจิทัล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) เป็นสถาบันอุดมศึกษาพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีพันธกิจในการผลิตบัณฑิต พัฒนาบุคลากร และสร้างองค์ความรู้บนพื้นฐานของพระพุทธธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติในระยะยาว ท่ามกลางบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล บุคลากรของมหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับทั้งหลักธรรมและความทันสมัยทางเทคโนโลยี โดยสามารถสรุปเป็นคุณลักษณะสำคัญได้ดังนี้:

1. มีศีลธรรมและจริยธรรมเป็นพื้นฐานเนื่องจากมหาวิทยาลัยมีรากฐานจากพระพุทธศาสนา บุคลากรจึงต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และความประพฤติที่เหมาะสมทั้งในชีวิตส่วนตัวและในหน้าที่การงาน โดยเฉพาะในโลกดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการไม่เบียดเบียนผู้อื่นเป็นสิ่งจำเป็น
2. มีความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศบุคลากรในยุคดิจิทัลต้องสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน การวิจัย และการบริหารจัดการ รวมถึงสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการสื่อสารภายในมหาวิทยาลัย
3. มีสมาธิและสติในการทำงานบุคลากรควรฝึกฝนตนเองให้มีสมาธิ (Samādhi) และสติ (Sati) เพื่อสามารถดำรงตนท่ามกลางความวุ่นวายของข้อมูลข่าวสารได้อย่างมั่นคง ลดความเครียดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างมีสติสัมปชัญญะ
4. มีปัญญาและความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตบุคลากรต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข้อมูลเท็จ และสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา (Lifelong Learning) เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัย และการรับใช้สังคมได้อย่างเหมาะสม
5. สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในบริบทสมัยใหม่บุคลากรของมหาวิทยาลัยควรมีความสามารถในการนำหลักธรรม เช่น ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 หรืออิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน การพัฒนาตนเอง และการบริหารองค์กร เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของสถาบัน พร้อมกับการก้าวทันโลกสมัยใหม่

บทสรุปบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในยุคดิจิทัลจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสมดุลระหว่าง “ธรรม” กับ “เทคโนโลยี” กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และพร้อมที่จะเรียนรู้

และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง บุคลากรลักษณะนี้จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยให้สามารถรักษาอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกันก็สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การอิงแนวคิดหรือทฤษฎีทางวิชาการจึงมีความจำเป็นเพื่อกำหนดทิศทางและรูปแบบของการพัฒนาอย่างมีระบบ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรสามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ที่สำคัญ ดังนี้:

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy Theory) โดย Malcolm Knowles ทฤษฎีนี้เน้นว่า ผู้ใหญ่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็ก กล่าวคือ ผู้ใหญ่ต้องการการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริง สามารถนำไปใช้ได้ทันที และต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรควรออกแบบกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์เดิม และพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

2. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory) เช่น Herzberg's Two-Factor Theory, Maslow's Hierarchy of Needs Herzberg แบ่งแรงจูงใจในการทำงานออกเป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยจูงใจ (เช่น ความสำเร็จ การเติบโต) และปัจจัยสุขอนามัย (เช่น เงินเดือน ความมั่นคง) Maslow เสนอว่า ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้น ตั้งแต่ความต้องการพื้นฐานไปจนถึงการเติมเต็มศักยภาพตนเอง ซึ่งการพัฒนาบุคลากรที่ดีควรตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้เพื่อกระตุ้นศักยภาพให้ถึงขีดสุด

3. ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) โดยนักจิตวิทยา เช่น B.F. Skinner ทฤษฎีนี้เน้นว่า พฤติกรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ผ่านกระบวนการเสริมแรง (Reinforcement) ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรสามารถใช้วิธีการฝึกอบรมที่เน้นการกระตุ้น พฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น การให้รางวัล การยกย่อง หรือการสร้างระบบแรงจูงใจในองค์กร

4. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) โดย Albert Bandura เสนอว่า มนุษย์เรียนรู้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น และเลียนแบบหากเห็นว่าพฤติกรรมนั้นนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดี ดังนั้น ผู้นำ อาจารย์ หรือบุคลากรต้นแบบในองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสร้างแรงบันดาลใจ

5. ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory) โดย Gary Becker ระบุว่า การลงทุนในการศึกษา การอบรม และการพัฒนาทักษะของบุคลากร คือการลงทุนที่ให้ผลตอบแทนทั้งในระดับปัจเจกและระดับองค์กร การพัฒนาบุคลากรจึงควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเหมือนการลงทุนในสินทรัพย์อื่น ๆ

6. ทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Theory) เน้นว่าการเรียนรู้มิได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนหรือช่วงวัยหนึ่ง แต่ควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่องค์ความรู้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นหัวใจของการพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืน

บทสรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรล้วนมีคุณค่าในการออกแบบแนวทางการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่บุคลากรต้องมีทั้งทักษะ เทคโนโลยี ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และจริยธรรม การเลือกใช้ทฤษฎีอย่างเหมาะสมสามารถเสริมสร้างบุคลากรที่พร้อมทั้งในด้านความรู้ ความคิด และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักไตรสิกขาในแนวทางของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

5. การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร (Human Resource Development: HRD) คือ กระบวนการที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรในทุกๆ ด้าน โดยการพัฒนาบุคลากรจะเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม การพัฒนาทักษะ และการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่ช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพการพัฒนาบุคลากรมีหลายด้านและสามารถดำเนินการในหลายรูปแบบทั้งในระดับบุคคลและในระดับองค์กร โดยการพัฒนาบุคลากรในยุคปัจจุบันมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สภาพแวดล้อม และความต้องการที่สูงขึ้นของตลาดแรงงาน

ขั้นตอนในการพัฒนาบุคลากร

1. การวิเคราะห์ความต้องการ (Needs Analysis) การพัฒนาบุคลากรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ความต้องการขององค์กรและความสามารถของบุคลากรในปัจจุบัน เพื่อกำหนดว่าอะไรที่ต้องการการพัฒนา ทั้งในด้านทักษะความรู้และด้านพฤติกรรมที่ต้องปรับปรุง
2. การออกแบบโปรแกรมพัฒนา (Program Design) หลังจากที่มีการวิเคราะห์ความต้องการแล้ว ขั้นตอนถัดมาคือการออกแบบโปรแกรมพัฒนาที่เหมาะสม โดยจะพิจารณาเนื้อหาของโปรแกรม รูปแบบการเรียนรู้ (เช่น การอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ออนไลน์) และเครื่องมือที่จะใช้ในการพัฒนา
3. การดำเนินการพัฒนา (Implementation) การดำเนินการเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร ซึ่งจะรวมถึงการจัดอบรมหรือเวิร์กช็อปต่าง ๆ และการให้คำปรึกษาหรือการฝึกอบรมในที่ทำงาน รวมไปถึงการติดตามผลการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปรับปรุงจริง
4. การประเมินผลการพัฒนา (Evaluation) การประเมินผลจะทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมการพัฒนา ซึ่งสามารถประเมินได้จากผลการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในด้านต่างๆ เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ความพึงพอใจในงาน หรือการปรับทักษะที่ต้องการ

รูปแบบการพัฒนาบุคลากร

1. การฝึกอบรม (Training) การฝึกอบรมเป็นรูปแบบที่นิยมในการพัฒนาทักษะและความรู้พื้นฐานให้แก่บุคลากร ซึ่งอาจจะเป็นการฝึกอบรมที่มีผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาจัดการ หรือเป็นการฝึกอบรมภายในองค์กรเอง

2. การพัฒนาผู้นำ (Leadership Development) การพัฒนาผู้นำในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญ เพราะผู้นำที่มีทักษะที่ดีสามารถส่งผลต่อการพัฒนาทีมและองค์กรโดยรวม การพัฒนาผู้นำประกอบด้วย การเสริมสร้างทักษะการบริหาร การตัดสินใจ และการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ
3. การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning) ในยุคที่เทคโนโลยีและความรู้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บุคลากรต้องสามารถเรียนรู้และปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
4. การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) การพัฒนาบุคลากรควรให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยสามารถให้บุคลากรมีบทบาทในการออกแบบและตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งจะทำให้เกิดความสนใจและการพัฒนาที่แท้จริง

ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีความยั่งยืน โดยมีประโยชน์สำคัญดังนี้:

1. เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การพัฒนาทักษะต่างๆ จะช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานได้ดีขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และลดความผิดพลาดในงาน
2. การเสริมสร้างความพึงพอใจและความภักดีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาและเห็นว่าการลงทุนในการเติบโตของเขาจะมีความพึงพอใจและภักดีต่อองค์กรมากขึ้น
3. การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาบุคลากรให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีหรือสภาพแวดล้อมใหม่ๆ จึงมีความสำคัญ
4. การสร้างทักษะที่มีคุณค่า การพัฒนาบุคลากรไม่เพียงแต่ช่วยในด้านทักษะเฉพาะที่ทำให้บุคลากรทำงานได้ดีขึ้น แต่ยังช่วยพัฒนาแนวคิดและทักษะที่มีคุณค่าในระดับบุคคล ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาองค์กรในระยะยาว

สรุปการพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะและความรู้ของบุคลากร เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในระยะยาว การพัฒนาบุคลากรที่ดีไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่ยังสร้างความพึงพอใจและสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรได้ในที่สุด

6. การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขา

การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาเป็นแนวทางที่ผสมผสานการพัฒนาทางวิชาชีพและจริยธรรมจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยหลักไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล (Sīla), สมาธิ (Samādhi) และ ปัญญา (Paññā) ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และจิตสำนึกของบุคลากรในทิศทางที่มีคุณธรรม การใช้หลักไตรสิกขา

ในกระบวนการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลนั้น จะช่วยให้บุคลากรมีทักษะและความรู้ที่ทันสมัยไปพร้อมกับการรักษาความเป็นมนุษย์ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในทุกการกระทำ

1. ศีล (Sīla): การพัฒนาจริยธรรมและจรรยาบรรณการทำงานการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลต้องให้ความสำคัญกับจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีและการทำงาน เช่น การรักษาความเป็นธรรม การเคารพสิทธิของผู้อื่น การทำงานด้วยความซื่อสัตย์ และการปฏิบัติตนในสภาพแวดล้อมดิจิทัลอย่างเหมาะสม หลักศีลนี้เน้นการฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการทำงานได้โดยไม่ละเมิดจริยธรรม เช่น การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy) หรือการหลีกเลี่ยงการกระทำที่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นในโลกดิจิทัล การฝึกอบรมด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics) ในองค์กรจะช่วยให้บุคลากรสามารถตัดสินใจได้ดีในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี เช่น การแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข้อมูลเท็จ การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการทำงานอย่างเหมาะสม และการให้เกียรติผู้อื่นในโลกออนไลน์

2. สมาธิ (Samādhi): การพัฒนาความสามารถในการมุ่งมั่นและการมีสมาธิในการทำงานในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีใหม่ ๆ บุคลากรจำเป็นต้องมีความสามารถในการจัดการกับข้อมูลเหล่านั้นอย่างมีสมาธิและสามารถมุ่งมั่นในงานที่ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกสมาธิจะช่วยให้บุคลากรสามารถลดความเครียดจากการรับข้อมูลมากเกินไป (Information Overload) และสามารถโฟกัสกับงานที่สำคัญได้ การฝึกสมาธิสามารถทำได้ทั้งในรูปแบบของการฝึกจิตภาวนา (Mindfulness) หรือการฝึกสมาธิในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรสามารถมีจิตใจที่สงบและพร้อมรับมือกับปัญหาหรือความท้าทายที่เกิดขึ้นในโลกดิจิทัลได้ดีขึ้น เช่น การตัดสินใจที่รอบคอบ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานในสภาวะที่กดดัน

3. ปัญญา (Paññā): การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการใช้ความรู้ในทางที่ถูกต้องปัญญาในที่นี้หมายถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์และใช้ความรู้ในการตัดสินใจอย่างมีสติและเหมาะสม การพัฒนาทักษะทางปัญญาในยุคดิจิทัลจะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ การแยกแยะข้อมูลที่มีคุณค่าและไม่น่าเชื่อถือ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาขององค์กร

ในยุคที่ข้อมูลมากมายมหาศาลเข้ามา การใช้ปัญญาในการจัดการและวิเคราะห์ข้อมูลให้มีประโยชน์และใช้ในทางที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ การฝึกอบรมและส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical Thinking) และการใช้เทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาจึงเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาบุคลากรตามหลักไตรสิกขา

บทสรุปการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขานั้นมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาให้บุคลากรมีทั้งความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณธรรมในกระบวนการทำงาน โดยผ่านหลักการที่ยึดมั่นใน ศีล (จริยธรรม) การรักษาความสงบและสมาธิในงานผ่าน สมาธิ และการใช้ ปัญญา ในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาบุคลากรจะทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และจริยธรรม ช่วยให้บุคลากรสามารถใช้เทคโนโลยีในทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและองค์กรในระยะยาว

7. บทสรุป

การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขาของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่มีความสำคัญในการส่งเสริมทั้งความสามารถทางวิชาชีพและจริยธรรมในตัวบุคลากร หลักไตรสิกขาประกอบด้วย ศีล (Sīla), สมาธิ (Samādhi) และ ปัญญา (Paññā) ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะต่างๆ ที่จำเป็นในยุคดิจิทัล ศีล สอนให้บุคลากรมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีและการทำงานในโลกดิจิทัล โดยให้ความสำคัญกับการรักษาความซื่อสัตย์และการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่เหมาะสม เช่น การรักษาความเป็นส่วนตัวและข้อมูลของผู้อื่นสมาธิ ช่วยให้บุคลากรมีความสามารถในการจัดการกับข้อมูลที่ล้นหลามในยุคดิจิทัล และสามารถโฟกัสกับการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการฝึกสมาธิจะช่วยให้บุคลากรสามารถเผชิญกับความเครียดและความท้าทายในโลกดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น ปัญญา ส่งเสริมการพัฒนาความคิดเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจที่รอบคอบ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่มีความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรสามารถใช้เทคโนโลยีในทางที่ถูกต้องและสร้างสรรค์

โดยสรุป การพัฒนาบุคลากรตามหลักไตรสิกขาในยุคดิจิทัลไม่เพียงแต่เสริมสร้างทักษะด้านเทคโนโลยีและวิชาชีพ แต่ยังเน้นการสร้างบุคลากรที่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน การนำหลักไตรสิกขามาใช้จะช่วยให้บุคลากรสามารถทำงานในโลกดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับทั้งบุคคลและองค์กรในระยะยาว

8. องค์กรความรู้ใหม่

การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลต้องผสมผสานทักษะทางเทคโนโลยีและจริยธรรมในยุคที่เทคโนโลยีและข้อมูลมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บุคลากรต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การใช้เทคโนโลยีในทางที่ถูกต้องและมีจริยธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน การใช้หลัก ไตรสิกขา ของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาบุคลากรช่วยให้เกิดการพัฒนาย่างสมดุลระหว่างความสามารถทางวิชาชีพและจริยธรรมหลักไตรสิกขา (ศีล, สมาธิ, ปัญญา) เป็นกรอบการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ ศีล (Sīla) ช่วยให้บุคลากรมีการปฏิบัติที่มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี เช่น การรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูล และการใช้เทคโนโลยีในทางที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นสมาธิ (Samādhi) ช่วยให้บุคลากรมีความสามารถในการจัดการกับข้อมูลจำนวนมากและทำงานอย่างมีสมาธิในสภาวะที่มีความเครียดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ปัญญา (Paññā) ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจที่รอบคอบ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในงานและองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพการฝึกอบรมและการพัฒนาแบบมีจริยธรรมในโลกดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็นการพัฒนาบุคลากรในโลกดิจิทัลไม่เพียงแต่ต้องเสริมสร้างทักษะเทคโนโลยี แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมด้านจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics) เพื่อให้บุคลากรสามารถใช้งานเทคโนโลยีและข้อมูลอย่างรับผิดชอบการนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัลช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในองค์กรบุคลากรที่พัฒนาในทางที่มีคุณธรรมและความสามารถทั้งในด้านเทคโนโลยีและจริยธรรม จะทำให้องค์กรสามารถเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและสามารถเผชิญกับความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายการพัฒนา

บุคลากรในองค์กร หรือในการออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรมที่เน้นการพัฒนาแบบครบวงจรที่ผสมผสานทักษะทางเทคโนโลยีและจริยธรรมเข้าด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

- ดร.รัตนชัย อัครกุล. (2561). การใช้เทคโนโลยีในองค์กรเพื่อการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์การศึกษาปัญญา.
- ทวีป บุญยรัตน์. (2557). การพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัล: แนวทางการพัฒนาองค์กรในโลกยุคใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิทยาลัยการจัดการ.
- เทคโนโลยีและการศึกษา. (2563). "การพัฒนาทักษะทางดิจิทัลสำหรับบุคลากรในยุคใหม่". วารสารเทคโนโลยีการศึกษา, 15(2), 23-37.
- พระไพศาล วิสาโล. (2560). ไตรสิกขา: แนวทางการพัฒนาคุณธรรมในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). ไตรสิกขา: แนวทางการศึกษาตามพุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- วีรภัทร สุขะกิจ. (2562). การพัฒนาบุคลากรตามหลักพุทธศาสตร์และจริยธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พระไตรปิฎก.
- ศิริพร ภูมิสิงห์. (2564). "การฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมในยุคดิจิทัล". วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 22(3), 55-70.
- Garavan, T. N., & McGuire, D. (2010). Human resource development and the digital age: Opportunities and challenges. *European Journal of Training and Development*, 34(2), 160-178.
- Ulrich, D., & Dulebohn, J. H. (2015). Are we there yet? What's next for HR? *Human Resource Management*, 54(3), 397-409.
- Westerman, G., Bonnet, D., & Ferraris, P. (2014). The three models of digital transformation. *MIT Sloan Management Review*, 55(3), 1-9.
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W.W. Norton & Company.
- Santos, G., & Lacerda, F. (2020). Digital transformation and human resource development: A systematic review. *International Journal of Human Resource Management*, 31(11), 1353-1376.
- Schwab, K. (2016). *The Fourth Industrial Revolution*. Crown Publishing Group.

- Choi, S. B., & Pak, J. H. (2019). Ethical considerations in digital transformation of human resources. *Business Ethics Quarterly*, 29(4), 441-463.
- Hossain, M. A., & Kamarulzaman, N. H. (2021). The role of ethics in human resource development in digital transformation. *Journal of Business Ethics*, 170(1), 123-137
- Ess, C. (2014). *Digital Media Ethics* (2nd ed.). Polity Press.
- Floridi, L., & Taddeo, M. (2016). What is data ethics? *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences*, 374(2083), 20160360.
<https://doi.org/10.1098/rsta.2016.0360>
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.
<https://doi.org/10.1093/clipsy/bpg016>
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. Free Press.
- Tapscott, D. (2015). *The Digital Economy: Rethinking Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence* (Anniversary ed.). McGraw-Hill Education.
- UNESCO. (2015). *Rethinking Education: Towards a global common good?* Paris: UNESCO.
- World Economic Forum. (2020). *The Future of Jobs Report 2020*.
<https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

ม.จ.ร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

การพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบการสะท้อนคิดแก้ปัญหาใน

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

Development of Student Competencies by Using Reflextive Problem solving Approach within Buddhist Scripture School

General Education Division

สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง ศิริขวัญ ศรีวิลัย ศิรดา พิริยะชัยวรกุล
ปราณี ถิ่นเวียงทอง ทองอ่อน มั่นหมาย จตุภูมิ เขตจัตุรัส
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Sampan Thinwiangthong Sirikwan Sriwilai Sirada Piriychaiworkul
Pranee Thinwiangthong Thong-on Manmai Jatuphum Ketchatturat
Faculty of Education, Khon Kaen University
Corresponding Author Email: sampan@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การสะท้อนคิดแก้ปัญหา (Reflextive Problem-solving Approach) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเองและสะท้อนคิดเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหาที่มีต่อสมรรถนะหลักของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สามเณรนักเรียน จำนวน 339 รูป ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 20 โรงเรียน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา จำนวน 6 แผน และแบบประเมินสมรรถนะของนักเรียน เก็บข้อมูลก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และขนาดอิทธิพล (Effect Size)

ผลการวิจัยพบว่าก่อนเข้าร่วมโครงการสามเณรนักเรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับ 2 หรือ มีสมรรถนะในระดับพอใช้ ยังมีจุดที่ต้องปรับปรุง ($M = 3.44$, $S.D. = 0.76$) หลังเข้าร่วมโครงการสามเณรนักเรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับ 4 หรือมีสมรรถนะในระดับดีมาก ($M = 4.28$, $S.D. = 0.56$) โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 1.26 ทั้งนี้ประเด็นที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจและใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ($M = 4.38$, $S.D. = 0.70$) ส่วนประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ได้แก่ นักเรียนสามารถเขียนแสดงความคิดเห็นและสะท้อนความคิดของตนเองออกมาให้คนอื่นเข้าใจได้ ($M = 4.20$, $S.D. = 0.74$) และนักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการทำความเข้าใจปัญหาและปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดขึ้น ($M = 4.20$, $S.D. = 0.73$)

คำสำคัญ: การสะท้อนคิดแก้ปัญหา, สมรรถนะของนักเรียน, โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

The Reflective Problem-solving Approach is an active learning method that emphasizes student engagement in solving problems independently and reflecting on the strategies employed during the problem-solving process. This study aimed to investigate the effects of implementing the Reflective Problem-solving approach on the core competencies of students in Buddhist Scripture Schools (Pariyattidhamma Schools – General Education Division). The sample comprised 339 novice students from 20 Pariyattidhamma Schools (General Education Division). The research instruments consisted of six lesson plans designed for active learning using the Reflective Problem-solving approach, and a student competency assessment form. Data were collected both before and after the implementation of the lesson plans. The data were analyzed using mean (M), standard deviation ($S.D.$), and effect size.

The research findings revealed that prior to the intervention, the novice students demonstrated a competency level of 2, indicating a fair level of performance with areas needing improvement ($M = 3.44$, $S.D. = 0.76$). After participating in the program, their competency level increased to level 4, or a very good level ($M = 4.28$, $S.D. = 0.56$), with an effect size of 1.26. The highest mean score was observed in the area of students' willingness to collaborate and contribute their full potential to group work ($M = 4.38$, $S.D. = 0.70$). However, the areas identified as needing further development included students' ability to express and communicate their reflections and opinions clearly to others ($M = 4.20$, $S.D. = 0.74$), and their ability to apply knowledge of mathematics, science, and technology to understand problems and natural phenomena ($M = 4.20$, $S.D. = 0.73$).

Keywords: Reflective Problem-solving Approach, Student's Competency, Buddhist Scripture School

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วประกอบกับความซับซ้อนของการปฏิบัติงานและสถานการณ์ปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เป็นปัจจัยให้บุคคลจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถและทักษะการ

เรียนรู้เพื่อปฏิบัติงานและแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (Partnership for 21st Century Skills, 2010; สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง, 2566) นักการศึกษาในหลายประเทศได้ใช้ความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อสภาพการณ์ดังกล่าว และพยายามพัฒนาคนในประเทศให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 Partnership for 21st Century Skills (2010) ได้เสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ 21 และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1997 จนถึงปัจจุบัน โดยมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดของกรอบแนวคิดให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของ สังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับเป้าหมายความอยู่ดีมีสุขที่ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2018) ได้กำหนดว่า การเรียนรู้เพื่อความอยู่ดีมีสุขใน ค.ศ. 2030 ต้องอาศัยสมรรถนะ (Competency) ซึ่งเป็นความสามารถที่แสดงออกทาง พฤติกรรมและการกระทำในการใช้ชีวิต การแก้ปัญหา และการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ โดยประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) เจตคติ (Attitudes) และค่านิยม (Values) ให้เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของสังคมและ วัฒนธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะ หลัก (Core Competencies) ของนักเรียน มุ่งหมายให้นักเรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะซึ่งเป็น ความสามารถติดตัวเมื่อจบการศึกษา ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะสำหรับนำไปใช้ ในการดำเนินชีวิต

เมื่อพิจารณาในบริบทการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่ามีความพยายามในการพัฒนาสามเณรนักเรียนให้มีทักษะสมมาอาชีพและเป็นศาสนทายาททางพระพุทธศาสนาที่มีคุณสมบัติพร้อมทั้งคุณธรรม และคุณภาพ (สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2566) อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาด้านการเรียนการสอนที่สำคัญคือนักเรียนยังขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อ การปรับตัวในโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเรียนการสอน การส่งเสริมสนับสนุนให้ เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียนที่จำเป็นเพื่อการปรับตัวในโลกศตวรรษที่ 21 อย่างต่อเนื่อง (จตุภูมิ เขตจัตุรัส และคณะ, 2568) สภาพปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ใน ภาพรวม ยังไม่สามารถพัฒนาสามเณรนักเรียนให้มีสมรรถนะที่พร้อมใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 จึง จำเป็นต้องหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะของสามเณรนักเรียน

แนวทางการสอนที่เน้นการแก้ปัญหา (Problem Solving Approach) สามารถส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึก ทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แก้ปัญหาด้วยตนเองเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การได้รับโอกาสให้แก้ปัญหาดด้วยตนเองและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วย ตนเอง และสมรรถนะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี (Stigler and Hiebert, 1999; Isoda, 2010; Jowell, 2018; Lapek, 2018; Takahashi, 2020) “การสะท้อนคิดแก้ปัญหา” (Reflective Problem - solving Approach: RePA) เป็นวิธีสอนที่เน้นการแก้ปัญหาด้วยตนเองและการสะท้อนคิดกับแนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเองของ

นักเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นนำเสนอปัญหา (Posing Problem) ขั้นลงมือแก้ปัญหา (Solving Problem) ขั้นแลกเปลี่ยนแนวคิด (Sharing Ideas) ขั้นสรุปบทเรียน (Summarizing Lesson) และขั้นสะท้อนคิด (Reflecting Lesson) วิธีสอนนี้เน้นให้นักเรียนเผชิญสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ร่วมมือกันแก้ปัญหาด้วยแนวคิดที่หลากหลาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหา สรุปและสะท้อนคิดกับแนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหา นักเรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง, 2564, 2568) จากแนวคิดหลักของวิธีสอนแบบการสะท้อนคิดแก้ปัญหา สอดคล้องกับหลักการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน เมื่อนำไปใช้ในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงน่าจะเอื้อให้สามเณรนักเรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะของตนเอง

ภาพที่ 1 วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา (Reflective Problem-solving Approach)

จากที่กล่าวมาข้างต้น การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถและทักษะการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติงานและแก้ปัญหาที่ซับซ้อน นักเรียนควรได้รับการบ่มเพาะให้มีสมรรถนะเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาในบริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามเณรนักเรียนยังขาดสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตและปรับตัวในศตวรรษที่ 21 การวิจัยนี้จึงนำวิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับครูในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และเป็นประโยชน์สำหรับสามเณรนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมให้มีสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้ในการเผชิญและแก้ปัญหที่ซับซ้อนในชีวิตประจำวันและดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหาที่มีต่อสมรรถนะหลักของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบแผนหนึ่งกลุ่มวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One - group Pretest - Posttest Design) มีรายละเอียดดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ สามเณรนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 โรงเรียน และในภาคเหนือ จำนวน 10 โรงเรียน รวม 20 โรงเรียน โรงเรียนละ 20 รูป รวมจำนวนสามเณรนักเรียนทั้งสิ้น 400 รูป

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สามเณรนักเรียน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 โรงเรียน และในภาคเหนือ จำนวน 10 โรงเรียน รวม 20 โรงเรียน ที่เลือกมาโดยความสมัครใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครผู้ให้ข้อมูล จำนวน 339 รูป (Cochran, 1963)

2) เครื่องมือวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา จำนวน 6 แผน ซึ่งออกแบบและวางแผนร่วมกันโดยครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบเข้มข้น (Intensive Workshop) เพื่อออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นสมรรถนะของนักเรียน และผ่านการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และปรับแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ และมีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2.2 แบบประเมินสมรรถนะของนักเรียน ซึ่งออกแบบและพัฒนาโดยคณะนักวิจัยในโครงการวิจัยและถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสู่ทักษะสัมมาอาชีพ (จตุภูมิ เขตจตุรัส และคณะ ,2566) กำหนดเกณฑ์การประเมินสมรรถนะของสามเณรนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยมาตรวัดสมรรถนะและเกณฑ์การตัดสินระดับสมรรถนะ ดังนี้

มาตรวัดสมรรถนะ

5 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง มีพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การตัดสินระดับสมรรถนะ

4.75 - 5.00 หมายถึง มีสมรรถนะในระดับดีเยี่ยม และเป็นแบบอย่างที่ดี

4.01 - 4.74 หมายถึง มีสมรรถนะในระดับดีมาก

3.51 - 4.00 หมายถึง มีสมรรถนะในระดับดี เป็นไปตามมาตรฐาน

2.51 - 3.50 หมายถึง มีสมรรถนะในระดับพอใช้ ยังมีจุดปรับปรุง

1.00 - 2.50 หมายถึง มีสมรรถนะในระดับควรปรับปรุงและพัฒนา

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประเมินสมรรถนะของนักเรียนก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา เพื่อให้การประเมินมีความน่าเชื่อถือและเที่ยงตรงตามความเป็นจริง จึงกำหนดผู้ประเมิน ได้แก่ 1) ครูต้นแบบหรือเพื่อนครูต้นแบบ จำนวน 1 รูปคน/ ทำการประเมินนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบ 2) สามเณรนักเรียนในชั้นเรียนของครูต้นแบบ ทำการประเมินตนเอง

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และวิเคราะห์ขนาดอิทธิพล (Effect Size) ของการพัฒนาสมรรถนะของสามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครผู้ให้ข้อมูล

4. ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาสมรรถนะของสามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ก่อนและหลังการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา พบว่า ก่อนเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา สามเณรนักเรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับ 2 หรือ มีสมรรถนะในระดับพอใช้ ยังมีจุดที่ต้องปรับปรุง ($M = 3.44, S.D. = 0.76$) หลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา สามเณรนักเรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับ 4 หรือ มีสมรรถนะในระดับดีมาก ($M = 4.28, S.D. = 0.56$) โดยมีขนาดอิทธิพล (Effect Size) เท่ากับ 1.26 ทั้งนี้ประเด็นที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนร่วมแรงร่วมใจในการทำงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจและใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ($M = 4.38, S.D. = 0.70$) ส่วนประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมเนื่องจากมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นๆ ได้แก่ นักเรียนสามารถเขียนแสดงความคิดเห็น/สะท้อนความคิดของตนเองออกมาให้คนอื่นเข้าใจได้ และนักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการทำความเข้าใจปัญหาและปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆที่เกิดขึ้น รายละเอียดดังตารางที่ 1

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI
 "Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตารางที่ 1 สมรรถนะของสามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ก่อนและหลังใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอน
 การสะท้อนคิดแก้ปัญหา (n = 339)

สมรรถนะ	ก่อน			หลัง		
	M	S.D.	ระดับ	M	S.D.	ระดับ
สมรรถนะที่ 1 การจัดการตนเอง	3.44	0.80	2	4.24	0.59	4
1.1) นักเรียนสามารถวางแผนการทำงาน แล้วลงมือปฏิบัติตามแผนให้บรรลุ เป้าหมายที่ตั้งไว้	3.42	0.91	2	4.23	0.62	4
1.2) นักเรียนมีกระบวนการจัดการกับ ปัญหาที่พบในชั้นเรียนได้อย่างเป็น ระบบ	3.38	0.85	2	4.21	0.70	4
1.3) นักเรียนสามารถควบคุมอารมณ์ ในขณะที่ทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมชั้น และครูผู้สอนได้	3.53	0.89	3	4.29	0.72	4
สมรรถนะที่ 2 การคิดขั้นสูง	3.40	0.82	2	4.28	0.60	4
2.1) นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และค้นหาวิธีการหรือแนวคิด ใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้ อย่างสมเหตุและสมผล	3.40	0.85	2	4.24	0.68	4
2.2) นักเรียนสามารถสะท้อนผลการ ทำงานของตนเอง โดยนำเสนอ แนวคิดออกมาในแบบต่างๆ เช่น เขียน พูดนำเสนอ ได้อย่างชัดเจน	3.40	0.89	2	4.28	0.67	4
2.3) นักเรียนมีความสามารถในการคิด สร้างสรรค์ โดยคิดค้นหาวิธีการใหม่ๆ วิธีการที่แตกต่างจากเดิม เพื่อให้ ผลงานมีความน่าสนใจมากขึ้น	3.41	0.89	2	4.31	0.66	4
สมรรถนะที่ 3 การสื่อสาร	3.38	0.90	2	4.25	0.66	4

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สมรรถนะ	ก่อน			หลัง		
3.1) นักเรียนสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้อื่นเพื่อให้งานสำเร็จ	3.44	0.93	2	4.30	0.69	4
3.2) นักเรียนสามารถพูดนำเสนอความคิด ของตนเองต่อสาธารณชนได้	3.35	0.98	2	4.25	0.73	4
3.3) นักเรียนสามารถเขียนแสดงความคิด เห็น/สะท้อนความคิดของตนเอง ออกมาให้คนอื่นเข้าใจได้	3.36	0.96	2	4.20	0.74	4
สมรรถนะที่ 4 การรวมพลังทำงานเป็นทีม	3.49	0.80	2	4.37	0.63	4
4.1 นักเรียนร่วมกำหนดเป้าหมาย วาง แผนการทำงาน และทำหน้าที่ตามที่ ได้รับมอบหมาย เพื่อให้งานของทีม สำเร็จ	3.46	0.84	2	4.36	0.67	4
4.2 นักเรียนอาสาทำงานตามความถนัด ของตนเอง เพื่อให้งานของกลุ่มสำเร็จ	3.49	0.88	2	4.37	0.69	4
4.3 นักเรียนร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน ของกลุ่มด้วยความเต็มใจและใช้ ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่	3.54	0.86	3	4.38	0.70	4
สมรรถนะที่ 5 การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง	3.47	0.81	2	4.27	0.66	4
5.1 นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของ ชุมชนและท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัยอยู่	3.41	0.89	2	4.21	0.76	4
5.2 นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของ โรงเรียน ชุมชน และกฎกติกาในสังคม	3.51	0.85	3	4.35	0.68	4
5.3 นักเรียนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ให้กับผู้อื่น	3.49	0.89	2	4.27	0.72	4
สมรรถนะที่ 6 การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและ วิทยาการ	3.45	0.80	2	4.25	0.65	4
6.1 นักเรียนติดตามความเคลื่อนไหวของ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี	3.44	0.84	2	4.25	0.71	4

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สมรรถนะ		ก่อน			หลัง		
และวิทยาการต่างๆในปัจจุบันและอนาคต							
6.2	นักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการทำความเข้าใจปัญหาและปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆที่เกิดขึ้น	3.43	0.88	2	4.20	0.73	4
6.3	นักเรียนสามารถนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆมาปรับหรือประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	3.48	0.86	2	4.29	0.71	4
สมรรถนะโดยภาพรวม		3.44	0.76	2	4.28	0.56	4

ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยหลังและก่อนเรียน พบว่า สามเณรนักเรียนมีสมรรถนะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังตารางที่ 2 และดำเนินการวัดขนาดอิทธิพล (Effect Size) ดังนี้

ตารางที่ 2 ความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะหลังและก่อนเรียน

	M	S.D.	คะแนน ผลต่าง	S.D. ผลต่าง	t	df	p-value
ก่อน เข้า ๑ โครงการ	3.44	0.76	0.84	0.74	20.97	336	0.00
หลัง เข้า ๑ โครงการ	4.28	0.56					

ขนาดอิทธิพล = คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะหลังเรียน - คะแนนเฉลี่ยสมรรถนะก่อนเรียน

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวม (S.D._{pooled})

$$= \frac{4.28 - 3.44}{0.67} = 1.26$$

0.67

สรุป ขนาดอิทธิพลของการพัฒนาสมรรถนะของสามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เท่ากับ 1.26

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าก่อนเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา สามเณรนักเรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับ 2 หรือ มีสมรรถนะในระดับพอใช้ ยังมีจุดที่ต้องปรับปรุง ($M=3.44$, $S.D.=0.76$) หลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา สามเณรนักเรียนมีสมรรถนะอยู่ในระดับ 4 หรือ มีสมรรถนะในระดับดีมาก ($M = 4.28$, $S.D. = 0.56$) ซึ่งสรุปได้ว่าสามเณรนักเรียนมีสมรรถนะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อาจเนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เผชิญสถานการณ์ปัญหา ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง นำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งส่งเสริมให้สามเณรนักเรียนได้บ่มเพาะสมรรถนะการจัดการตนเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการ สอดคล้องกับ Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) (2018) ที่เน้นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องให้นักเรียนได้เผชิญสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันด้วยตนเอง การฝึกแก้ปัญหาที่ซับซ้อนเป็นส่วนสำคัญให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถนะเพื่อการเรียนรู้และความอยู่ดีมีสุข และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ที่เน้นให้นักเรียนทุกคนต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะให้เป็นความสามารถติดตัวเมื่อจบการศึกษา การแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนเป็นพื้นที่ให้นักเรียนได้ประมวล ผสมผสานความรู้ ทักษะ เจตคติและค่านิยม หล่อหลอมเป็นสมรรถนะที่ใช้แก้ปัญหาได้สำเร็จ สอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 (พระพุทธเจ้า อ้างถึงใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2546) ซึ่งประกอบด้วย (1) ทุกข์ คือปัญหา (2) สมุทัย คือมูลเหตุของปัญหา (3) นิโรธ คือภาวะปราศจากปัญหา อันเป็นจุดหมายที่ต้องการ และ (4) มรรค คือวิธีการ ขั้นตอน และรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา

นอกจากนี้ ยังพบว่าขนาดอิทธิพลของการพัฒนาสมรรถนะของสามเณรนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เท่ากับ 1.26 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหาส่งผลให้สามเณรนักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะสูงขึ้น ทั้งนี้ จุดเด่นของการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา เน้นให้สามเณรนักเรียนฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อแก้ปัญหาและสะท้อนคิดกับแนวคิดที่ใช้ในการแก้ปัญหา เปิดพื้นที่ให้ได้คิดอย่างอิสระ คิดสร้างสรรค์ ได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับ Campoy (2005) ที่เสนอว่า การสะท้อนคิดแก้ปัญหา (Reflective Problem Solving) ช่วยพัฒนาสมรรถนะของผู้แก้ปัญหาที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เผชิญในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และแนวคิดสำคัญของ Dewey (1910, 1933) ที่เน้นการสะท้อนคิด (Reflective Thinking) กับสิ่งที่ได้ลงมือทำ เพื่อตระหนักถึงข้อดีและข้อด้อยของวิธีการที่ใช้ในการแก้ปัญหา เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sumen (2023) ที่พบว่าการสะท้อนคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะที่สำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถและสมรรถนะการ

แก้ปัญหา และงานวิจัยของ อรอนุตร ธรรมจักร (2565) ที่ใช้วิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการคิดแบบหนึ่งของสมรรถนะการคิดขั้นสูง

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ จากการดำเนินการใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหาและการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่แสดงถึงสมรรถนะหลายประการ จึงควรมีการศึกษสมรรถนะของนักเรียนโดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำความเข้าใจในรายละเอียดเชิงลึกของสมรรถนะของนักเรียนที่ได้รับการบ่มเพาะด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้วิธีสอนการสะท้อนคิดแก้ปัญหา

7. องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้ให้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยวิธีการสอน “การสะท้อนคิดแก้ปัญหา” ที่เหมาะสมกับสมณสาธิตของสามเณรนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และสามารถพัฒนาสมรรถนะของสามเณรนักเรียนได้เป็นอย่างดี ครูสามารถนำวิธีการสอนนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ ภายใต้บริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จตุภูมิ เขตจัตุรัส และคณะ. (2566). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การวิจัยและถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาสู่ทักษะสัมมาอาชีวะ. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- จตุภูมิ เขตจัตุรัส และคณะ. (2568). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สู่ต้นแบบพื้นที่นาร่อง. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง. (2564). เอกสารคำสอนรายวิชาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้คณิตศาสตร์สำหรับการศึกษาระดับพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง. (2566). การพัฒนาการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ระดับโรงเรียน (Development of Mathematical Communication in School Mathematics). ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.

- สัมพันธ์ ถิ่นเวียงทอง. (2568). การจัดประสบการณ์การเรียนรู้คณิตศาสตร์สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (Organization of Mathematics Learning Experience for Basic Education in Elementary School and Secondary School). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2566). โครงการสัมมนาอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (เอกสารอัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). สมรรถนะหลัก 6 ด้าน. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2567 จาก <https://cbethailand.com>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: פרקหวานกราฟิก.
- อรอนุดร ธรรมจักร. (2565). การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักศึกษาวิชาชีพรุ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 7(2), 279–297.
- Campoy, R. W. (2005). Case Study Analysis in the Classroom: Becoming a Reflective Teacher. California: SAGE Publication.
- Cochran, W. G. (1963). Sampling techniques, (Second Edition). New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Dewey, J. (1910). How We Think. New York: D. C. Heath, & Co.
- Dewey, J. (1933). How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. Boston, MA: D.C. Heath & Co Publishers.
- Isoda, M. (2010). Lesson Study: Problem Solving Approaches in Mathematics Education as a Japanese Experience. Procedia Social and Behavioral Sciences, 8(2010), 17–27.
- Jowell, T. (2018). Analysis of Developing 21st Century Competencies Through Problem Solving in Fiji Primary Mathematics Education. NUE Journal of International Educational Cooperation, 12, 141–150.
- Lapek, J. (2018). Promoting 21st Century Skills in Problem-Based Learning Environments. CTETE Research Monograph Series, 1(2018), 66–85.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). The Future of Education. Paris: OECD.
- Partnership for 21st Century Skills. (2010). 21st Century Knowledge and Skills in Educator Preparation. Washington, DC. http://www.p21.org/storage/documents/aacte_p21_whitepaper2010.pdf
- Stigler, J., & Hiebert, J. (1999). The Teaching Gap. New York: Free Press.

Sümen, Ö. (2023). Reflective thinking in the problem-solving process: A model proposal. Sakarya University Journal of Education, 13(1), 6–23. <https://doi.org/10.19126/suje.970213>

Takahashi, A. (2020). Characteristics of Japanese Mathematics Lessons. Retrieved 10 December 2020 from http://www.criced.tsukuba.ac.jp/math/sympo_2006/1119akahashi.pdf

รูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1
A Supervisory Model for Enhancing Community and Local Wisdom
Integrated Learning Management among Teachers under
Khonkaen Primary Educational Service Area Office 1

ศิริดา พิริยะชัยวรกุล สมหวัง บุญสิทธิ์

Sirada Piriychaiworakul Somwang Boonsit

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 1

Corresponding Author E-mail: sirada2511@gmail.com

บทคัดย่อ

รูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น 3) พัฒนารูปแบบและคู่มือการนิเทศ และ 4) ศึกษาผลการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (R&D) ประชากรคือครูสังกัด สพป.ขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2565-2567 จำนวน 1,775, 1,766 และ 1,858 คน ตามลำดับ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่สมัครใจเข้าร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย จากผู้ที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด และแสดงความยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยสมัครใจจำนวน 6, 9 และ 33 คน ตามลำดับแบ่งการวิจัย เป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการนิเทศ กลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์เอกสาร เครื่องมือตารางวิเคราะห์เนื้อหา แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกการศึกษาเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น กลุ่มเป้าหมาย ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 33 คน ใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี Modified Priority Needs Index (PNI modified) ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบและคู่มือการนิเทศ กลุ่มเป้าหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ประเมินความเหมาะสมและคู่มือนิเทศ ทดลองกับครู ปี 2565 จำนวน 6 คน ทดลองกับครูปี 2566 จำนวน 9 คน เครื่องมือ แบบประเมินการจัดการเรียนรู้และสมรรถนะทักษะชีวิตแบบสะท้อนผลการเปิดชั้นเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจ และการถอดบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเชื่อมั่น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนผลและถอดบทเรียน ระยะที่ 4 ประเมินผลการใช้รูปแบบการนิเทศ กลุ่มเป้าหมายครูจำนวน 33 คน นักเรียน 400 คน เครื่องมือ แบบประเมินการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนด้านทักษะชีวิต แบบสะท้อนผลการเปิดชั้นเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเชื่อมั่น และวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่าการนิเทศที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 7 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ 2) การกำหนดเป้าหมายและวางแผนร่วม 3) การสร้างเครื่องมือและเตรียมความพร้อม 4) การดำเนินการนิเทศ 5) การให้ข้อมูลย้อนกลับและสะท้อนคิด 6) การประเมินผลและติดตามผลและ 7) การปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด ซึ่งได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย 4.74 หลังการทดลองใช้จริง รูปแบบนี้ได้รับการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.87, 4.72 และ 4.84 ตามลำดับ ครูผู้สอนที่ได้รับการนิเทศมีผลการประเมินการจัดการเรียนรู้ในระดับดีมากถึงร้อยละ 92.31 และนักเรียนระดับประถมศึกษาร้อยละ 78.73 มีสมรรถนะด้านทักษะชีวิตในระดับดี-ดีเยี่ยม นอกจากนี้ ครูมีความพึงพอใจต่อการนิเทศในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.81 การใช้รูปแบบนี้การนิเทศช่วยให้โรงเรียนสามารถขับเคลื่อนกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมทักษะครูและนักเรียน รวมถึงสร้างความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะควรขยายผลรูปแบบการนิเทศไปยังเขตพื้นที่อื่นที่มีบริบทหลากหลาย จัดตั้งวง PLC เพื่อสนับสนุนการพัฒนาครูและเครือข่ายชุมชน พัฒนาระบบนิเทศใช้ระบบ แบบดิจิทัล เน้นการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง พัฒนาครูให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง

คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษา, บิพชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, PLC, การเรียนรู้เชิงประสบการณ์

Abstract

This research aimed to develop a supervisory model to enhance Integrated learning management based on community context and local wisdom for teachers under the Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1. The objectives were: (1) to identify the model's components, (2) to examine the current situation, desired conditions, and essential needs, (3) to develop the model and supervisory manual, and (4) to study the effects of the implemented model. A research and development (R&D) methodology was employed. The target population consisted of teachers from Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1, totaling 1,775, 1,766, and 1,858 during the 2022–2024. academic years. Participants were purposively selected based on specific criteria and voluntary consent, consisting of 6, 9, and 33 teachers in each respective phase. The study

comprised four phases: Phase 1 explored the components and guidelines of supervision through document analysis and semi-structured interviews with school administrators from three best-practice schools and five experts in educational supervision. Content analysis was applied to synthesize key elements suited to the local context. Phase 2 examined the current and desired states and assessed essential needs using questionnaires administered to 33 teachers. Data were analyzed using descriptive statistics and the Modified Priority Needs Index (PNI modified). Phase 3 involved developing the supervisory model and manual, which were reviewed for appropriateness by nine experts. Researchers piloted the model with 6 teachers in the first year and expanded to 9 teachers in the second year. Assessment tools covered learning management, life skills, satisfaction, and reflective practices, with both quantitative and qualitative data collected. Phase 4 evaluated the implementation of the model with 33 teachers and 400 primary school students, using instruments to assess learning management, students' life skills, teacher satisfaction, and open-class reflections. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, reliability coefficients, and qualitative content analysis.

The findings revealed that the developed supervisory model comprised seven key components: (1) problem and needs analysis, (2) joint goal-setting and planning, (3) development of tools and readiness preparation, (4) supervisory implementation, (5) feedback and reflective practice, (6) evaluation and follow-up, and (7) model refinement and scaling. Experts rated the model as highly appropriate (mean = 4.74). Post-implementation evaluations also indicated high levels of appropriateness. Feasibility and usefulness (means = 4.87, 4.72, and 4.84, respectively). Teachers supervised under this model demonstrated excellent learning management competency (92.31%), while 78.73% of students achieved good to excellent life skills. Teacher satisfaction with the model was also high (mean = 4.81). The model effectively promoted the integration of community-based learning, enhanced teacher and student competencies, and strengthened collaboration with communities and educational networks.

Recommendations include expanding the model to other regions with diverse contexts, establishing professional learning communities (PLCs) to support teacher development and local networks, and developing digital platforms for supervisory feedback and monitoring. Continuous supervision, community engagement, and parent involvement, as well as designing learning activities that connect with real-life experiences, are also recommended.

Keywords: Educational supervision, community context, local wisdom, PLC, experiential learning

1. บทนำ

แผนการศึกษาชาติ 2560-2579 และ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ 2542 กำหนดให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะของตนให้อยู่ในศตวรรษที่ 21 และมีคุณธรรมอย่างไรก็ตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบเดิมไม่ส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง และครูยังขาดทักษะการบูรณาการท้องถิ่น การนิเทศการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ปัจจุบันการนิเทศยังขาดการติดตามและเน้นการตรวจสอบมากกว่าพัฒนา ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนาระบบนิเทศที่เข้มแข็งโดยใช้ทฤษฎีการจัดการองค์รวม การโค้ช การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อยกระดับความสามารถครูในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของครู
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นของการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของครู
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาของครู
4. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาของครู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

จากการสังเคราะห์กระบวนการนิเทศ จากแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า จำนวน 28 แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยคัดเลือกความถี่ 14 ขึ้นไป นำมาเป็นกระบวนการนิเทศของรูปแบบการนิเทศ ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ (2) การกำหนดเป้าหมายและวางแผนร่วม (3) การสร้างเครื่องมือและเตรียมความพร้อม (4) การดำเนินการนิเทศ (5) การให้ข้อมูลย้อนกลับและสะท้อนคิด (6) การประเมินผลและติดตามผล และ (7) การปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

การวิจัยและพัฒนานี้แบ่งออกเป็น 4 ระยะเวลา โดยแต่ละระยะประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย เครื่องมือวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1: ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการนิเทศ

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในจังหวัดขอนแก่น

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศการศึกษาและการจัดการเรียนรู้

เครื่องมือ ตารางวิเคราะห์เนื้อหา แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Structured Interview) แบบบันทึกการศึกษาเอกสาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา 3 โรงเรียนที่ได้รับการยอมรับว่ามีระบบนิเทศที่ดี สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คนที่มีประสบการณ์ด้านการนิเทศและการจัดการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสาร งานวิจัย และบทสัมภาษณ์ สัมภาษณ์องค์ประกอบและแนวทางการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI
"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

กลุ่มเป้าหมาย ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 33 คน

กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้เครื่องมือ ครูโรงเรียนสนามบิน 20 คน และครูโรงเรียนหนองชาดพิทยาคม 13 คน (คัดเลือกแบบเจาะจง)

เครื่องมือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ (มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ) แบบสอบถามความต้องการจำเป็น แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha)

การเก็บรวบรวมข้อมูล แจกแบบสอบถามแก่ครูเป้าหมายและกลุ่มทดลอง เก็บข้อมูลในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นด้วยวิธี Modified Priority Needs Index (PNI modified)

ระยะที่ 3: พัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการนิเทศ

กลุ่มเป้าหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน (ประเมินความเหมาะสมและคู่มือ)

ครูในโรงเรียนบ้านหนองไผ่ (ทดลองใช้ครั้งแรก 6 คน) ครูกลุ่มเป้าหมายปี 2566 จำนวน 9 คน และปี 2567 จำนวน 33 คน

เครื่องมือ รูปแบบและคู่มือการนิเทศ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ แบบประเมินการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนด้านทักษะชีวิต แบบสะท้อนผลการเปิดชั้นเรียน (Open Class) แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบสะท้อนคิดการประชุมถอดบทเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้รูปแบบและคู่มือการนิเทศในการพัฒนาครู ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการ 7 ขั้นตอน เก็บข้อมูลจากการประเมิน การสะท้อนผล และการประชุมถอดบทเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Cronbach's alpha) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนผลและถอดบทเรียน

ระยะที่ 4: ประเมินผลการใช้รูปแบบการนิเทศ

กลุ่มเป้าหมาย ครูเป้าหมายปี 2567 จำนวน 33 คน ผู้เรียนระดับประถมศึกษา 400 คน ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มวิชาการ ศึกษาพิเศษ

เครื่องมือ รูปแบบและคู่มือการนิเทศแบบประเมินการจัดการเรียนรู้แบบประเมินสมรรถนะผู้เรียนด้านทักษะชีวิต แบบสะท้อนผลการเปิดชั้นเรียนแบบสอบถามความพึงพอใจการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้รูปแบบและคู่มือการนิเทศกับครูกลุ่มเป้าหมาย ประเมินการจัดการเรียนรู้และสมรรถนะผู้เรียน สังเคราะห์ข้อค้นพบจากการสะท้อนคิดและถอดบทเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสะท้อนผลและถอดบทเรียน

4. ผลการวิจัย

การวิจัยและพัฒนากระบวนการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีผลการวิจัยสำคัญดังนี้ รูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ (2) การกำหนดเป้าหมายและวางแผนร่วม (3) การสร้างเครื่องมือและเตรียมความพร้อม (4) การดำเนินการนิเทศ (5) การให้ข้อมูลย้อนกลับและสะท้อนคิด (6) การประเมินผลและติดตามผล และ (7) การปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด โดยแต่ละองค์ประกอบมีตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและชุมชนผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.74-4.87 และคู่มือการใช้รูปแบบก็ได้รับการประเมินในระดับมากที่สุดเช่นกัน

การศึกษาสภาพปัจจุบันพบว่าครูมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความต้องการจำเป็นสูงสุดในด้านการพัฒนาตนเองและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ รองลงมาคือการสำรวจและเข้าใจบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นและการประเมินผลและสะท้อนผลการเรียนรู้ผลการทดลองใช้รูปแบบกับครูกลุ่มเป้าหมาย พบว่าร้อยละ 93.33 ของครูมีการจัดการเรียนรู้ในระดับดีมาก ครูทุกคนมีผลงานการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนร้อยละ 88.62 มีสมรรถนะด้านทักษะชีวิตในระดับดี-ดีเยี่ยม และครูมีความพึงพอใจต่อการนิเทศในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.81 รูปแบบการนิเทศช่วยให้โรงเรียนสามารถขับเคลื่อนกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ครูมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมที่สร้างสรรค์และหลากหลายนักเรียนมีส่วนร่วมและพัฒนาทักษะชีวิต ขณะที่ชุมชนมีบทบาทสนับสนุนและเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ

ตารางที่ 2 แสดง ผลงานจากการจัดการเรียนรู้ของครู

ที่	โรงเรียน	ชื่อหลักสูตรท้องถิ่นฯ
1	โรงเรียนบ้านหนองกุงครุประชาสรรค์ และโรงเรียนบ้านกุดนางพุย	มะกอกมหัศจรรย์
2	โรงเรียนบ้านสาวะถี (สาวัดธีราชูราษฎร์รังสฤษดิ์)	หมอลำสินไห้น้อยร้อยปี
3	โรงเรียนบ้านหินขาว	เหรียญโปรยทาน
4	โรงเรียนบ้านโคกล่าม	หนูปลอดภัย
5	โรงเรียนบ้านม่วงป่า	กีฬาท้องถิ่น
6	โรงเรียนเหล่าเกวียนหัก	การสานตะกร้าจากขวดพลาสติก
7	โรงเรียนบ้านแดงน้อย	กล้วยสารพัดนึก
8	โรงเรียนบ้านหนองตาไก้หนองเม็ก	เห็ดมหัศจรรย์

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ที่	โรงเรียน	ชื่อหลักสูตรท้องถิ่นฯ
9	โรงเรียนบ้านลาดนาเพียง	ลาดนาเพียงน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความสุข
10	โรงเรียนบ้านเพี้ยพานโนนตุ่น	มะเรือง แมลง มหัตศรรย์
11	โรงเรียนบ้านโนนรังวิทยาการ	พืชผักไร้สาร
12	โรงเรียนบ้านหนองปิง	ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากมะเขือเทศ
13	โรงเรียนบ้านจิว	แกะกระจกกลมทอง
14	โรงเรียนบ้านม่วง	เมล่อนเงินล้าน
15	โรงเรียนบ้านแดงใหญ่	อัญชัญมหัตศรรย์
16	โรงเรียนบ้านท่ม (ท่มประชาชนุเคราะห์)	มหัตศรรย์พืชน้ำ ไข่ผ่า
20	โรงเรียนบ้านหนองหลุบ	ปุยจากใบไม้
18	โรงเรียนหนองกอยสิทธิราษฎร์บำรุง	กลองยาว
19	โรงเรียนบ้านหนองหิน และโรงเรียนบ้านศิลา	กีฬามวยไทย
20	โรงเรียนบ้านโคกท่า	ไข่นัวร์
21	โรงเรียนหนองตุมหนองงูเห่ล้อม และโรงเรียนบ้านดงพอง	เสียงกลอง เสียงพิณ ถิ่นหนองตุม
22	โรงเรียนบ้านหนองบัวน้อย	เกษตรพอเพียง
23	โรงเรียนบ้านโคกแปะ	พานบายศรี
24	โรงเรียนหนองไหลหนองบัวทอง	มะนาว มโน มหัตศรรย์
25	โรงเรียนโคกสีวิทยาเสริม และโรงเรียนบ้านเลิง	เหรียญโปรยทาน
26	โรงเรียนบ้านโนนม่วง	การจักสานไม้ไผ่
27	โรงเรียนหนองกุงวิทยาการ	ปลาทุเค็มแดดเดียว
28	โรงเรียนหนองไผ่มอดินแดง	ผักไฮโดรponิกส์
29	โรงเรียนบ้านหนองหัววัว	จัดสารสื่อจากต้นกก
33	โรงเรียนชุมชนบ้านพรหมนิมิต	กีฬาพาสุนัข
31	โรงเรียนบ้านดอนธาตุท่าฉางท่าพระทราย	ปุยจากใบไม้
32	และโรงเรียนหนองเต่าบึงเรือใหญ่	ข้าวกล้องอินทรีย์
33	โรงเรียนบ้านหนองไช่(ประชารัฐบำรุง)	มะลอกอมหัตศรรย์ และกลองยาว

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการนิเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการบริบทชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ การกำหนดเป้าหมายและวางแผนร่วม การสร้างเครื่องมือและเตรียมความพร้อม การดำเนินการนิเทศ การให้ข้อมูลย้อนกลับและสะท้อนคิด การประเมินผลและติดตามผล และการปรับปรุงและพัฒนาต่อยอด ซึ่งได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.74 สอดคล้องกับแนวคิดการนิเทศแบบมีส่วนร่วมและการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของ Stoll, Bolam, McMahon, Wallace และ Thomas (2006) และ DuFour (2010) ที่เน้นการทำงานร่วมกันของครูและผู้บริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ขณะเดียวกัน การนิเทศแบบคลินิกและการให้ข้อมูลย้อนกลับของ Glickman, Gordon & Ross-Gordon (2018) และ Joyce & Showers (2002) ก็เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยให้ครูออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ดังข้อค้นพบของวันทนา สมภักดี (2564) และจริญญาพร สวายนานุสรณ์ (2561) โดยรวมแล้ว รูปแบบนี้ตอบโจทย์การพัฒนาคุณภาพครูและผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรขยายผลรูปแบบการนิเทศไปยังเขตพื้นที่อื่นที่มีบริบทหลากหลายจัดตั้งวง PLC เพื่อสนับสนุนการพัฒนาครูและเครือข่ายชุมชน พัฒนาระบบติดตามผลแบบดิจิทัล เพื่อลดภาระเอกสารของครู ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ควรเน้นการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครอง พัฒนาครูให้สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ศึกษาผลกระทบระยะยาวของรูปแบบการนิเทศต่อสมรรถนะครูและผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนเปรียบเทียบประสิทธิผลระหว่างรูปแบบการนิเทศที่พัฒนาขึ้นกับโมเดลอื่น ๆ ขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมหลากหลายบริบทโรงเรียนและชุมชน

6. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ ได้แก่ การออกแบบรูปแบบการนิเทศที่เน้นการมีส่วนร่วมของครู ชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้เกิดการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูสามารถสร้างกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริงและบริบทท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและความภาคภูมิใจในชุมชนสูงขึ้น การสร้างเครือข่าย PLC และการสะท้อนคิดร่วมกันยังช่วยยกระดับศักยภาพครูและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

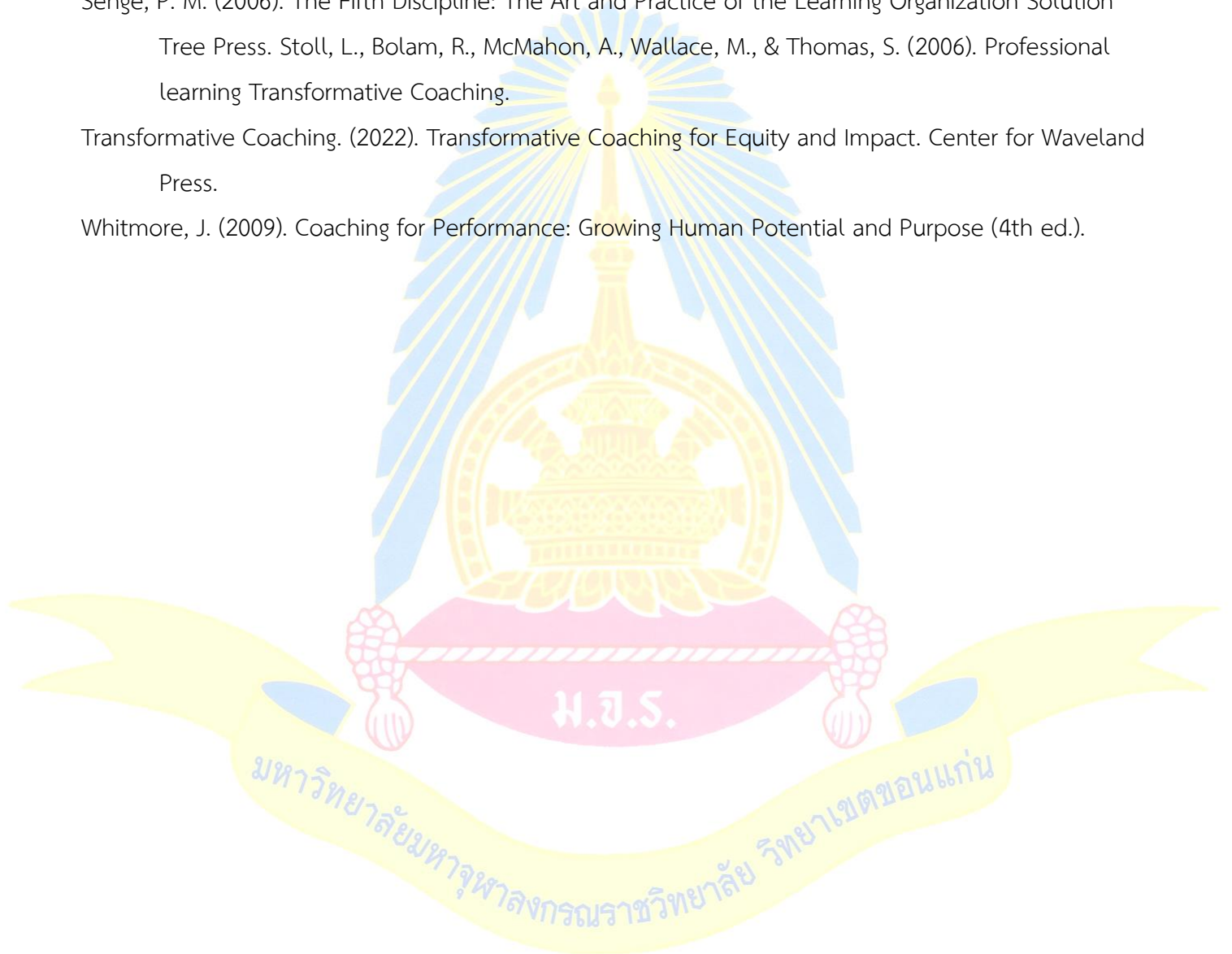
- วันทนา สมภักดี. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สงัด อุทรานันท์. (2533). การนิเทศการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). แนวทางการนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. (2562). รายงานผลการพัฒนาระบบนิเทศแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐานอันพึงประสงค์ของนักเรียน. วารสารวิชาการครูศาสตร์, 10 (2), 45–59.
- แฮร์ริส (Harris, A.). (2528). การบริหารงานนิเทศแนวใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- Aguilar, E. (2018). Coaching for Equity: Conversations That Change Practice. Jossey-Bass.
- approach in teacher education. Teaching and Teacher Education, 20(1), 77–97.
- Bachkirova, T., & Jackson, P. (2021). Coaching Supervision: Advancing Practice, Changing Bass.
- Blended Learning Supervision. (2022). Effective Supervision in the Age of Blended Learning. Coaching. Addison-Wesley.
- Collaborative Supervision. (2020). Collaborative Supervision Framework for Instructional College Press.communities: A review of the literature. Journal of Educational Change, 7(4), 221-258.
- Danielson, C. (2007). Enhancing Professional Practice: A Framework for Teaching (2nd ed.). ASCD.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the developmental approach (10 th ed.). Pearson.
- DuFour, R., Eaker, R., & DuFour, R. (1998). Professional Learning Communities at Work: Best ed.). Nicholas Brealey Publishing.Educational Administration Quarterly, 21(1), 58-79.
- Hackman, M. Z., & Hawkins, D. L. (2002). Leadership: A Communication Perspective. Waveland
- Harris, A. (1985). Effective supervision: The roles of problem-solving and clinical supervision. Improvements in Teaching. Corwin Press.Inside Out. Routledge.
- J. (2009). Coaching: Approaches and Perspectives. Corwin Press.
- Korthagen, F. A. J. (2020). The Real Difference Teachers Make: A Study of Teaching from the Landscapes. Routledge.Leadership, 48(6), 14–16.Leadership. Center for Educational Leadership.Methods. University of Michigan.
- Mink, O., Owen, D., & Mink, R. (1993). Supervision and instructional leadership: A developmental Model. Educational Supervision Journal, 12(1), 25–39.

National Teacher Leadership Center. Nicholas Brealey Publishing. Practices for Enhancing Student Achievement. Solution Tree. Press. Routledge. Self-determination of behavior. Psychological Inquiry, 11(4), 227–268.

Senge, P. M. (2006). The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization Solution Tree Press. Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M., & Thomas, S. (2006). Professional learning Transformative Coaching.

Transformative Coaching. (2022). Transformative Coaching for Equity and Impact. Center for Waveland Press.

Whitmore, J. (2009). Coaching for Performance: Growing Human Potential and Purpose (4th ed.).

การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน จังหวัดขอนแก่น

DEVELOPMENT OF SLIDE CALENDAR MEDIA ON THE TOPIC OF GOOD CITIZENS IN A DEMOCRATIC WAY SOCIAL STUDIES RELIGION AND CULTURE TO DEVELOP THE ABILITY TO WORK IN GROUPS USING THE UNIT LEARNING MANAGEMENT MODEL FOR GRADE 5 STUDENTS BAN BUENG NIAM BUENG KRAI NUN THA HIN SCHOOL

จักรินทร์ บุญหลง พันทิวา ทับภูมี วิรัตน์ ทองภู กัณธิชา ศรเสนา
หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Corresponding Author Email: 6505502022mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ตามเกณฑ์ 70/70 2) เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องตามวิถีประชาธิปไตย โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ และมีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน จำนวน 26 คน โดยเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) สื่อปฏิทินสไลด์ 3) แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม 4) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ 5) ใบงาน เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย 6) แบบประเมินใบงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบภาคสนาม เท่ากับ 86.87 / 91.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2) การวิเคราะห์การพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบหน่วยร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน พบว่า ผลการประเมิน ค่าเฉลี่ย 21.54 (S.D.= 2.45) คิดเป็นร้อยละ 89.74 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

3) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพุทธประวัติ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่านักเรียนที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.74$, S.D. = 0.54)

คำสำคัญ: การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์, ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม, รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย

Abstract

This research aims to 1) create and find the efficiency of slide calendar media on the topic of good citizens in a democratic way for grade 5 students of Ban Bueng Niam Bueng Krai Nun Tha Hin School according to the criteria of 70/70. 2) to develop the ability to work in groups in the subject of social studies, religion, and culture on the topic of democracy by using the unit-based learning management model with slide calendar media for grade 5 students of Ban Bueng Niam Bueng Krai Nun Tha Hin School by having no less than 70 percent of students pass the criteria and have a score of 70 percent or more. 3) to study the satisfaction of grade 5 students of Ban Bueng Niam Bueng Krai Nun Tha Hin School towards the unit-based learning management model with slide calendar media on the topic of good citizens in a democratic way for the subject of social studies, religion, and culture. The target group used in the research was 26 students of Ban Bueng Niam Bueng Krai Nun Tha Hin School. This was an experimental research.

The research instruments were

1) learning management plan 2) slide calendar media 3) group work ability assessment form 4) satisfaction assessment form towards learning management using the unit-based learning management. Together with the slide calendar media 5) Worksheet on good citizens in a democratic

way 6) Worksheet evaluation form Statistics used in data analysis include percentage (%), mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.) The research results found that

1) The efficiency (E1/E2) of the slide calendar media combined with the unit learning activities on the topic of good citizens in a democratic way, social studies, religion and culture for Grade 6 students in the field was 86.87/91.53, which was higher than the specified criteria.

2) The analysis of the development of group work ability using the unit learning management combined with the slide calendar media on the topic of good citizens in a democratic way, social studies, religion and culture for Grade 5 students at Ban Bueng Niam Bueng Krai Nun Tha Hin School found that the evaluation results, the average value of 21.54 (S.D. = 2.45), was 89.74 percent, which was in line with the specified criteria of no less than 70 percent of students having a score of 70 percent or higher.

3) The results of the analysis of the satisfaction of Grade 5 students at Ban Bueng Niam Bueng Krai Nun Tha Hin School towards the unit learning management combined with the slide calendar media on the life story of the Buddha. The subject of Social Studies, Religion and Culture found that students had a very good level of satisfaction ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.54).

Keywords: development of slide calendar media, the ability to work in groups, the unit learning management model

1. บทนำ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเป้าหมายสำคัญในการสร้าง "พลเมือง" ที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข พลเมืองที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม มีคุณธรรม เคารพกฎเกณฑ์ และมีความสามัคคีธรรม การจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ฝึกทักษะการคิด การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้จากประสบการณ์จริง รวมถึงปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา การสร้างความเป็นพลเมืองที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาและเยอรมนี ผ่าน "การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education)" ชี้ให้เห็นว่าพื้นฐานของพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วย 3 ประการ คือ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาที่ยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

จากการศึกษาในโรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มักมีปัญหาในการทำงานกลุ่ม เนื่องจากขาดความสามัคคี ไม่รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และขาดการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความมั่นใจ การทำงานกลุ่มมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด สร้างสรรค์ การแบ่งเบาภาระงาน การเพิ่มประสิทธิภาพ และการพัฒนาทักษะการสื่อสาร

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย (Unit Teaching Method) ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การค้นคว้า และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมถึงการส่งเสริมการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบนี้สอดคล้องกับการสร้างพลเมืองที่ดีและการอยู่ร่วมกันในสังคม นอกจากนี้ การใช้สื่อการเรียนรู้ เช่น บอร์ดเกม SOC civilization ยังช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองและความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้อีกด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน จังหวัดขอนแก่น โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วยร่วมกับการพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตยและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของการพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ตามเกณฑ์ 70/70
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ และมีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับการพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) วิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-posttest design) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 26 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ย่อยที่ 6 เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ประกอบด้วย 5 ชั้น ตามแนวคิดของ ดวงเดือน เทศวานิช ร่วมกับการพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ มาจัดการเรียนการสอน จำนวน 1 แผน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น 1) การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย

ตัวแปรตาม 1) ประสิทธิภาพของสื่อปฏิทินสไลด์

2) ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม

3) ความพึงพอใจ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือในการทดลอง ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน จำนวน 1 แผนการจัดการเรียนรู้

2. สื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน

3. แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มของนักเรียนโดยใช้หลักการการประเมินตามแนวคิดของทิตินา แคมมณี การรวมกลุ่มที่มีลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่มจำเป็นต้องประกอบไปด้วย (1) การมีเป้าหมาย (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (3) การติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม (4) การประสานงานกันในกลุ่ม (5) การตัดสินใจร่วมกัน (6) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ปรับปรุง พอใช้ ดี ดีมาก ประกอบด้วย 6 ด้าน ด้านละ 4 ข้อ รวม 24 ข้อ

4. แบบประเมินความพึงพอใจที่ผู้เรียนมีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่อง พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน เป็นแบบประเมินความพึงพอใจซึ่งเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านครูผู้สอน 2) ด้านสื่อ/นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านบรรยากาศ จำนวนด้านละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อ

5. ใบงาน เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ให้นักเรียนทำใบงาน เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อธิบายเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน โดยใช้แบบประเมินใบงานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเป็นเกณฑ์การให้คะแนนของนักเรียน โดยทำการประเมิน 1 องค์ประกอบ 1) ความถูกต้องของใบงานและความเหมาะสมของเวลาในการทำงาน ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีมาก ดี พอใช้ ปรับปรุง

6. แบบประเมินใบงาน เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน โดยใช้แบบประเมินใบงานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเป็นเกณฑ์การให้คะแนนของนักเรียน โดยทำการประเมิน 1 องค์ประกอบ 1) ความถูกต้องของใบงานและความเหมาะสมของเวลาในการทำงาน ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ดีมาก ดี พอใช้ ปรับปรุง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่อง พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย โดยใช้สูตร (E1/E2)

2) การวิเคราะห์แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป โดยหาค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

3) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยนำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้วยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อใช้สรุปผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบหน่วยร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่อง พลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย จากนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

5. ผลการวิจัย

การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน เป็นรูปแบบวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ได้แก่แผนการจัดการ

เรียนรู้ ใบงานทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน แบบประเมินความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม และแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

ผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน เพื่อให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์นั้น สรุปผลการหาค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การหาค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบเดี่ยว ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบกลุ่มเดี่ยว

คนที่	คะแนนแบบทดสอบย่อย		รวม	คะแนนหลังเรียน 10 คะแนน
เรื่องที่	1	2	34 คะแนน	
คะแนนเต็ม	10	24		
1	10	24	34	10
2	7	20	27	7
3	5	16	21	5
	รวม		82	22
	(E ₁ /E ₂)		80.39	73.33

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เท่ากับ $80.39 / 73.33$ ซึ่งอยู่ระหว่างเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้เรียน ปรากฏว่า สื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย มีความน่าสนใจและเนื้อหาเข้าใจง่าย

1.2 การหาค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบกลุ่มกลาง

ผู้วิจัยพบว่า ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เท่ากับ $78.43 /$

82.22 ซึ่งอยู่ระหว่างเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และจากการสังเกตและสัมภาษณ์นักเรียน ปรากฏว่า สื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย มีความเหมาะสมในด้านความยากง่าย มีความเหมาะสมในด้านของเนื้อหา และเวลาที่ใช้ในการสอนมีความเหมาะสม

1.3 การหาค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบภาคสนาม ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบภาคสนาม

คนที่	คะแนนแบบทดสอบย่อย		รวม	คะแนนหลังเรียน 10 คะแนน
เรื่องที่	1	2	34คะแนน	
คะแนนเต็ม	10	24		
รวม	280	560	768	238
	รวม		768	238
	(E_1/E_2)		86.87	91.53

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ค่าประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบภาคสนาม เท่ากับ $86.87 / 91.53$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้เรียน ปรากฏว่า สื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบหน่วยมีความน่าสนใจและเนื้อหาเข้าใจง่าย

2. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน โดยให้นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

จำนวน นักเรียน ทั้งหมด	คะแนน					จำนวนนักเรียนที่ ผ่านเกณฑ์		จำนวนนักเรียนที่ ไม่ผ่านเกณฑ์	
	เต็ม	ผ่าน เกณฑ์	($\bar{x}$)	(S.D.)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
26	24	16	21.54	2.45	89.74	26	100	-	-

ผู้วิจัยพบว่า การวิเคราะห์การพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน พบว่า ผลการประเมินนักเรียนผ่านเกณฑ์ 26 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และมีคะแนน ค่าเฉลี่ย 21.54 (S.D.= 2.45) คิดเป็นร้อยละ 89.74 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ให้นักเรียนไม่น้อย กว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน ที่มี ต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ผู้วิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การแบบ หน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทิน สไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร่นุ่นท่าหิน โดย ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายได้พบว่า ทุกด้านมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดี มาก โดยด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.82$, S.D. = 0.46) รองลงมาคือ ด้าน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.45) ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.52) และด้านครูผู้สอน ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.54)

4. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับ สื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านครูผู้สอน

ผู้วิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังการจัดการ เรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้านครูผู้สอน อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.54) โดยทุกข้อ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ครูสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเรื่องพลเมืองดีตามวิถี ประชาธิปไตย กับชีวิตประจำวันได้ ($\bar{x} = 4.90$, S.D. = 0.30) รองลงมาคือ ครูใช้ภาษาที่เหมาะสมและเข้าใจง่ายต่อการ จัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.51) , ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทเรียน ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.56) , ครูมีความ กระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.58) และข้อที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ ครูสามารถอธิบายเรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.75)

5. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านบรรยากาศการเรียนรู้

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านบรรยากาศการเรียนรู้

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{x}$)	S.D.	แปลผล
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้			
1. ห้องเรียนมีความสะอาดและเหมาะสมกับการเรียนรู้	4.90	0.30	ดีมาก
2. เพื่อนร่วมชั้นให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้	4.86	0.36	ดีมาก
3. บรรยากาศการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน	4.76	0.54	ดีมาก
4. บรรยากาศการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับนักเรียน	4.76	0.54	ดีมาก
5. บรรยากาศการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสามัคคีในการทำงานเป็นกลุ่ม	4.76	0.54	ดีมาก
รวม	4.82	0.46	ดีมาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 4.82, S.D. = 0.46) โดยทุกข้อมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ห้องเรียนมีความสะอาดและเหมาะสมกับการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.90, S.D. = 0.30) และข้อที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ บรรยากาศการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสามัคคีในการทำงานเป็นกลุ่ม ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.54)

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้			
1. การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน	4.86	0.48	ดีมาก
2. การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทำงานเป็นกลุ่มในการเรียนรู้ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ได้มากยิ่งขึ้น	4.81	0.60	ดีมาก
3. การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน	4.76	0.50	ดีมาก
4. การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ในการทำงานเป็นกลุ่ม	4.71	0.64	ดีมาก
5. การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ช่วยให้การเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ของผู้เรียนสนุกมากขึ้น	4.76	0.54	ดีมาก
รวม	4.80	0.45	ดีมาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x} = 4.80$, S.D. = 0.45) โดยทุกข้อมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย มีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ($\bar{x} = 4.81$, S.D. = 0.48) และข้อที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ในการทำงานเป็นกลุ่ม ($\bar{x} = 4.71$, S.D. = 0.64)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI
 "Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้			
1. สื่อนวัตกรรมปฏิทินสไลด์ มีความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน	4.76	0.50	ดีมาก
2. เนื้อหาในสื่อนวัตกรรมปฏิทินสไลด์ ช่วยให้เข้าใจเรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ได้ง่ายขึ้น	4.43	0.75	ดีมาก
3. สื่อนวัตกรรมปฏิทินสไลด์ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทำงานเป็นกลุ่มในการเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้มากยิ่งขึ้น	4.90	0.30	ดีมาก
4. สื่อนวัตกรรมปฏิทินสไลด์ ช่วยให้การเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยมีความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น	4.71	0.64	ดีมาก
5. สื่อนวัตกรรมปฏิทินสไลด์ มีความทันสมัยและเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน	4.76	0.54	ดีมาก
รวม	4.71	0.52	

พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{x}$ = 4.71, S.D. = 0.52) โดยทุกข้อมีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สื่อนวัตกรรมปฏิทินสไลด์ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการทำงานเป็นกลุ่มในการเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้มากยิ่งขึ้น ($\bar{x}$ =

4.90, S.D. = 0.30) และข้อที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ เนื้อหาในสื่อนวัตกรรมปฏิทินสไลด์ ช่วยให้เข้าใจเรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้ง่ายขึ้น ($\bar{x}$ = 4.3, S.D. = 0.75)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน” ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบหน่วย เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน สื่อได้มีการพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม จำนวน 26 คน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 26 คน คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 34 คะแนน คะแนนต่ำสุด 21 คะแนน จากคะแนนเต็ม 34 หลังเรียน นักเรียนผ่านเกณฑ์ 26 คน คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 10 คะแนน คะแนนต่ำสุด 7 คะแนน โดยคิดเป็นร้อยละ 86.87/91.53 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ตามเกณฑ์ 70/70

2. ผลการวิเคราะห์ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม จำนวน 26 คน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ 26 คน คิดเป็นร้อยละ 100 คะแนนสูงสุด 24 คะแนน คะแนนต่ำสุด 16 คะแนน จากคะแนน 24 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.54 (S.D. 2.45) คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.74 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ให้ นักเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีคะแนนร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียม 5 บึงไคร์นุ่นท่าหิน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบว่านักเรียนที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากความพึงพอใจ เป็นการแสดงออกของมนุษย์ ที่ทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบ ว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่สามารถทราบได้จากการสังเกตพฤติกรรม กริยาท่าทางของบุคคล ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตรของภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรของภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2556 ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อยได้แก่ 1.ด้านรายวิชาในหลักสูตร มีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 21.50 2.ด้านวิธีการสอน และกิจกรรมการ เรียนการสอนมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 21.38 ด้านที่3ด้านผู้สอนมี

ความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 20.60 ด้านที่ 4 ด้านการ วัดและประเมินผลการเรียนการสอนมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 20.17 และสุดท้ายด้านที่ 5 ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียน การสอนมีความพึงพอใจคิดเป็นร้อยละ 16.35

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างครอบคลุม พัฒนากลยุทธ์หรือกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างทั่วถึง เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นกลุ่มที่แท้จริง
- 2) ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาสื่อการสอนให้หลากหลายยิ่งขึ้น ควรเพิ่มเติมสื่อในรูปแบบอื่น เช่น คลิปวิดีโอ เกม หรือกิจกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์ เพื่อเสริมแรงจูงใจและรองรับความแตกต่างของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การประเมินผลการใช้สื่อและการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ควรมีการพัฒนารูปแบบการประเมินที่หลากหลายมากขึ้น หรือเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย ศึกษาประสิทธิภาพของสื่อปฏิทินสไลด์เมื่อใช้ควบคู่กับรูปแบบการเรียนรู้แบบอื่นด้วย
- 2) ขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลาย เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและความกว้างของผลการวิจัย ควรทดลองใช้สื่อในโรงเรียนที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก/ใหญ่ หรือโรงเรียนในเขตเมือง/ชนบท

8. องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่องพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นันทาหิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบหน่วย
ร่วมกับสื่อปฏิทินสไลด์ เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา อรุณสอนศรี. (2556). ความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรไชยปราการจำกัด อำเภอชัยปราการ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์. (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- คณะอนุกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ด้านพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี. (2554). ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ.2553-2567. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- คณิต ดวงหัตถ์. (2557). สุขภาพจิตกับความพึงพอใจในงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในเขตเมืองและเขตชนบทของจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ใจทิพย์ เย็นสุข. (2561). การพัฒนาความสามารถการอ่านจับใจความภาษาอังกฤษโดยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคาเบรียลอุปถัมภ์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- ชนกันต์ ทิพย์โภชนา, ประวิทย์ สิมมาทัน, ทรงศักดิ์ สองสนิท. (2566). การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือภายใต้สภาพแวดล้อมเมตาเวิร์ส สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนผดุงนารี. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ. (2540). เอกสารการสอนชุดวิชา สื่อการศึกษาพัฒนาการ. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533). เทคโนโลยีการออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ดวงเดือน เทศวานิช. (2529). หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนคร.
- ทิตนา แหมมณี. (2545). ความสัมพันธ์กลุ่มสำหรับบทเรียนการสร้างทีมและการวางแผน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แหมมณี, นอมศรี เคท และวรสุดา บุญยไวยโรจน์. (2528). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระวัฒน์ หัสโก. (2558). การศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบ ร่วมมือ เทคนิค TGT สำหรับนักเรียนห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบรบือวิทยาคาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นางสาววิลาสินี เวียงอินทร์. (2561). การส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยใช้เทคนิค LT ร่วมกับสื่อสังคม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา
คอมพิวเตอร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นางสาวเกวลี ผังดี, นางสาวพิมพ์รดา ครองยุติ. (2556). ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ใน หลักสูตร
ของภาควิชาสถิติคณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น: ขอนแก่น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พิรพงศ์ เพชรกันหา. (2560). การส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มสืบสวน ร่วมกับ
Google Classroom สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ภัทรนันท์ เมฆวิสัย, พระครูวิรุฬห์สุดคุณ, ผศ. ดร., พระครูวิรุฬห์สุดคุณ, ผศ. ดร.. (2566). แนวทางการใช้สื่อดิจิทัล
สำหรับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี.
วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2566.

วินิจ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรีดา โทนแก้ว. (2545). ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานใน
การอบรมหลักสูตรต่างๆ ของกระทรวงสาธารณสุข. ยะลา: วิทยาลัยการสาธารณสุขจังหวัดยะลา.

ศรีกระจำจ คำสมาน. (2546). การสอนแบบหน่วยและหน่วยการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย : บัณฑิตวิทยาลัย.

ศุภิสรา โททอง. (2547). การเปรียบเทียบผลการเรียนระหว่างการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) กับการสอนตาม
คู่มือของ สสวท. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การวัดความยาวในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศยามน อินสะอาด. (2557). เกมและสถานการณ์จำลองเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: ต้นแบบการเรียนรู้ ทางด้าน
หลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช,

สุชา จันทน์เอม. (2521). จิตวิทยาในห้องเรียน. กรุงเทพฯ: พิระพัธนา.

สมถวิล วิจิตรวรรณ. (2552). การประเมินทางการศึกษา ใน เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 5.นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ:สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการนิเทศการสอน

โรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำนวนวย สังกัดกองการศึกษา

เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

Development of Learner-Centered Instructional Management through
Supervision of Teaching at Ban Pa Puey Thep Aumnoon School, under the
Education Department of Nonsomboon Municipality
Kheusan Kwang District, Khon Kaen Province

สุนทร สมลือแสน

Sunthorn Somluesaen

โรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำนวนวย กองการศึกษา

เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

Banpapouytepumnouy Municipality School

Education Department, Nonsomboon Municipality,

Kheusan Kwang District, Khon Kaen Province

Corresponding Author Email: somluesaen@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการนิเทศการสอนของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำนวนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อประเมินผลการใช้กระบวนการนิเทศการสอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำนวนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำนวนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 8 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมี 3 ชนิด ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้พรรณนาวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูลใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า และนำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนา ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1) ภายหลังจากได้รับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศการสอน จำนวน 2 วงรอบ ปรากฏว่า ครูมีความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้น และมีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ซึ่งผลการดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปื่อยเทพอำนวย ได้ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและความมุ่งมั่นของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีจุดอ่อนที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมและต่อเนื่อง คือ ด้านการเตรียมการสอนเกี่ยวกับการจัดเตรียมสื่อ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถ ในการผลิตสื่อ ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปื่อยเทพอำนวย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ผลการประเมินการใช้กระบวนการนิเทศการสอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า การใช้กระบวนการนิเทศการสอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวมอยู่ในระดับดีขึ้น ทุกคน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, การนิเทศการสอน

Abstract

This study had two main objectives: 1) to develop learner-centered instructional management through instructional supervision among teachers at Ban Pa Puey Thap Amnuay School, under the Education Division of Non Sombun Subdistrict Municipality, Kao Suan Kwang District, Khon Kaen Province. 2) to evaluate the effectiveness of using an instructional supervision process to develop learner-centered teaching practices among teachers at Ban Pa Puey Thap Amnuay School. The target group for this research consisted of 8 teachers from Ban Pa Puey Thap Amnuay School during the academic year 2022 (B.E. 2565). The participants were selected through purposive sampling. Data were collected using three instruments: tests, interviews, and evaluation forms. Qualitative data were analyzed through descriptive analysis, with data credibility established using a triangulation technique, and presented in narrative form. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation. The findings revealed that:

1) After undergoing development activities involving practical training workshops and instructional supervision implemented over two cycles, teachers demonstrated increased knowledge, understanding, and competence in implementing learner-centered instruction. Their confidence in organizing teaching and learning activities also improved significantly. The development process positively influenced changes in teachers' knowledge, understanding, skills, and commitment toward designing student-centered learning activities. However, one area identified as needing further continuous improvement was lesson preparation, particularly in the

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

development and use of instructional media. Ongoing support and professional development are required to enhance teachers' ability to create effective teaching materials alongside their classroom instruction, which will ultimately improve the quality and effectiveness of student learning at Ban Pa Puey Thap Amnuay School.

2) The evaluation of the instructional supervision process indicated that its implementation effectively enhanced teachers' knowledge, understanding, and overall competence in learner-centered teaching. All participating teachers showed improvement, with performance reaching a "good" level or higher.

Keywords: Learner-Centered Instructional Management, Supervision of Teaching

1. บทนำ

การศึกษาช่วยให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีความสำคัญยิ่ง เป็นปัจจัยที่สำคัญในการ นำพาความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยึดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรเป็นหลัก โดยกำหนดคุณภาพผู้เรียนเป็น 6 ส่วน คือ มีสุขภาพที่ดีและสุนทรียภาพ มีคุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยมที่พึงประสงค์ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่าง ต่อเนื่อง มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุสมผล มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2554)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาให้คนไทยเป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่21และสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทวิถีชีวิตของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อบ่มเพาะให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดัก ประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง โดยขับเคลื่อนภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานหลักสูตรการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การยกระดับคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมรองรับความต้องการของตลาดงานและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ ประเทศ การพัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาคุณภาพของคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาระบบบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของทุกภาคส่วน และการพัฒนาระบบการเงินเพื่อการศึกษา

ในสภาพการณ์การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา ยังพบปัญหาที่เกิดมาจากปัจจัยด้านสมรรถนะเกือบทุกด้าน ซึ่งมีทั้งที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเองและครู ด้านผู้เรียน ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาที่พบ สำหรับผู้เรียนที่เห็นได้เด่นชัดที่สุด คือ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสังเกตได้จากผู้เรียนยังขาดการสร้างความรู้ด้วยตนเองและคิดวิเคราะห์ไม่เป็น ไม่สามารถสื่อสารหรือแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ ดังนั้นจึงมีการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนระดับมัธยม การพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ของครูนั้นอาจทำได้หลายวิธี แต่วิธีหนึ่งที่น่าจะส่งผลโดยตรงทำให้ครูสามารถปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ กระบวนการนิเทศการสอน ดังที่ วัชร เล่าเรียนดี (2550) กล่าวว่า การนิเทศการสอนเป็นกระบวนการหนึ่ง ของการจัดการศึกษาที่มุ่งปรับปรุงกระบวนการสอน กระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน และส่งเสริม พัฒนาความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลโดยตรงต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการพัฒนาพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน ต้องอาศัยวิธีการหลากหลายวิธี และวิธีการหนึ่ง ที่จะช่วยเหลือครูให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเอง พัฒนางานการจัดการเรียนการสอน ในวิชาชีพของตนเองได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน คือ การนิเทศการสอน ซึ่งอาจเป็นวิธีการนิเทศรายบุคคล หรือวิธีการนิเทศรายกลุ่มที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครูโดยใช้เทคนิควิธีการนิเทศที่หลากหลาย เน้นความร่วมมือกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ซึ่งตรงกับแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการสอนของ กรมวิชาการ (2539) ที่กล่าวสอดคล้องกันว่า การนิเทศการสอน เป็นกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่าง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน และในการพัฒนา ครูให้สามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรจะต้องอาศัยการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กระบวนการสำคัญที่ควบคู่ไปกับการบริหาร คือการนิเทศการสอน โดยต้องเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารโรงเรียนในบทบาททั้งผู้บริหารและผู้นิเทศจะต้องทราบแนวทาง หลักการ เทคนิค และวิธีการนิเทศ การติดตามงานโดยต้องทำความเข้าใจในเรื่องการนิเทศและการจัดการเรียน การสอนให้ถ่องแท้ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะเป็นผู้นิเทศ จะต้อง วางแผนวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ปัญหาพร้อมกับเพื่อนครู ช่วยครูพัฒนาการเรียนการสอน หาข้อบกพร่องในการดำเนินงาน ช่วยครูในการประเมินผลการเรียน รวมทั้งเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ส่งเสริมให้ครูทุกคนยอมรับซึ่งกันและกัน และสามารถนิเทศกันเองได้

แม้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนจะมีความสำคัญ และจำเป็นต่อการพัฒนาวิชาชีพครู และการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน แต่ครูก็ยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ใช้วิธีการสอนแบบเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ด้วยวิธีการบรรยาย อธิบาย ครูขาดเทคนิควิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ครูไม่เห็นความสำคัญในการเตรียมการสอนโดยส่วนใหญ่จะใช้เวลาเตรียมการสอนเพียงเล็กน้อย ครูไม่ใช้สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ มักนิยมใช้แต่หนังสือเรียนเพียงอย่างเดียว และครูส่วนใหญ่ ไม่พยายามที่จะศึกษา ค้นคว้าถึงเทคนิค วิธีการสอนที่ดี ที่ครูใช้แล้วประสบความสำเร็จหรือที่มีนักการศึกษาและ ผลงานวิจัยนำเสนอไว้ สอดคล้องกับผลจากการประเมินคุณภาพ ภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสองในปีงบประมาณ 2546-2550 รวม 15,601 แห่ง พบว่ามาตรฐานด้านครู ที่สถานศึกษาส่วนใหญ่มีผลการประเมินยังไม่ได้มาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 9 เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ครูส่วนใหญ่ยัง ไม่ได้จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2553) และเมื่อศึกษาในรายละเอียดถึงวิธีการสอนของครูพบว่าครูส่วนใหญ่ ยังจัดการเรียนการสอน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แบบเดิมที่เน้นการบรรยายและการท่องจำ ครูไม่ใฝ่รู้ไม่รักการอ่านหนังสือ ยังถนัดกับการใช้การบรรยายตามตำราและยังใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่สนใจรับฟังคำแนะนำ ของผู้อื่น ดังนั้นสถานศึกษาควรจะต้องปรับปรุงที่การจัดการเรียนรู้ของครู โดยสถานศึกษาจะต้องมี วิธีการจัดการที่ถูกต้อง เหมาะสม ในการช่วยเหลือแนะนำให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการจัดการที่ดีจะเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร ในการพัฒนาครู ควรเน้นการใช้โรงเรียนเป็นฐาน ให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2552)

โรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำนวย เป็นโรงเรียนในสังกัด กองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น จัดการศึกษาในระดับปฐมวัย และระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2565 มีจำนวนนักเรียน 79 คน ครู จำนวน 8 คน ซึ่งจากการสังเกตและสัมภาษณ์ครูทุกคน พบว่า ด้านการจัดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร และมีสภาพปัญหา คือ ครูก็ยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ครูจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง นักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้เด็กฝ่ายเดียว ครูไม่เห็นความสำคัญในการเตรียมการสอน โดยส่วนใหญ่จะใช้เวลาเตรียมการสอนเพียงเล็กน้อย ครูไม่ใช้สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ มักนิยมใช้แต่หนังสือเรียนอย่างเดียว และครูส่วนใหญ่ ไม่พยายามที่จะศึกษา ค้นคว้าถึงเทคนิควิธีการสอนที่ดี จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ การสอนส่วนใหญ่ทำเพื่อให้มีผลงานตามนโยบายและเงื่อนไขทางวิชาชีพ ไม่ได้ทำเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างแท้จริง และครูยังขาดทักษะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาที่กล่าวมา

จากสภาพปัญหาและสาเหตุของการจัดการเรียนรู้ของครู น่าจะต้องมีการพัฒนาให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในสาระความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุม สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างถูกต้อง มีคุณภาพ เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้นั้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งคงต้องใช้วิธีการที่เป็นระบบที่เชื่อว่าจะได้ผลดีกว่าที่เคยใช้ในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการที่จะใช้แก้ปัญหานี้ได้ คือ การนิเทศการศึกษา หรือการนิเทศการสอน และการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสบผลสำเร็จและช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (จรรยาพร ลำไย, 2547)

ผู้วิจัย ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา เห็นว่า กระบวนการที่มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งที่จะทำให้คุณภาพการจัดการศึกษามีความเป็นมาตรฐานทางวิชาชีพในการส่งเสริมให้นักเรียนคุณภาพที่ดีทุกด้านนั้น จะต้องจัดให้มีการนิเทศการสอนของครู เพื่อให้ครูมีการจัดการเรียนรู้ของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงสนใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครู ในโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพอำนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้กระบวนการนิเทศการสอน และการประยุกต์ใช้หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ครูนำความรู้ความสามารถที่ได้จากการพัฒนา ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และนำข้อค้นพบจากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปใช้พัฒนาบุคลากรในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการนิเทศการสอนของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเป้อยะเทพอานวย สังกัด กองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อประเมินผลการใช้กระบวนการนิเทศการสอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเป้อยะเทพอานวย สังกัด กองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ได้แก่ ครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเป้อยะเทพอานวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ จังหวัดขอนแก่น ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 8 คน จำแนกเป็น ครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล จำนวน 2 คน ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 คน ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 1 คน ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 คน ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 คน ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 คน และครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 แบบทดสอบ มีจำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้ชุดเดียวกัน แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน

3.2.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวน 15 ข้อ
- 2) แบบสัมภาษณ์การนิเทศการสอน รอบที่ 1 แบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวน 15 ข้อ
- 3) แบบสัมภาษณ์การนิเทศการสอน รอบที่ 2 แบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวน 15 ข้อ

3.2.3 แบบประเมิน จำนวน 1 ฉบับ ได้แก่ แบบประเมินการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 19 ข้อ

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) แบบทดสอบ ใช้ทดสอบกลุ่มเป้าหมายก่อนการอบรมและหลังการอบรม
- 2) แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย หลังอบรม และสัมภาษณ์หลังการนิเทศการสอน
- 3) แบบประเมิน ใช้ประเมินกลุ่มเป้าหมายหลังจากได้รับการพัฒนา

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3.5.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำนวณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

3.5.2 ประมวลผลและสรุปผลการวิจัยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการนิเทศการสอนของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเป้อยู่เทพอำนวยการ สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

4.1.1) การสะท้อนผลหลังนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 1

หลังการนิเทศการสอน ในวงรอบที่1 ผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศ (ผู้เชี่ยวชาญ) และผู้วิจัย ได้ประชุมสะท้อนผลการนิเทศการสอน สรุปได้ดังนี้ 1. ด้านการเตรียมการสอน ของกลุ่มเป้าหมาย หลังจากการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถ ชัดเจนในเรื่อง การเตรียมแผน และการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์เนื้อหาและการกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดเตรียมเครื่องมือการประเมินผล ยังไม่ชัดเจนในเรื่อง การจัดเตรียมสื่อ วัสดุ การจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนกลุ่มเป้าหมาย ยังมีความต้องการที่จะพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป 2. ด้านการสอน ของกลุ่มเป้าหมาย หลังจากการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถ ชัดเจนในเรื่อง การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การกระตุ้นหรือการใช้คำถามให้ผู้เรียนสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียน การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม การร่วมกันสรุปบทเรียน ยังไม่ชัดเจนในเรื่อง การจัดกิจกรรมตามแผน การดูแลผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนกลุ่มเป้าหมายยังมีความต้องการที่จะพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป 3. ด้านการประเมินผล ของกลุ่มเป้าหมาย หลังจากการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถ ชัดเจนในเรื่อง การประเมินผลผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ การประเมินกระบวนการทำงานของผู้เรียน การประเมินผลงานของผู้เรียน การประเมินความคิด ทักษะ และการแสดงออกของผู้เรียน การประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง ยังไม่ชัดเจนในเรื่อง เครื่องมือวัดและประเมินผล ในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนกลุ่มเป้าหมายยังมีความต้องการที่จะพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป

สรุปผลการพัฒนาหลังการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 1 พบว่า การนิเทศการสอนในวงรอบที่ 1 ช่วยให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้น มีความชัดเจน และบรรลุเป้าหมายในเรื่อง การเตรียมแผน และการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์เนื้อหาและการกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดเตรียมเครื่องมือการประเมินผล การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การกระตุ้นหรือการใช้คำถามให้ผู้เรียนสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม การให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียน การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม การร่วมกันสรุปบทเรียน การประเมินผลผู้เรียน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ การประเมินกระบวนการทำงานของผู้เรียน การประเมินผลงานของผู้เรียน การประเมินความคิด ทักษะ และการแสดงออกของผู้เรียน การประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง ยังไม่ชัดเจน และยังไม่บรรลุเป้าหมายในเรื่อง การจัดกิจกรรมตามแผนหรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม การดูแลผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การจัดเตรียมสื่อ วัสดุ การจัดเตรียมห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือวัดและประเมินผล

4.1.2 ผลการดำเนินการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 2

จากข้อค้นพบในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปือยเทพ อำนวย ในวงรอบที่ 1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันมีความเห็นว่า หลังจากที่ได้ดำเนินการนิเทศการสอนในวงรอบที่ 1 แล้ว กลุ่มเป้าหมาย มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้น แต่สิ่งที่ยังเป็นปัญหาคือ ผู้ร่วมศึกษายังขาดความชัดเจนในเรื่อง การจัดเตรียมสื่อ วัสดุ การจัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมตามแผนหรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม การดูแลผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เครื่องมือวัดและประเมินผล ผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายมีความเห็นร่วมกันว่า จะต้องดำเนินการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 2 เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญประเด็นที่ยังเป็นปัญหาในวงรอบที่ 1

1) ผลการสัมภาษณ์หลังการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 2

ผลการสัมภาษณ์หลังการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 2 สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านเตรียมการสอนได้ชัดเจนขึ้นในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม
2. ด้านการสอน กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการสอนได้ชัดเจนขึ้นในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม
3. ด้านการประเมินผล กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการประเมินผลได้ชัดเจนขึ้นในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม

2) การสะท้อนผลหลังนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 2

หลังการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 2 ผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศ (ผู้เชี่ยวชาญ) และผู้วิจัย ได้ประชุมสะท้อนผลการนิเทศการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการสอน กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านเตรียมการสอนได้ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม
2. ด้านการสอน กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการสอนได้ชัดเจนขึ้นในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม
3. ด้านการประเมินผล กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการประเมินผลได้ชัดเจนขึ้นในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นกว่าเดิม

สรุปผลการพัฒนาหลังการนิเทศการสอน ในวงรอบที่ 2

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การนิเทศการสอนในวงรอบที่ 2 มีเป้าหมายเพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ถูกต้องตามขั้นตอนที่กำหนด สรุปได้ดังนี้

การนิเทศการสอนในวงรอบที่ 2 ช่วยให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้น มีความชัดเจนขึ้น และบรรลุเป้าหมายในทุกเรื่อง ยกเว้นในเรื่องของการจัดเตรียมสื่อ วัสดุ เนื่องจากสื่อการเรียนการสอนยังไม่มีที่เหมาะสม และจะต้องมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับนักเรียนในชั้นเรียน

ผลการทำแบบทดสอบก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ และหลังสิ้นสุดการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีผลคะแนนการทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการเพิ่มขึ้น

4.2) ผลการใช้กระบวนการนิเทศการสอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปื่อยเทพอำนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้คะแนนเฉลี่ย 4.56 อยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ ครูผู้สอนชั้นอนุบาล 2 ได้คะแนนเฉลี่ย 4.45 อยู่ในระดับดี ได้คะแนนเฉลี่ย 4.47 อยู่ในระดับดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการนิเทศการสอน โรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปื่อยเทพอำนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้กระบวนการนิเทศ และการประยุกต์หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จนทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ สามารถนำมาอภิปรายผลดังนี้

5.1 การใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกิจกรรมการเข้าร่วมประชุมรับฟังภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจากวิทยากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการให้ความรู้วิธีการ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แก่กลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการร่วมปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ สอดคล้องกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2538) อธิบายว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการฝึกอบรมระหว่างการทำงานที่ดีที่สุดแบบหนึ่ง โดยผู้ที่เข้าอบรมลงมือปฏิบัติการแก้ไขปัญหา หรือศึกษาด้วยกันเป็นกลุ่มย่อย แทนนั่งฟังแต่อย่างเดียว ผลการอบรมเชิงปฏิบัติการจะได้เป็นผลงานหรือคำตอบเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ โดยที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมด้วย และอาจขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและเป็นวิทยากรได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุทิน ฝ่ายนา (2556) อธิบายว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นวิธีในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ มีทักษะ เกิดเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน โดยกลวิธีที่เหมาะสมในการสร้างประสบการณ์จากการฝึกปฏิบัติจริงของผู้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาองค์กร การใช้กลยุทธ์การนิเทศการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการกำกับติดตาม การช่วยเหลือ แนะนำ บริการ ตลอดจนเทคนิควิธีการในการจัดการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เรียนรู้ ส่งผลให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้นอกจากนี้การนิเทศการสอนยังช่วยให้กลุ่มผู้ร่วมการศึกษาค้นคว้าได้มีโอกาสปรับปรุง พัฒนาผลงานของตนเองให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ยุทธศักดิ์ หาดเคลือบ (2564) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การทำงานร่วมกันของผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย และคณะครูภายในโรงเรียนที่พยายามจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครู โรงเรียนสามารถดำเนินการเรียนการสอนไปด้วยดี โดยการให้คำปรึกษาแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้น ติดตาม เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนหรือพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือเป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดแก่เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพวรรณ ถาวรโชติ(2564) การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยการเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ทั้งนี้ เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันในการช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาครูเพื่อให้ครูเกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพและเพื่อสร้างคุณภาพของผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกายสังคม อารมณ์ จิตใจและสติปัญญา ให้เต็มตามวัย และศักยภาพ

5.2 การประเมินผลการใช้กระบวนการนิเทศการสอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปื่อยเทพอำนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น จากการใช้กระบวนการนิเทศการสอนในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการเตรียมการสอน ด้านการสอน และด้านการประเมินผล มากขึ้น และผลการประเมินของครูโดยรวมอยู่ในระดับดีขึ้นไปทุกคน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันทนา สมภักดี (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูโรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบการนิเทศประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) การสร้าง ความสัมพันธ์ 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติ และ 4) ประเมินสู่การพัฒนา ส่วนกระบวนการชุมชน แห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครู ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านวิสัยทัศน์ร่วม 2) ทีมร่วมแรง ร่วมใจ 3) ภาวะผู้นำร่วม 4) การเรียนรู้พัฒนาวิชาชีพ 5) ชุมชนกัลยาณมิตร และ 6) โครงสร้าง สนับสนุนชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพิชน์ เสนารณ (2563) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กในเขตพัฒนาพิเศษชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบของรูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วย หลักการนิเทศ วัตถุประสงค์ของการนิเทศ กระบวนการนิเทศ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จที่ทำการยกร่างรูปแบบขึ้นผ่านผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเป็นไปได้ เหมาะสม และเป็นประโยชน์ การจัดทำคู่มือและตัวชี้วัดความสำเร็จของการนิเทศแบบมีส่วนร่วม นำรูปแบบผ่านผู้ทรงคุณวุฒิโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) และปรับปรุงตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ มีความถูกต้องอยู่ในระดับความเหมาะสมมาก จึงได้การวิจัยการนิเทศแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน คือ 1) ร่วมวางแผน (Planning) 2) ร่วมสร้างความรู้(Education) 3) ร่วมสร้างทีมงาน (Teamwork) 4) ปฏิบัติการนิเทศ (Supervision) 5) ร่วมประเมินผล (Evaluation) และการดำเนินการจัดการนิเทศแบบมีส่วนร่วม 10 กิจกรรม ได้แก่ 1) ประชุมเชิงปฏิบัติการนิเทศแบบมีส่วนร่วม (Workshop) 2) ระดมความรู้เกี่ยว

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การนิเทศ (Concert) 3) จัดทำร่างคู่มือและตัวชี้วัดความสำเร็จ (Manual and Indicator) 4) ประสานความสัมพันธ์กับผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเลิศ (Interview) 5) ร่วมทีมศึกษานิเทศก์และผู้บริหารสังเคราะห์แผนและตัวชี้วัดการนิเทศ (Meeting) 6) สร้างความสัมพันธ์อันดี (Relationship) 7) ให้ความรู้ก่อนการนิเทศ (Informing) 8) สังเกตชั้นเรียน (Observation) 9) เสริมกำลังใจ (Reinforcing) 10) สรุปผลการดำเนินงาน (Performance)

6. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้การนิเทศการสอนของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเปื่อยเทพอำนวย สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผลการวิจัยใน 2 วงรอบ ได้ให้องค์ความรู้ที่สำคัญดังนี้

1. ความก้าวหน้าในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหลังการนิเทศการสอน ความรู้ความเข้าใจและความสามารถของครูเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน การนิเทศการสอนช่วยให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในประเด็นที่เคยเป็นจุดอ่อนในวงรอบแรก ครอบคลุมหลายมิติของการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครอบคลุมทั้ง 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการเตรียมการสอน ครูมีความเข้าใจและสามารถเตรียมแผนการสอน ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์เนื้อหา กำหนดวัตถุประสงค์ และเตรียมเครื่องมือประเมินผลได้ชัดเจนขึ้น ด้านการสอน ครูมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กระตุ้นหรือใช้คำถามให้ผู้เรียนสนใจ ให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วม สังเกตและบันทึกพฤติกรรม เสริมแรงผู้เรียน และร่วมกันสรุปบทเรียนได้ดีขึ้น ด้านการประเมินผล ครูมีความรู้ความเข้าใจและสามารถประเมินผลผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผน ประเมินกระบวนการทำงาน ประเมินผลงาน ประเมินความคิด ทักษะและการแสดงออก และประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงได้ชัดเจนขึ้น

2. จุดที่ยังคงเป็นความท้าทายและต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม คือ การจัดเตรียมสื่อ วัสดุ และแหล่งเรียนรู้ แม้จะมีการพัฒนาในภาพรวม แต่การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนยังคงเป็นจุดที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสื่อที่ใช้ยังไม่เหมาะสม และจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับนักเรียนในชั้นเรียนมากขึ้น การจัดกิจกรรมตามแผนและการดูแลผู้เรียน: การจัดกิจกรรมตามแผนหรือการปรับแผนให้เหมาะสม รวมถึงการดูแลผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกิจกรรม ยังเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากวงรอบแรก

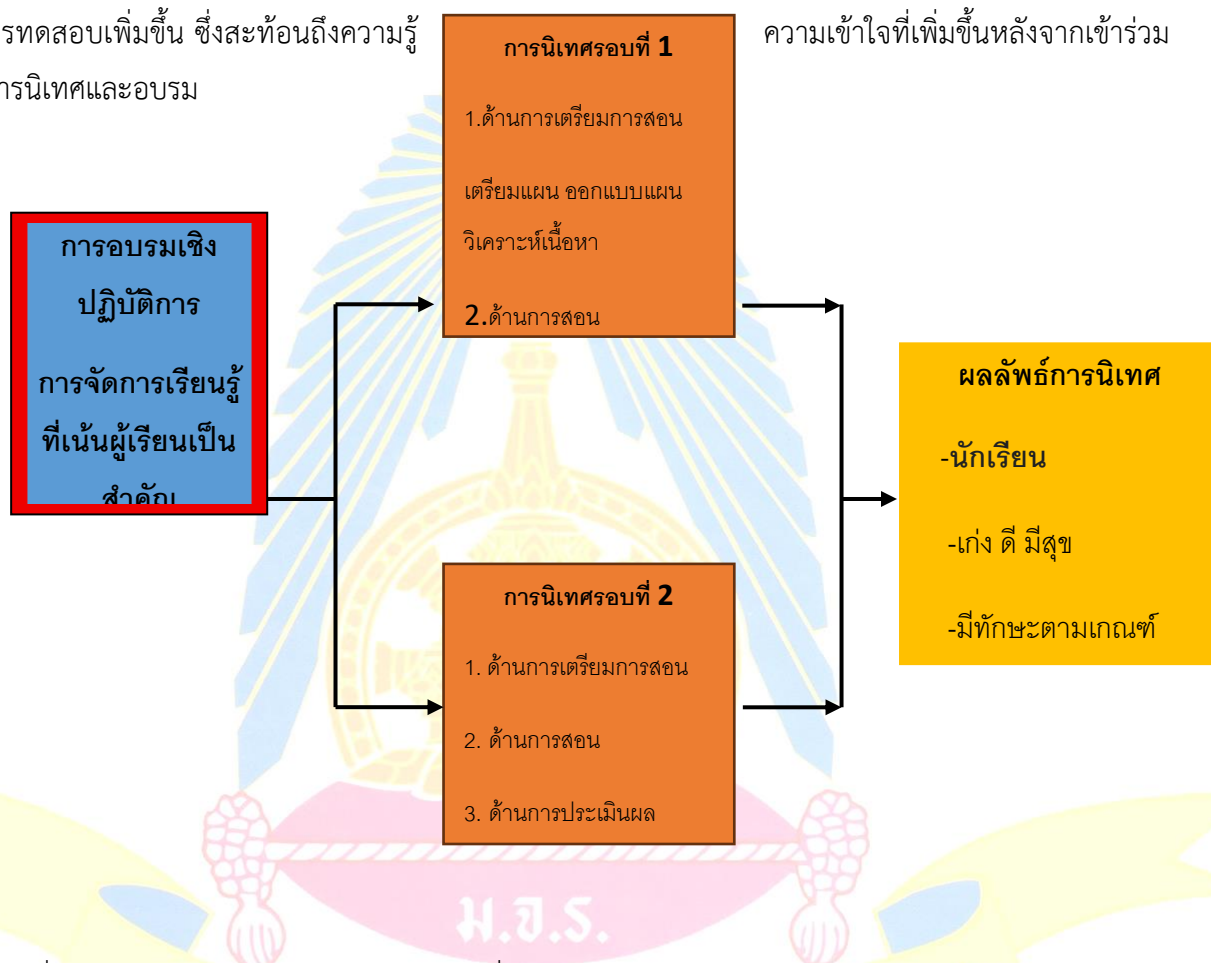
3. ประสิทธิภาพของกระบวนการนิเทศการสอน คือ การนิเทศการสอนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากระบวนการนิเทศการสอนทั้ง 2 วงรอบ พิสูจน์ให้เห็นว่าสามารถช่วยให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพิ่มขึ้น และบรรลุเป้าหมายในหลายๆ ด้าน การสะท้อนผลและปรับปรุงเป็นสิ่งสำคัญ การประชุมสะท้อนผลหลังการนิเทศในแต่ละวงรอบมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้ทราบถึงจุดที่พัฒนาได้ดีแล้ว และจุดที่ยังต้องปรับปรุง ซึ่งนำไปสู่การวางแผนการนิเทศในวงรอบต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะแผนเผชิญจากการใช้กระบวนการนิเทศการสอนอยู่ในระดับดี: ผลการใช้กระบวนการนิเทศการสอน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูโรงเรียนเทศบาลบ้านป่าเป้อยู่เทพอำนวย แสดงให้เห็นว่าโดยรวมแล้วอยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด

4. การเปลี่ยนแปลงด้านคะแนนทดสอบ คะแนนทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการเพิ่มขึ้น การทำแบบทดสอบก่อนและหลังสิ้นสุดการอบรมเชิงปฏิบัติการแสดงให้เห็นว่า ครูมีผลคะแนนการทดสอบเพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงความรู้กระบวนการนิเทศและอบรม

ภาพที่ 1 แสดงผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้การนิเทศการสอนของครู

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

1) ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการพัฒนาครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ขั้นตอนทำอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและเป็นวงจรไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่าย ดังนั้น การพัฒนาครู ควรมีการวางแผนที่รอบคอบและมีกระบวนการที่ต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหา การวางแผน การสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกต และการสะท้อนผล เพื่อให้ครูมีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2) ควรส่งเสริมให้ครูดำเนินการจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ควบคู่ไปกับ การวิจัย
ในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น มีความน่าเชื่อถือและสามารถ
นำไปใช้แก้ปัญหาในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการนำรูปแบบหรือกระบวนการไปใช้ศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาครูในเรื่องอื่นๆ
ต่อไป
- 2) ควรเพิ่มเวลาในการพัฒนาครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มากขึ้นและควรเพิ่ม
เวลาในการสะท้อนผลการสอนให้มากขึ้น
- 3) ควรนำเสนอรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ในการส่งเสริมและพัฒนาครูในการจัดการ
เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ที่เน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2539). ครูกับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว.
- จรรยาพร ลำไย. (2547). การนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและการนิเทศโดยผู้บริหาร เพื่อพัฒนาสมรรถภาพ
การทำวิจัยในชั้นเรียนของครูประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิพวรรณ ถาวรโชติ (2564) รูปแบบการนิเทศด้วยเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์. กศ.ด. : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิพิพจน์ เสนารณ. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของ
สถานศึกษานานาชาติในเขตพัฒนาพิเศษชายแดน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์. ศษ.ด. : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บึงกาฬ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยุทธศักดิ์ หาดเคลือบ. (2564). ยุทธศักดิ์ หาดเคลือบ. (2564). รูปแบบการนิเทศภายในของสถานศึกษานานาชาติ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์. ค.ม. อุดรธานี : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุดรธานี.
- รุ่ง แก้วแดง. (2538). การบวนการบริหารการศึกษา. —เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมผู้บริหาร. สถานศึกษา
ระดับประถมศึกษาหน่วยที่ 1- 4 . กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2550). การนิเทศการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 3 . นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันทนา สมภักดี. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพครูโรงเรียนในเขต
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์. การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2554). สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2554). แนวทางการประเมินคุณภาพตาม
มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูป
การศึกษาในทศวรรษที่สอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ฉบับสรุป.
กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

สุทิน ฝ่ายนา. (2556). การพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน
โรงเรียนพินายวิทยา อำเภอฟินาย จังหวัดนครราชสีมา. การศึกษาคำว่าอิสระ. กศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การบริหารงานวิชาการตามหลักทศุติยาปาปณิกสูตรของผู้บริหาร

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

The Academic Management According to the Dutiya Papanika Sutta

Principles by Administrators of Phrapariyattidhamma Schools

General Education Division

พระมหาบรรจง ตีสระโน พระปลัดฮอนด้า วาตสัทโท ยิงสรค์ หาพา

Phramahabanjong tisarano PhraPaladHonda Vatasattdho Yingsan Hapha

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, khonkaen Campas

Corresponding Author E-mail: honda608@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง "การบริหารงานวิชาการตามหลักทศุติยาปาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา" นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพุทธนวัตกรรมคือหลักทศุติยาปาปณิกสูตรที่มาพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติให้มีคุณภาพ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพเนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทยจะมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่มีจุดมุ่งหมายให้การจัดการศึกษาของชาติต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีศักยภาพในการประกอบอาชีพให้ประสบผลสำเร็จส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของประเทศ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะต้องจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ส่งเสริมศักยภาพและความเป็นเลิศให้เกิดขึ้นกับสถานศึกษาและผู้เรียนก็คือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมีวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาคือ ผู้เรียนมีความรู้และสมรรถนะที่จำเป็น มีความสุขและมีเป้าหมายได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพเพื่อพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพและมีพันธกิจที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการศึกษา คือ ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร และมีทักษะที่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

จำเป็นอย่างยิ่งในอนาคตในศตวรรษที่ 21 มีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการของหน่วยงานในสังกัดให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเหมาะสมกับบริบท และอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ คือ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับความเป็นเลิศทางวิชาการ ต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงาน มีความชำนาญในงาน เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องเกี่ยวเนื่องกันก็คือหลักทศุติยาปาปณิกสูตร โดยหลักทศุติยาปาปณิกสูตรเป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เป็นเหมือนกับกุญแจสำคัญที่ใช้ไขประตูไปสู่ความสำเร็จ เป็นแผนที่สำคัญที่จะชี้ให้เห็นเส้นทางสู่ความสำเร็จ โดยหลักธรรมนี้จะประกอบด้วยองค์ 3 ประการคือ 1) จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 2) วิธูโร จัดการธุระได้ดี เป็นผู้ชำนาญในงาน 3) นิสสยสัมปันโน พึงพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ด้วยเหตุนี้ในการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีทักษะการบริหารมากด้วยประสบการณ์ เข้ากับบุคคลชุมชน สังคมบ้านเมืองหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้นำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ก็ย่อมจะส่งผลให้การบริหารงานวิชาการเกิดความเป็นเลิศมีคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ การบริหาร งานวิชาการ ปาปณิกสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

Academic Administration According to the Principles of the "Dutiya Papanika Sutta" by Administrators of General Education Departments in Buddhist Scripture Schools (Phrapariyattidhamma Schools) This article aims to explore a Buddhist innovation-the principles of the Dutiya Papanika Sutta-for enhancing the quality of academic administration in Buddhist Scripture Schools (Phrapariyattidhamma Schools). Education is a vital tool for shaping individuals, building society, and developing the nation. It is a key mechanism in producing a quality workforce, as education plays a crucial role in providing national advantage in global competition and adapting to the ever-changing socio-economic landscape. The National Strategy for Human Resource Development and Capacity Building aims to develop individuals in all dimensions and stages of life to become good, capable, and quality people. This must be physically, mentally, and intellectually prepared, well-rounded in development, and healthy at every stage of life. They should have a sense of public responsibility and care for others and society (Office of the Secretariat of the National Strategy Committee, Office of the National Economic and Social Development Council, 2018). This aligns with the National Education Act B.E. 2542 (1999), and its amendment (Second Edition) B.E. 2545 (2002), which aims for the national education system to foster Thai people into becoming fully developed human beings—physically, mentally, intellectually, morally, and ethically-while being able to live happily with others. Therefore,

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

education is a crucial tool for human resource development, preparing individuals for successful careers and contributing to national stability and prosperity. The key agency responsible for basic education management, aimed at achieving efficiency and excellence in both institutions and learners, is the Office of the Basic Education Commission (OBEC), under the Ministry of Education. OBEC's vision for education management includes enabling learners to gain essential knowledge and competencies, experience happiness, and pursue meaningful life goals. It emphasizes quality development to help learners reach their full potential. OBEC's mission related to education management includes promoting excellence in student learning outcomes by enhancing competencies according to individual potential, increasing competitiveness, and ensuring learners develop according to the curriculum while gaining necessary 21st-century skills. It also aims to enhance the administrative efficiency of its affiliated units in a contextually appropriate manner. One critical factor is the school administrator, who must prioritize academic excellence, possess a visionary outlook, be skilled in management, and have strong interpersonal relationships. The Dutiya Papanika Sutta offers guiding principles that align with and support the pursuit of academic excellence. These principles act as a spiritual and practical compass for successful leadership. They include: 1. Cakkhumā – Having foresight and a broad vision (being visionary), 2. Vidhuro – Being capable of handling responsibilities skillfully (being proficient in one's duties), 3. Nissayasampanno – Having good relationships and being able to rely on others (being interpersonally adept). Thus, for school administrators to effectively lead their institutions toward academic excellence, they must possess vision, administrative experience, and the ability to engage harmoniously with their community, society, and subordinates. By applying the principles of the Dutiya Papanika Sutta, administrators of the General Education Departments in Buddhist Scripture Schools can significantly enhance the quality and success of academic management in their institutions.

Keywords: Academic ,Management, Papanika Sutta, Phrapariyattidhamma School

บทนำ

งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถาบันการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานในมหาวิทยาลัย สถานศึกษาชั้นสูงอื่นๆ หรือการบริหารงานในโรงเรียนก็ตามเราอาจกล่าวได้ว่า มาตรฐานและคุณภาพของสถาบันการศึกษาทุกระดับที่กล่าวมานั้น อาจพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการเป็นประการสำคัญ ผลงานด้านวิชาการจะเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงมาตรฐานและคุณภาพของสถาบันการศึกษานั้นๆ ว่ามีอยู่มากหรือน้อย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เพียงใด งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งขึ้นอยู่กับบทบาทและความรับผิดชอบของผู้บริหารว่าจะให้ความสำคัญและทุ่มเทสติปัญญากำลังกาย กำลังใจ เพื่อการบริหารงานวิชาการมากน้อยแค่ไหน นอกจากนี้ ในการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารยังจะต้องขอความร่วมมือและความช่วยเหลือจากบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายและนักเรียนทุกคน และหากบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนให้ความร่วมมือ มีความตั้งใจจริงในหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ และความรับผิดชอบอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วนั้นย่อมจะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะทำให้งานวิชาการของสถานศึกษาพัฒนาต่อไปให้มีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐานและมีคุณภาพตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการบริหารด้านอื่นๆนั้น แม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่ก็เป็นเพียงส่วนส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการบริหาร จะต้องสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรการบริหารวิชาการเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้งานวิชาการเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารจะต้องรู้จักการจัดการงานวิชาการโดยมีการจัดสายบริหารและวางแผนเสนออย่างมีระบบและแน่นอน โดยมีนโยบายมีการนิเทศปฏิบัติรายงาน ติดตามและประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญต่อการดำเนินนโยบายทางการศึกษา หากผู้บริหารมีความรู้ความสามารถ ดำเนินงานทางการศึกษาย่อมประสบความสำเร็จ และมีคุณภาพตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ พบว่า การบริหารวิชาการ โดยเฉพาะปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียนซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารจึงจำเป็นต้องอาศัยความสามารถ คุณธรรม คุณลักษณะที่ดี และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร จึงจะทำให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพ และคุณภาพตามที่คาดหวังไว้

ปัจจุบันการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้เจริญก้าวหน้าตามลำดับมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2565 มีโรงเรียน 408 โรงเรียน มีครูสอนจำนวน 2,195 รูป/คน มีนักเรียนจำนวน 3,4208 รูป มีโครงสร้างการดำเนินงานคล้ายๆ กับโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ซึ่งมีงานบริหารที่โรงเรียนรับผิดชอบ 4 งาน คือ งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครองนักเรียน และงานบริการ" การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตามสภาพการแบ่งงานในโรงเรียนดังกล่าวในภาพรวมที่ผ่านมาพบว่า ผู้บริหารยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารการศึกษากิจการงานในโรงเรียนยังไม่เป็นระบบ ปัญหาด้านคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ซึ่งขอบข่ายงานวิชาการประกอบด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดผลประเมินผล 4) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา 5) ด้านการนิเทศการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนเรียนพระปริยัติธรรมขับเคลื่อนและเพื่อเป็นการป้องกันหรือแก้ปัญหาต่างๆดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงได้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ามาประยุกต์ใช้ ซึ่งหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการ บริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องเกี่ยวเนื่องกันก็คือหลักทศพิธราชธรรม โดยหลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

หรือหลักปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ เป็นเหมือนกับกุญแจสำคัญที่ใช้ไขประตูไปสู่ความสำเร็จ เป็นแผนที่สำคัญที่จะชี้ให้เห็นเส้นทางสู่ความสำเร็จ โดยหลักธรรมนี้จะประกอบด้วยองค์ 3 ประการคือ 1) จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล เป็นผู้วิสัยทัศน์กว้างไกล 2) วิรูโร จัดการธุระได้ดี เป็นผู้ชำนาญในงาน 3) นิสสยสัมปันโน พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี ด้วยเหตุนี้ในการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีทักษะการบริหารมากด้วยประสบการณ์ เข้ากับบุคคลชุมชน สังคมบ้านเมืองหรือผู้ได้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดีซึ่งหากผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้นำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ก็ย่อมจะส่งผลให้การบริหารงานวิชาการเกิดความเป็นเลิศมีคุณภาพดังนี้

1.ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักพุทธยาปณิกสูตร ผู้บริหารมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1.1 กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจน สอดคล้องกับ ความต้องการบริบทของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ผู้เรียนและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 มีการแต่งตั้งคณะทำงานที่มีประสบการณ์เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

1.3 พัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ตรงตามความต้องการ มีความต่อเนื่อง และทันสมัยอยู่เสมอ

1.4 มีการอบรมพัฒนาครูเพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินและ ปรับปรุงหลักสูตร

1.5 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เทียบเคียงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เทียบเคียงกับมาตรฐานสากล เน้นการพัฒนาสมรรถนะให้เกิดกับผู้เรียน

1.6 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาหลักสูตร

1.7 มีผู้เชี่ยวชาญ หรือศึกษานิเทศก์ ให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธยาปณิกสูตร ผู้บริหารมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

2.1 กำหนดเป้าหมายและวางแผนร่วมกันในการออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนรู้

2.2 การวิเคราะห์ผู้เรียน ความต้องการของผู้เรียน ให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล

2.3 ออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

2.4 เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ใช้เทคนิคการสอนใหม่ ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร

2.5 มีการสอนซ่อมเสริมให้ผู้เรียนเพิ่มเติมเมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจในเนื้อหา

2.6 ให้ครูเข้าอบรมพัฒนาตนเองให้เกิดความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้

2.7 มีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

- 2.8 มีการให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้มาให้ความรู้กับครูเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และให้ผู้เรียนได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2.9 ประกวดแข่งขันทางวิชาการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อยู่เสมอ
- 2.10 มีเครือข่ายด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ด้านการวัดผลประเมินผล ตามหลักทศตียปาปณิกสูตร ผู้บริหารมีแนวทางปฏิบัติดังนี้
- 3.1 ควรแต่งตั้งคณะทำงานในการดำเนินการวัดผล ประเมินผล ที่ชัดเจน
- 3.2 มีการกำหนดนโยบายด้านการวัดผล ประเมินผลร่วมกัน
- 3.3 มีปฏิทินการวัดผลประเมินผลอย่างต่อเนื่องตลอดปี การศึกษา เน้นการวัดผลประเมินผลที่เป็นระบบ
- 3.4 มีการวิเคราะห์ผลการประเมินของผู้เรียน และนำผลการ วิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน วัด และประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- 3.5 มี เครื่องมือวัดผล ประเมินผลที่มีคุณภาพ มีการใช้แอปพลิเคชันช่วยในการวัดผลประเมินผลผู้เรียน
- 3.6 มีการพัฒนาครูด้านวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักสูตร วัดผลประเมินผลโดยบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ตรงตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน
- 3.7 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการวัดผลประเมินผล
- 3.8 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครื่องมือวัดผลประเมินผลผู้เรียน
- 3.9 มีการนำแบบทดสอบในระดับชาติและนานาชาติมาใช้ในการ ประเมินผู้เรียนเพื่อเทียบเคียงมาตรฐาน
4. ด้านการพัฒนาและใช้สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาตามหลักทศตียปาปณิกสูตร ผู้บริหารมีแนวทางปฏิบัติดังนี้
- 4.1 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครู
- 4.2 ครูวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหาสื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเนื้อหา
- 4.3 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาให้พร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4.4 ครูเข้ารับการพัฒนาตนเองในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้
- 4.5 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการใช้สื่อ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู
- 4.6 สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4.7 มีการจัดหาคอมพิวเตอร์ สื่อ มัลติมีเดียที่ทันสมัย สัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อใช้ในการสืบค้น ข้อมูลและหาความรู้ของผู้เรียน
- 4.8 จัดการประกวดแข่งขันกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการแข่งขันและ เรียนรู้ให้มากขึ้น
- 4.9 มีเครือข่ายด้านการพัฒนาและใช้สื่อ
5. ด้านการนิเทศการศึกษาตามหลักทศตียปาปณิกสูตร ผู้บริหารมีแนวทางปฏิบัติดังนี้
- 5.1 กำหนดเป้าหมายการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและของสถานศึกษา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

- 5.2 มีการให้ความรู้กับผู้รับการนิเทศก่อนการนิเทศเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในการนิเทศ
- 5.3 มีคณะกรรมการดำเนินการนิเทศ มีเครื่องมือนิเทศ ปฏิทินและกำหนดการนิเทศ
- 5.4 มีรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน เน้นการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและแบบมีส่วนร่วม
- 5.5 มีผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ หรือศึกษานิเทศก์เข้าร่วมการนิเทศเพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 5.6 มีการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลย้อนกลับในการนิเทศ เพิ่มเติมหลังเสร็จสิ้นการนิเทศ
- 5.7 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการนิเทศร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาการนิเทศให้ดีขึ้น

5.8 เสริมแรงหรือให้รางวัลกับผู้รับการนิเทศเมื่อดำเนินการนิเทศได้บรรลุตาม เป้าหมาย

5.9 มีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการนิเทศให้ดีขึ้นและรายงานผลการนิเทศให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการนิเทศในครั้งต่อไป

5.10 มีเครือข่ายด้านการนิเทศการศึกษา

1. การบริหารงานวิชาการตามหลักทศตียปาปณิกสูตร

การบริหารงานวิชาการตามหลักทศตียปาปณิกสูตรสำหรับผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารต้องกำหนดวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและผู้เรียน ใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน พัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ตรงตามความต้องการ มีความต่อเนื่อง และทันสมัยอยู่เสมอ มีการพัฒนาครูในการพัฒนาหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เทียบเคียงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เทียบเคียงกับมาตรฐานสากล เน้นการพัฒนาสมรรถนะให้เกิดกับผู้เรียน สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายและวางแผนร่วมกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน พัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนที่หลากหลาย ใช้เทคนิคการสอนใหม่ ๆ ให้ครูพัฒนาตนเองให้เกิดความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกวด แข่งขันทางวิชาการเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อยู่เสมอ 3) ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะทำงานในการดำเนินการวัดผล ประเมินผล มีระเบียบการวัดผลประเมินผลของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีปฏิทินการวัดผลประเมินผลอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา มีการวิเคราะห์ผลการประเมินของผู้เรียน และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน วัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ใช้แอปพลิเคชันช่วยในการวัดผลประเมินผลผู้เรียน วัดผลประเมินผลตรงตามศักยภาพของผู้เรียน สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการวัดผลประเมินผล และมีการนำแบบทดสอบในระดับชาติและนานาชาติมาใช้ในการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ประเมินผู้เรียนเพื่อเทียบเคียงมาตรฐาน 4) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ของครู พัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ครูพัฒนาตนเองในการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการจัดหาคอมพิวเตอร์ สื่อมัลติมีเดียที่ทันสมัย สัญญาณอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูลและศึกษาหาความรู้ของผู้เรียน และจัดการประกวดแข่งขันกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการแข่งขันและเรียนรู้ให้มากขึ้น และ 5) ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป้าหมายการนิเทศการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และของสถานศึกษา มีคณะกรรมการดำเนินการนิเทศ มีเครื่องมือนิเทศ ปฏิทินและรูปแบบการนิเทศที่ชัดเจน เน้นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร มีการให้ข้อมูลย้อนกลับในการนิเทศ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการนิเทศร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาการนิเทศ มีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการนิเทศและรายงานผลการนิเทศให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าถ้าจะพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศจะต้องมีการบูรณาการหลักพุทธยาปณิกสูตรเข้าไปในการพัฒนางานวิชาการของสถานศึกษาด้วยจึงจะทำให้การบริหารงานวิชาการก้าวไปสู่ความเป็นเลิศได้การบริหารงานวิชาการต้องเน้นการมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์หลักสูตรออกแบบแผนจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน พัฒนาเครื่องมือวัดผลประเมินผลอยู่เสมอ นิเทศ ติดตาม การจัดการเรียนรู้ของครูเป็นระยะ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพรวมถึงสอดคล้องกับฉัตรนภัส แพทย์สิทธิ์(2566) ที่พบว่าการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียน หัวใจที่นำไปสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษานั้น คือ การบริหารงานวิชาการซึ่งประกอบไปด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลและประเมินผล 4) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี 6) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) การนิเทศการศึกษา 8) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ และ 9) การสร้างเครือข่ายวิชาการ และยังมีความสอดคล้องกับพรพิมล แก้วอ่อน (2564) ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธยาปณิกสูตรของผู้บริหารโรงเรียนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความสามารถในการสร้างทีมงาน (Teamwork) เปิดโอกาสให้บุคลากรได้ร่วมกำหนดเป้าหมาย ร่วมวางแผนงานของโรงเรียน ร่วมกำหนดกฎหรือกติกาการอยู่ร่วมกันผู้บริหารต้องเข้าใจพฤติกรรมของบุคลากรแต่ละคน ซึ่งจะทำให้การมอบหมายงานภาระหน้าที่ได้ตรงกับงานตรงกับความรู้ประสบการณ์(Put the right man on the right job) รวมถึงหากมีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงานใหม่หรือเกิดกระบวนการงานใหม่ ต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานนั้นโดยจัดฝึกอบรมสัมมนา อบรม ฯลฯ ผู้บริหารควรมีทักษะในการสร้างแรงจูงใจ (work motivation) ที่จะทำให้บุคลากรมีแรงผลักดัน มุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน โดยการส่งเสริม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สนับสนุน ให้อุคลากรทำงานโดยที่ไม่รู้สึกว่กำลังถูกบังคับให้ทำ เต็มใจทำโดยไม่ต้องออกคำสั่ง ส่งเสริมสนับสนุนให้ เกิดความรักความสามัคคีในสถานศึกษา และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีให้เกิดในสถานศึกษานั้นด้วย

2. องค์ความรู้ใหม่ (Novelty / Contribution)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรนภัส แพทย์สิทธิ์. (2566). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพชรบูรณ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชุตिकाญจน์ หลวงแสน. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดอุดรธานี. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ทง ทศไกร. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักทศพิธราชธรรม ใน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พรพิมล แก้วอ่อน. (2564). แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามหลักทศพิธราชธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนฟ้าอุดม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 3. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดบุญช่วย โชติวีโส (อัยวงค์). (2566). ภาวะผู้นำทางการศึกษา Educational Leadership.ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.
- พระครูปลัดบุญช่วย โชติวีโส (อัยวงค์). (2565). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 10(3), 1031-1046.
- พระครูวินัยธรรวรุฒิ เดชธมโม (เสียงเหี้ย) และคณะ. (2563). นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม. Journal of Buddhist Education and Research: JBER, 6(2), 370-382.88 Journal of Buddhist Education and Research ISSN: 2586-9434 (Online) Vol.11 No.1 (January-March 2025)
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพัฒนะชัย ชยวฑฺฒโน. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดหนองคาย. วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, 8(2), 1-13.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็งและคณะ. (2567). แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2566. มหาสารคาม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน(พ.ศ. 2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

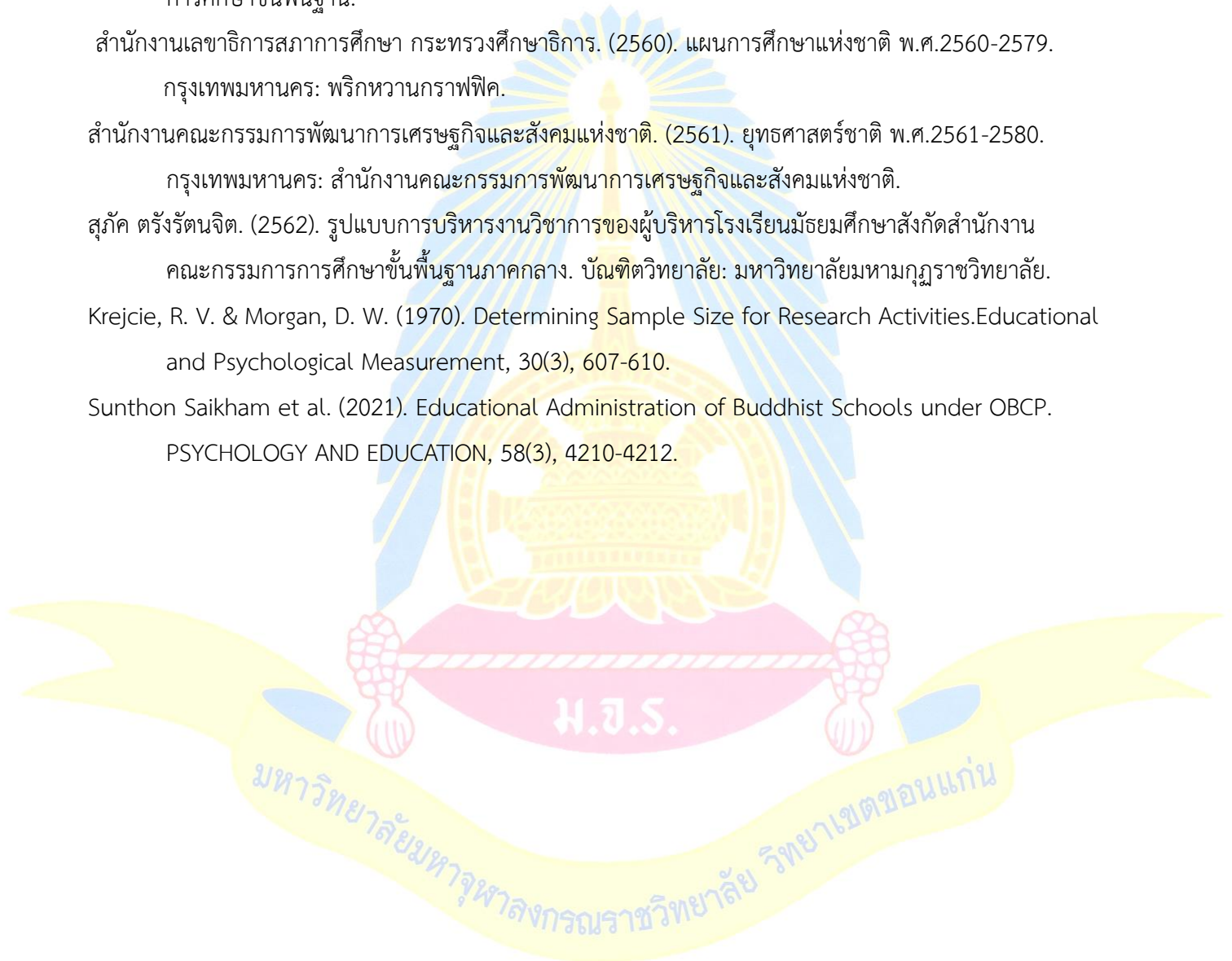
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรินทวาทกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุภัค ตรังรัตนจิต. (2562). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคกลาง. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

Sunthon Saikham et al. (2021). Educational Administration of Buddhist Schools under OBCP. PSYCHOLOGY AND EDUCATION, 58(3), 4210-4212.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อบริหารการศึกษา

The Development of Educational Administrators

Technological Competencies for Effective School Management

เดชศักดิ์ดา ไส้สะอาด พระปลัดฮอนด้า วาทสพโท

Dechsakda saisa-ad phrapaladhonda vattasatdho

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, khonkaen Campus

Corresponding Author E-mail: honda608@gmail.com

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษา การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการศึกษา การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการการศึกษาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของผู้บริหารในหลายด้าน เช่น การจัดการข้อมูล การตัดสินใจที่มีข้อมูลประกอบ การสื่อสารภายในองค์กร การประสานงานระหว่างบุคลากร รวมถึงการพัฒนาและประเมินผลการเรียนการสอนในโรงเรียน การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำได้ผ่านหลายแนวทาง เช่น การจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง การฝึกปฏิบัติจริงในการใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้จากเครือข่ายและการพัฒนาเป็นกลุ่ม รวมถึงการสนับสนุนจากทีมงานเทคโนโลยีภายในโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมสามารถครอบคลุมทักษะต่าง ๆ เช่น การใช้ซอฟต์แวร์การจัดการการศึกษา การใช้แอปพลิเคชันในการประสานงาน การใช้ระบบบริหารงานบุคคล รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการประเมินผลการเรียนการสอน

ผลจากการพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีทำให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงกระบวนการบริหารงานต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การตัดสินใจที่มีข้อมูลประกอบจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดการทรัพยากรการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น และสามารถตอบสนองต่อความท้าทายของการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ทักษะการใช้เทคโนโลยี, ผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารจัดการการศึกษา, เทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

In today's digital era, information and communication technology (ICT) plays a crucial role in all aspects of life, including education management. The development of technological skills for educational administrators is vital for enhancing the quality and efficiency of education management. Using technology in educational administration improves various functions, such as

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

data management, decision-making, internal communication, coordination between staff, and monitoring and assessing teaching and learning processes.

The development of technology skills among educational administrators can be achieved through various methods, such as continuous training, hands-on experience with technological tools, networking, and support from technology teams within schools. Training can cover essential skills such as using educational management software (e.g., Google Classroom or Moodle), communication and collaboration tools (e.g., Zoom, Microsoft Teams), and data management systems.

The result of developing these technological skills enables administrators to streamline their work processes and make data-driven decisions more effectively. It also improves communication among staff and stakeholders, which contributes to better school management and decision-making. As technology becomes increasingly integrated into the educational landscape, the ability of administrators to use digital tools effectively will be crucial for responding to challenges and enhancing educational quality in the digital age.

Keywords: Technology skills, educational administrators, educational management, information and communication technology (ICT)

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกด้านของการดำเนินชีวิต รวมถึงการบริหารจัดการด้านการศึกษา การพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ด้วยเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลที่เป็น ตลอดจนช่วยให้การตัดสินใจต่าง ๆ มีความแม่นยำและรวดเร็ว การใช้เครื่องมือดิจิทัลในระบบการศึกษาช่วยในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การประเมินผลการเรียนการสอน รวมถึงการสื่อสารภายในองค์กรทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงทักษะการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านการศึกษา ตัวอย่างเช่น การใช้แอปพลิเคชันที่สามารถช่วยในการจัดการข้อมูลต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เช่น การจัดการการเรียนการสอน การประเมินผล และการบริหารงานบุคคล รวมถึงการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยในการสื่อสารและประสานงานระหว่างผู้บริหาร ครู และนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Senge, 1990; Fullan, 2001) การพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาจึงไม่เพียงแต่เป็นการฝึกทักษะทางด้านดิจิทัล แต่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวทางการบริหารงานให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจที่ดีขึ้น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การสร้างเครือข่ายการสนับสนุนภายในองค์กร (Leithwood & Jantzi, 2005) จากการศึกษาของ (Harris, 2003) พบว่า ผู้บริหารที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้ทั้งในด้านการจัดการเวลา การสื่อสาร และการตัดสินใจ รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างเป็นระบบและมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อการปรับปรุงการศึกษาในระดับโรงเรียนและในระดับระบบการศึกษาโดยรวม

ในบทความนี้จะกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการด้านการศึกษา โดยจะเน้นที่การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการข้อมูล การสื่อสาร และการตัดสินใจทางการศึกษาภายในโรงเรียน

1. ความสำคัญของทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา

ในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระบบการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับแนวโน้มโลกาภิวัตน์ การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทักษะการใช้เทคโนโลยีช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการงานต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ รวดเร็ว และแม่นยำ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บข้อมูล การจัดการบุคลากร การติดตามผลการเรียนของนักเรียน หรือการวางแผนและกำหนดนโยบายภายในสถานศึกษา เทคโนโลยีช่วยลดความซับซ้อนของกระบวนการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Leithwood & Riehl, 2003) การตัดสินใจอย่างมีข้อมูลสนับสนุน (Data-Driven Decision Making) เทคโนโลยีช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ทำให้สามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและมีข้อมูลรองรับ ซึ่งนำไปสู่การวางแผนและดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Marzano, Waters, & McNulty, 2005)

การสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพในยุคที่ความเร็วของการสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารที่มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสามารถสื่อสารกับครู นักเรียน และผู้ปกครองได้อย่างรวดเร็วผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น แอปพลิเคชัน การจัดการเรียนการสอน แพลตฟอร์มออนไลน์ และระบบแจ้งข่าวสารดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเมื่อผู้บริหารมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี จะสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับครูและนักเรียน รวมถึงสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องการตอบสนองต่อวิกฤตหรือสถานการณ์ฉุกเฉินเช่น ในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 การใช้เทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการการเรียนออนไลน์ การประชุมทางไกล การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก และการติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการของผู้เรียน

สรุปทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช่เพียงเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานเท่านั้น แต่ยังเป็น “กลยุทธ์สำคัญ” ที่ช่วยให้การบริหารงานภายในโรงเรียนสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ยืดหยุ่น และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างทันทั่วถึง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2. ทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมี ทักษะการใช้เทคโนโลยี (Technology Literacy) อย่างรอบด้าน เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมการจัดการงานภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยรวมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ

1. ทักษะด้านการจัดการข้อมูลและสารสนเทศ (Information Management Skills)

ผู้บริหารควรสามารถใช้ระบบเทคโนโลยีในการจัดเก็บข้อมูลนักเรียน ข้อมูลบุคลากร งบประมาณ และสถิติต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ระบบ Student Information System (SIS), โปรแกรม Excel, Google Sheets หรือฐานข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงนโยบาย

2. ทักษะด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี (Digital Communication Skills)

ผู้บริหารต้องสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการติดต่อสื่อสาร เช่น Email, Line Official, Zoom, Microsoft Teams หรือแพลตฟอร์ม LMS ต่าง ๆ เพื่อติดต่อกับครู นักเรียน ผู้ปกครอง หรือหน่วยงานภายนอก รวมถึงการจัดประชุมออนไลน์และการจัดทำเอกสารดิจิทัลอย่างมืออาชีพ

3. ทักษะด้านการจัดการการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี (Learning Management Skills)

การเข้าใจระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (LMS) เช่น Google Classroom, Moodle หรือ Thai MOOC จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถติดตามการเรียนรู้ของนักเรียน และสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ทักษะด้านการแก้ปัญหาด้วยเทคโนโลยี (Problem-Solving Using Technology)

ผู้บริหารควรสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหา เช่น การใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ผลการเรียนเพื่อวางแผนการพัฒนาคุณภาพ หรือการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองและนักเรียน

5. ทักษะด้านความปลอดภัยในโลกไซเบอร์ (Cybersecurity Awareness)

การตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยของข้อมูล เช่น การใช้รหัสผ่านอย่างปลอดภัย การสำรองข้อมูล และการป้องกันการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล เป็นทักษะสำคัญสำหรับผู้บริหารที่ต้องรับผิดชอบข้อมูลจำนวนมาก

6. ทักษะด้านการเรียนรู้และปรับตัว (Adaptability and Lifelong Learning)

เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้บริหารจึงควรมีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การติดตามเทคโนโลยีใหม่ ๆ และการเปิดรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

สรุปทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช่เพียงแค่ความสามารถด้านเทคนิคเท่านั้น แต่ยังเป็นกลยุทธ์สำคัญในการบริหารองค์กรการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และทันสมัย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 การมีทักษะเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เข้มแข็ง พร้อมผลักดันสถานศึกษาให้มีคุณภาพและน่าเชื่อถือในระยะยาว

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนการศึกษา แนวทางในการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสามารถดำเนินการได้ในหลายมิติ ดังนี้:

1. การอบรมและพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Professional Development)

การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี เช่น การใช้ระบบ LMS, การใช้ซอฟต์แวร์บริหารงานโรงเรียน, การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล หรือการจัดประชุมออนไลน์ เป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหารมีโอกาสรเรียนรู้และทดลองใช้เครื่องมือจริง การอบรมควรมีความต่อเนื่อง มีการประเมินผล และนำไปสู่การพัฒนาที่วัดผลได้จริง

2. การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ (Self-directed Learning)

ผู้บริหารสามารถเรียนรู้จากแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Thai MOOC, Google for Education, Microsoft Learn หรือ Coursera ที่เปิดให้เรียนรู้ฟรีเกี่ยวกับเครื่องมือดิจิทัลและเทคโนโลยีการจัดการการศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะใหม่อย่างสม่ำเสมอ

3. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC)

การรวมกลุ่มผู้บริหาร ครู หรือบุคลากรทางการศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีในการใช้เทคโนโลยี จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาแบบร่วมมือ โดยผู้บริหารสามารถเรียนรู้จากเพื่อนร่วมวิชาชีพ และสร้างแรงจูงใจในการปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการบริหารงาน

4. การบูรณาการเทคโนโลยีในการกิจจริง (On-the-job Technology Integration)

การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การใช้แอปพลิเคชันในการจัดการงบประมาณ การจัดการเรียนผ่านระบบออนไลน์ หรือการจัดทำแบบฟอร์มออนไลน์เพื่อรับข้อมูลจากนักเรียนและครู จะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจการใช้งานเทคโนโลยีอย่างลึกซึ้ง และเห็นผลลัพธ์จากการใช้งานจริง

5. การรับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญหรือทีม IT ภายในองค์กร

ผู้บริหารควรมีที่ปรึกษาหรือทีมงานด้าน IT คอยช่วยเหลือ แนะนำ และฝึกอบรมเฉพาะทางให้ตามความเหมาะสม เช่น การดูแลระบบเครือข่าย การสำรองข้อมูล การรักษาความปลอดภัยข้อมูล และการซ่อมบำรุงระบบสารสนเทศภายในโรงเรียน

6. การติดตามและประเมินผลการพัฒนา

ควรมีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหาร เช่น ความถี่ในการใช้เทคโนโลยี ความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หรือการลดต้นทุนในการบริหารงาน เพื่อประเมินผลลัพธ์ของการพัฒนา และใช้เป็นแนวทางปรับปรุงในอนาคต

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สรุปการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช่เพียงภารกิจเฉพาะบุคคล แต่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการศึกษาไทยให้ก้าวทันโลกสมัยใหม่ แนวทางการพัฒนาเหล่านี้หากดำเนินการอย่างเป็นระบบ จะช่วยสร้างผู้บริหารที่มีความสามารถด้านเทคโนโลยี พร้อมเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อใช้บริหารการศึกษา

การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับหลายแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารและการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนแปลงองค์กร การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้:

1. ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory)

ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการใช้เทคโนโลยีมักจะมีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นการเปลี่ยนแปลง และสนับสนุนบุคลากรให้ปรับตัวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีที่ต้องการวิสัยทัศน์ ความกล้าหาญ และความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้

2. ทฤษฎีองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)

แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้เน้นให้สถานศึกษาเป็นองค์กรที่ทุกคน โดยเฉพาะผู้บริหาร มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ และสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในโลกยุคใหม่ได้ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและร่วมกัน (PLC) เป็นหัวใจสำคัญของทฤษฎีนี้

3. กรอบสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารการศึกษา (Technology Leadership Competencies)

ISTE ได้กำหนดสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัล เช่น การสร้างวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี, การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะดิจิทัล, และการใช้นวัตกรรมเพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะผู้บริหารในบริบทนี้

4. ทฤษฎีการยอมรับและใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model - TAM)

อธิบายว่าความตั้งใจในการใช้เทคโนโลยีของบุคคลขึ้นอยู่กับ "การรับรู้ว่ามีประโยชน์" (Perceived Usefulness) และ "การรับรู้ว่าง่ายต่อการใช้" (Perceived Ease of Use) ผู้บริหารที่ตระหนักถึงคุณค่าและความง่ายของเทคโนโลยี จะมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้และนำมาใช้ในการบริหารงานมากขึ้น

5. ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory / Andragogy)

การเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ต้องอาศัยความเข้าใจพื้นฐานว่า ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อเนื้อหาสัมพันธ์กับประสบการณ์จริง มีแรงจูงใจภายใน และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ดังนั้นการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีจึงควรเน้นการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน การลงมือปฏิบัติจริง และการสะท้อนประสบการณ์

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สรุปบทความนี้มีพื้นฐานแนวคิดจากทฤษฎีการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการยอมรับเทคโนโลยี โดยผสมผสานกับแนวทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ทำให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ใช่เพียงการฝึกใช้เครื่องมือเท่านั้น แต่ยังเป็นการปรับทัศนคติ พัฒนาศักยภาพเชิงกลยุทธ์ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กรอย่างยั่งยืน.

5. บทสรุป

การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อใช้บริหารการศึกษาการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ และทัศนคติที่เหมาะสมในการเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้:

1. เทคโนโลยีคือเครื่องมือในการบริหารที่ทรงพลังเทคโนโลยีช่วยให้การจัดการข้อมูล การสื่อสาร การประเมินผล และการตัดสินใจของผู้บริหารเป็นไปอย่างมีระบบ รวดเร็ว และโปร่งใสมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนทั้งในด้านวิชาการและการบริหารทั่วไป
2. ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำด้านดิจิทัล (Digital Leader) การมีภาวะผู้นำที่เปิดรับเทคโนโลยี สนับสนุนให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถนำพาองค์กรปรับตัวสู่การเปลี่ยนแปลงได้ ถือเป็นหัวใจของความสำเร็จในยุคดิจิทัล
3. การพัฒนาทักษะต้องเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องแนวทางในการพัฒนาทักษะประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ, การเรียนรู้ออนไลน์ด้วยตนเอง, การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC), การใช้เทคโนโลยีในงานจริง (On-the-job learning) และการสนับสนุนจากทีม IT ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
4. มีกรอบแนวคิดทางทฤษฎีรองรับไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership), องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization), กรอบสมรรถนะ ISTE, ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) ต่างล้วนชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมให้ผู้บริหารเป็นผู้เรียนรู้เทคโนโลยีอย่างเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้จริง
5. เทคโนโลยีต้องใช้เพื่อเป้าหมายทางการศึกษา ไม่ใช่เพื่อความทันสมัยเพียงอย่างเดียวการใช้เทคโนโลยีที่มีจุดมุ่งหมาย เช่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หรือพัฒนาระบบประเมินผลที่แม่นยำ จะช่วยให้การบริหารการศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริง

สรุปการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นทั้งพื้นฐานของการบริหารยุคใหม่ และเป็นหัวใจของการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับโลกในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารที่มีทักษะเทคโนโลยีที่ดีจะสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง และขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

6. องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อใช้บริหารการศึกษาคือความจำเป็นที่นำเสนองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติที่สามารถสรุปได้เป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้:

1. การบูรณาการเทคโนโลยีกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์บทความเสนอแนวคิดที่ว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยีไม่ใช่เพียงความสามารถเชิงเทคนิค แต่เป็น “เครื่องมือเชิงกลยุทธ์” ที่ผู้บริหารสามารถใช้ในการวางแผน ตัดสินใจ และบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยควรเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายขององค์กรอย่างชัดเจน

2. แนวทางการพัฒนาทักษะที่ตอบโจทย์บริบทของสถานศึกษา บทความชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารควร เน้นการพัฒนาแบบมีบริบท (Context-based Development) เช่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงในโรงเรียน การพัฒนาแบบ PLC ในพื้นที่ และการใช้แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ควบคู่กับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3. การเชื่อมโยงทฤษฎีกับการจัดการจริงในโรงเรียน บทความนี้ได้นำเสนอหลายทฤษฎีมาเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ เช่น ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) กรอบสมรรถนะ ISTE ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) สิ่งนี้สะท้อนว่า ทักษะดิจิทัลของผู้บริหารไม่ควรพัฒนาแบบแยกส่วน แต่ควรผสมผสานเข้ากับกรอบแนวคิดที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

4. บทบาทใหม่ของผู้บริหารในฐานะ “ผู้นำดิจิทัล” (Digital Leader) องค์ความรู้ใหม่อีกประการคือ การเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษา ปรับบทบาทจาก “ผู้ควบคุม” มาเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี” โดยเน้นการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยี การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบดิจิทัล และการเป็นแบบอย่างด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. การใช้เทคโนโลยีเพื่อความเสมอภาคในการบริหาร บทความยังเสนอว่า เทคโนโลยีสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการ สร้างความเสมอภาคทางการบริหารและการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา เช่น การเปิดเผยข้อมูลให้โปร่งใส การสื่อสารแบบไร้พรมแดน และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

สรุปองค์ความรู้ใหม่บทความนี้ช่วยขยายกรอบความคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับ “ทักษะเทคโนโลยีของผู้บริหาร” จากระดับเครื่องมือไปสู่ระดับยุทธศาสตร์ โดยชี้ให้เห็นถึงบทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในบริบทดิจิทัล และเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะที่ครอบคลุมทั้งการฝึกฝน การเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาในบริบทจริง และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. New York: Free Press.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York: Harper & Row.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340.
- Knowles, M. S. (1984). *The Adult Learner: A Neglected Species* (3rd ed.). Houston, TX: Gulf Publishing.
- ISTE. (2022). *ISTE Standards for Education Leaders*. Retrieved from: <https://www.iste.org/standards/iste-standards-for-education-leaders>
- Fullan, M. (2001). *Leading in a Culture of Change*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hord, S. M. (1997). *Professional Learning Communities: Communities of Continuous Inquiry and Improvement*. Southwest Educational Development Laboratory.
- UNESCO. (2011). *ICT Competency Framework for Teachers*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Marzano, R. J., Waters, T., & McNulty, B. A. (2005). *School Leadership That Works: From Research to Results*. Alexandria, VA: ASCD.
- Fullan, M. (2001). *The New Meaning of Educational Change*. Teachers College Press.
- Harris, A. (2003). *Leading the School Improvement Journey: A Study of Leadership and Change*. Educational Management Administration & Leadership.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2005). A Review of Research on School Leadership Effects. *Leadership and Policy in Schools*.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday.